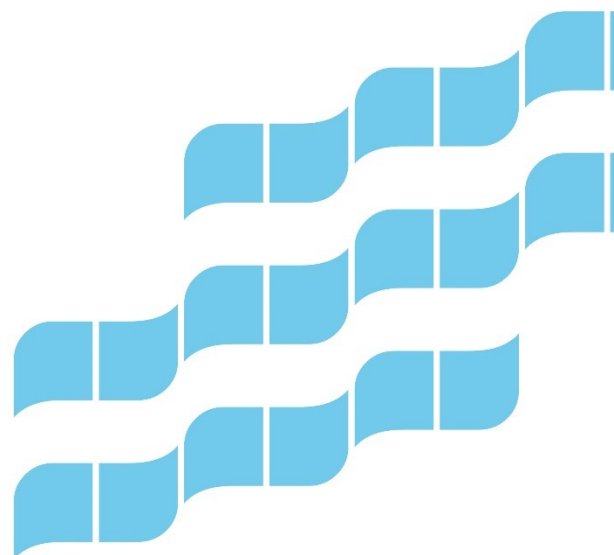

TOIMINTAOHJELMA

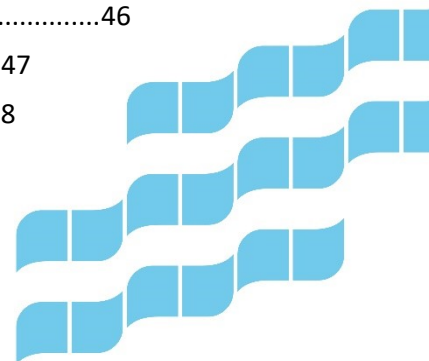
**Tampereen kaupungin neuvolapalveluille,
koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten
ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle
2017 – 2020**

Päivitetty 30.10.2019

Sisälllys

1	Johdanto.....	4
2	Toimintaympäristö	6
2.1	Palveluiden organisointi	7
2.2	Toiminnan strateginen ohjaus.....	9
2.3	Asiakkaat, käyntimäärät ja tilastotietoa hyvinvoinnista	10
2.4	Henkilöstöresurssit, johtaminen ja toimitilat.....	14
2.5	Palveluiden yhteiset toimintakäytännöt	17
2.6	Valvonta.....	24
3	Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut	25
3.1	Neuvolapalveluiden tehtävät, tavoitteet ja asiakkuudet	25
3.2	Terveystarkastukset ja muut työmuodot.....	26
3.3	Hyvinvointineuvolan toimintamalli ja lapsiperheiden tiimipalvelu KEINU	30
3.4	Eriytynyt kotikäyntityö	31
3.5	Keskeiset yhteistoimijatahot ja yhteisen työn muodot.....	31
3.6	Neuvolan palvelut asiakastarpeiden näkökulmasta.....	33
3.7	Vahvuudet ja haasteet asiakkaan ja toiminnan näkökulmasta.....	34
4	Kouluterveydenhuolto	35
4.1	Tavoitteet, tehtävät ja asiakkuus	35
4.2	Toimintaympäristö	36
4.3	Toiminnan sisältö	36
4.3.1	Terveystarkastukset	37
4.3.2	Muut työmuodot	39
4.3.3	Oppilashuoltotyö.....	39
4.3.4	Eriyistä tukea tarvitseva oppilas	40
4.3.5	Koulun terveydellisten olojen valvonta.....	41
4.3.6	Terveyden edistäminen	41
4.4	Monialainen yhteistyö.....	42
4.5	Palveluista tiedottaminen ja asiakkaiden osallistaminen	46
4.6	Vahvuudet ja haasteet asiakkaan ja toiminnan näkökulmasta.....	47
5	Opiskeluterveydenhuolto.....	48
5.1	Tavoitteet	48

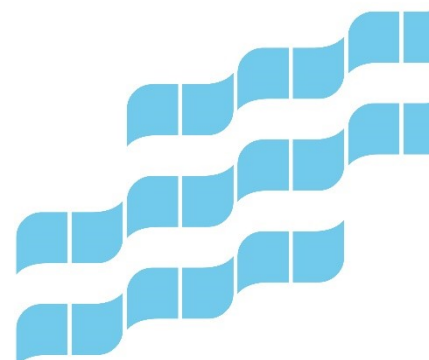

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

5.2	Toimintaympäristö	48
5.3	Asiakkuus, asiakasmaksut ja tiedottaminen.....	49
5.4	Toiminnan sisältö	49
5.4.1	Terveystarkastukset ja -kyselyt	50
5.4.2	Seksuaali- ja lisääntymisterveys	51
5.4.3	Mielenterveyspalvelut ja päihdetyö.....	52
5.4.4	Sairausvastaanotto.....	53
5.4.5	Opiskeluhoito	53
5.4.6	Suun terveydenhuolto.....	53
5.4.7	Oppilaitosten terveydellisten olojen valvonta ja kriisityö.....	54
5.5	Keskeisimmät yhteistyötahot.....	54
5.6	Opiskeluterveydenhuollon vahvuudet ja haasteet	55
6	Seksuaaliterveyspalvelut	57
6.1	Nuorisoneuvola	57
6.2	Ehkäisyneuvola	59
7	Lasten ja nuorten suun terveydenhuollon palvelut	60
8	Kaupunkitasoiset toimintamallit ja kehittäminen	62
9	Lopuksi.....	62
10	Liitteet	65
	Liite 1: Toimintaa ohjaavat lait ja keskeiset valtakunnalliset ohjeet ja suositukset.....	65

1 Johdanto

”Varhaiseen kehitykseen sijoittaminen on taloudellisesti tehokkainta. Talousnobelisti James Heckman on laskenut tuotto-odotuksia kehityksen eri vaiheisiin sijoitetuille pääomille. Kannattavinta on sijoittaa varhaisiin vuosiin, pääoman tuotto on monikertainen – mutta toisaalta vielä nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä esimerkiksi etsivällä nuorisotyöllä, kutsunnoista pudonneiden tukityöllä tai työelämään siirtymisen tuella saadaan merkittävää tuottoa.”

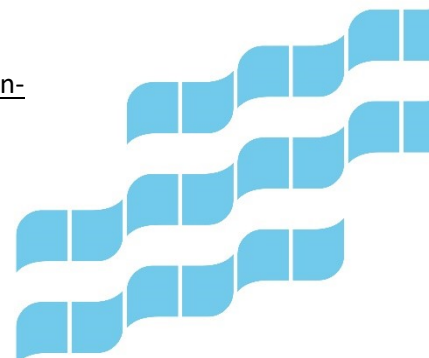
- Lapsi kasvaa kunnassa – miten kunta voi tukea lasten hyvinvointia ja vähentää syrjäytymisen riskejä. THL, Päätösten tueksi 1/2012 -

Vuonna 2009 valtioneuvosto antoi **asetuksen neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta**. Asetus tuli velvoittavana voimaan vuoden 2011 alusta ja annettiin uudelleen pienin täsmennyksin Terveystarkastuslain pohjalta keväällä 2011 (Valtioneuvoston asetus 6.4.2011/338, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338>).

Asetuksen **tarkoituksena** on ehkäisevää toimintaa tehostamalla varmistaa, että lasten, nuorten ja perheiden terveysneuvonta ja terveystarkastukset ovat suunnitelmallisia, tasoltaan yhtenäisiä sekä yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavia. **Tavoitteena** on ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä, vahvistaa terveyden (myös mielenterveyden) edistämistä ja erityisten tuen tarpeiden varhaisella tunnistamisella ja tuen oikea-aikaisella järjestämisellä ehkäistä ongelmien pahenemista ja kustannusten kasvua. Tavoitteita ovat myös alueellisen eriarvoisuuden väheneminen ja perheiden osallistuminen edistäminen.

Toiminnan järjestäminen edellyttää useiden kunnallisten toimijoiden ja organisaatioiden yhteistyötä sekä suunnitelmallisuutta. Laajoissa terveystarkastuksissa on tarkoituksena arvioida ja tukea odottavan naisen, lapsen ja nuoren hyvinvoinnin ja terveyden lisäksi perheiden hyvinvointia. Siksi asetuksessa edellytetään, että ”*Kunnan kansanterveystyöstä vastaavan viranomaisen on hyväksyttävä yhtenäinen toimintaohjelma neuvolatyölle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle. Toimintaohjelmat on laadittava yhteistyössä sosiaali- ja opetustoimen kanssa.*”

Asetuksen perusteluiden (<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72129/URN%3aBNB%3afi-fe201504226745.pdf?sequence=1&isAllowed=y>) mukaan toimintaohjelmalla pyritään varmistamaan, että kunnan eri

osissa asuva väestö saa eri väestöryhmien tarpeet huomioon ottaen yhtenäiset palvelut kunnan eri toimipisteissä. Tarkoituksena on, että toimintaohjelma on osa kunnan laajempaa toiminta- ja taloussuunnitelmaa, joka laaditaan valtuustokausittain. Toiminnan toteutumisesta ja tuloksista raportoidaan vuosittain toimintakertomuksessa kunnan kansanterveystyöstä vastaaville luottamuselimille. Toimintaohjelmassa on tarkoitus sopia muun muassa menettelytavoista, vastuutahoista, työnjaosta ja yhteistyöstä kunnan eri toimijoiden kanssa ja siten helpottaa yksittäisen työntekijän työtä ja moniammatillisen yhteistyön toteutumista. Tavoitteena on, että lapsiperheiden palvelut muodostavat perhe- lähtöisen kokonaisuuden ja niitä järjestettäessä huomioidaan kehitysympäristöt.

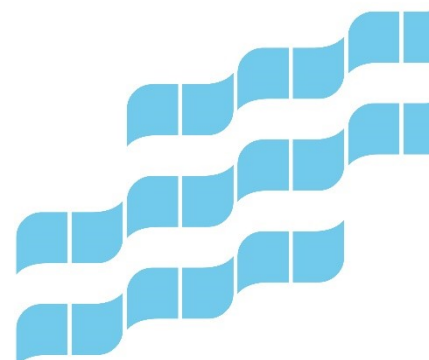
Asetuksen tullessa voimaan Tampereen kaupungin, ja vuoden 2014 alusta myös Oriveden kaupungin, neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä lasten ja nuorten ehkäisevän suun terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä vastasi **lasten ja nuorten palveluiden tilaajalautakunta**. Kaupungin toimintamallin uudistuksen myötä palveluista on vastannut 1.6.2017 alkaen **sosiaali- ja terveyslautakunta**. Palvelut tuotetaan Hyvinvointipalveluiden palvelualueen Avo- ja asumispalveluiden palveluryhmässä **Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden** (<https://www.tretasku.fi/web/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut>¹) sekä **Vastaanottopalveluiden palvelulinjoilla**. Vuoden 2020 alusta palvelutuotanto sijoittuu muodostettavalle Sosiaali- ja terveyspalveluiden palvelualueelle ja nykyiset palvelulinjat muuttuvat palveluryhmiksi.

Tilaajan ja tuotannon yhteinen näkemys oli asetuksen astuessa voimaan, että toimintaohjelman periaatteet ja keskeiset sisällöt toteutuvat palveluita säätelevien ja ohjaavien dokumenttien muodostamalla kokonaisuudella. Näitä olivat neuvola- ja terveydenhuollon palvelusopimus, Tampereen kaupungin lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma, kaupungin lastensuojelusuunnitelma sekä lasten ja nuorten kasvun tukemisen palvelustrategia. Toimintaohjelmalta odotetut sisällöt ovat kuitenkin täsmentyneet viime vuosina ja ne puoltavat yhtenäisen toimintaohjelman laatimista. Tilaaja-tuottaja -mallista luopumisen myötä ei myöskään enää laadita vuosittaisia palvelutuotantoa kuvaavia palvelusopimuksia.

Palvelutuotannon näkökulmasta toimintaohjelma avaa konkreettisesti palveluiden kokonaisuutta, palveluprosesseja, yhteistoiminnan muotoja ja kehittämishaasteita. Myös ajankohtaisen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen alueellisessa valmistelussa voidaan hyödyntää toimintaohjelmassa laadittuja kuvauksia.

Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä lasten ja nuorten ehkäisevän suun terveydenhuollon palvelut ovat osa vuoden 1972 kansanterveyslain ja vuodesta 2011 terveydenhuoltolain

¹ www.tasku.fi on Tampereen kaupungin sisäisessä käytössä oleva sivusto

(<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>) määrittämiä terveyskeskuksen tehtäviä. Lähtökohtana on terveyden edistäminen, ongelmien varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen. Vain opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on terveydenhuoltolain mukaan myös sairaudenhoitopalveluiden järjestäminen terveydenhoitopalveluiden ohella. Käytännön työssä rajanveto terveydenhuollon ja sairaanhoidon kesken on liukuva ja erityisesti psykososiaalisten ongelmien ja mielenterveyden häiriöiden osalta hoidollinen ote ja ohjaaminen ovat näissä palveluissa arkipäivää.

Muu keskeinen lasten ja nuorten terveysterveyspalveluita ohjaava lainsäädäntö ja valtakunnalliset ohjeistukset löytyvät Liitteestä 1.

Toimintaohjelman **valmistelu** on toteutettu moniammatillisesti lasten, nuorten ja perheiden terveyspalveluiden eri toimijoiden (suunnittelijat, hoitotyön päällikkö, apulaislääkäri, vastaavat lääkärit, osastonhoitajat, ylilääkäri, perheneuvolan ja puheterapian edustajat) sekä suun terveydenhuollon edustajien yhteistyönä. Monialaisessa jatkovalmistelussa ovat olleet mukana keskeiset yhteistyötahot ulottuen alle kouluikäisten palveluista toisen asteen koulutuksen edustajiin asti.

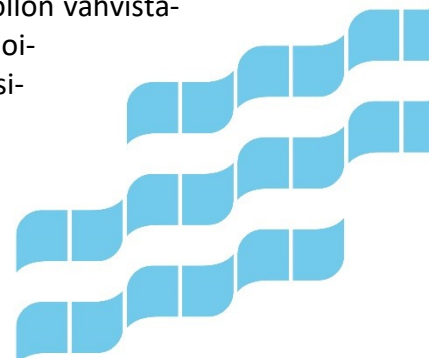
Sosiaali- ja terveyslautakunta on hyväksynyt 9.11.2017 toimintaohjelman, jota päivitetään vähintään kahden vuoden välein. Päivitetty ohjelma on hyväksytty 7.11.2019.

2 Toimintaympäristö

Tampereen kaupunki tuottaa omana toimintanaan asetuksen mukaiset palvelut Tampereen kaupungin alueelle sekä yhteistoiminta-alueen isäntäkuntana Orivedelle.

Lasten ja nuorten ennaltaehkäisevien terveyspalveluiden toimintaympäristöä leimaa kokemus palvelutarpeiden jatkuvasta lisääntymisestä muun muassa lasten määrän kasvun (syntyvyys, muuttovoitto, maahanmuuttajat), asiakastarpeiden vaikeutumisen sekä palveluihin kohdistuvien odotusten kasvamisen myötä. Asiakkaiden ongelmien monimutkaistuminen on yksi ilmentymä käynnissä olevasta hyvinvoinnin polarisaatiokehityksestä. Vaikka työ toimintaohjelman piirissä olevissa palveluissa on suurelta osin ennaltaehkäisevää työtä, lääketieteen kehitys ja tarjolla olevien tutkimus- ja hoitomenetelmien kehittyminen luovat myös uusia tarpeita. Suuren haasteen tilanteeseen tuo viime vuosien kuntatalouden heikentynyt tilanne valtionosuuksien ja verotulojen suhteellisen vähenemisen myötä.

Vahvuuksina voidaan nähdä laajasti jaettu näkemys perusterveydenhuollon, ennaltaehkäisyn ja monialaisen, varhaisessa vaiheessa annetun tuen merkityksestä ja niistä seuraava pyrkimys kohdistaa voimavaroja suhteessa aiempaa enemmän perustasolle. Perusterveydenhuollon vahvistaminen tuomalla sujuvat konsultaatiomahdollisuudet perustyöhön, toimijoiden entistä tiiviimpi yhteistyö yli ammattikunta- ja organisaatorajojen, asi-

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

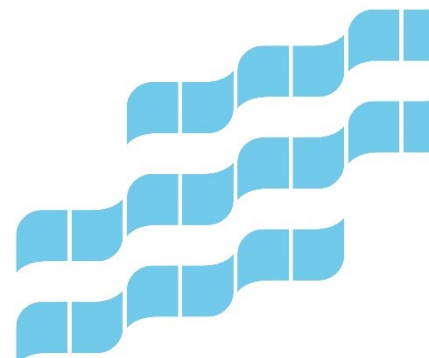
Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

akkaiden muuttuvien tarpeiden tunnistaminen ja osallistaminen palveluiden kehittämiseen sekä digitalisaation tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen palveluiden kehittämisessä ovat välttämättömiä toimia.

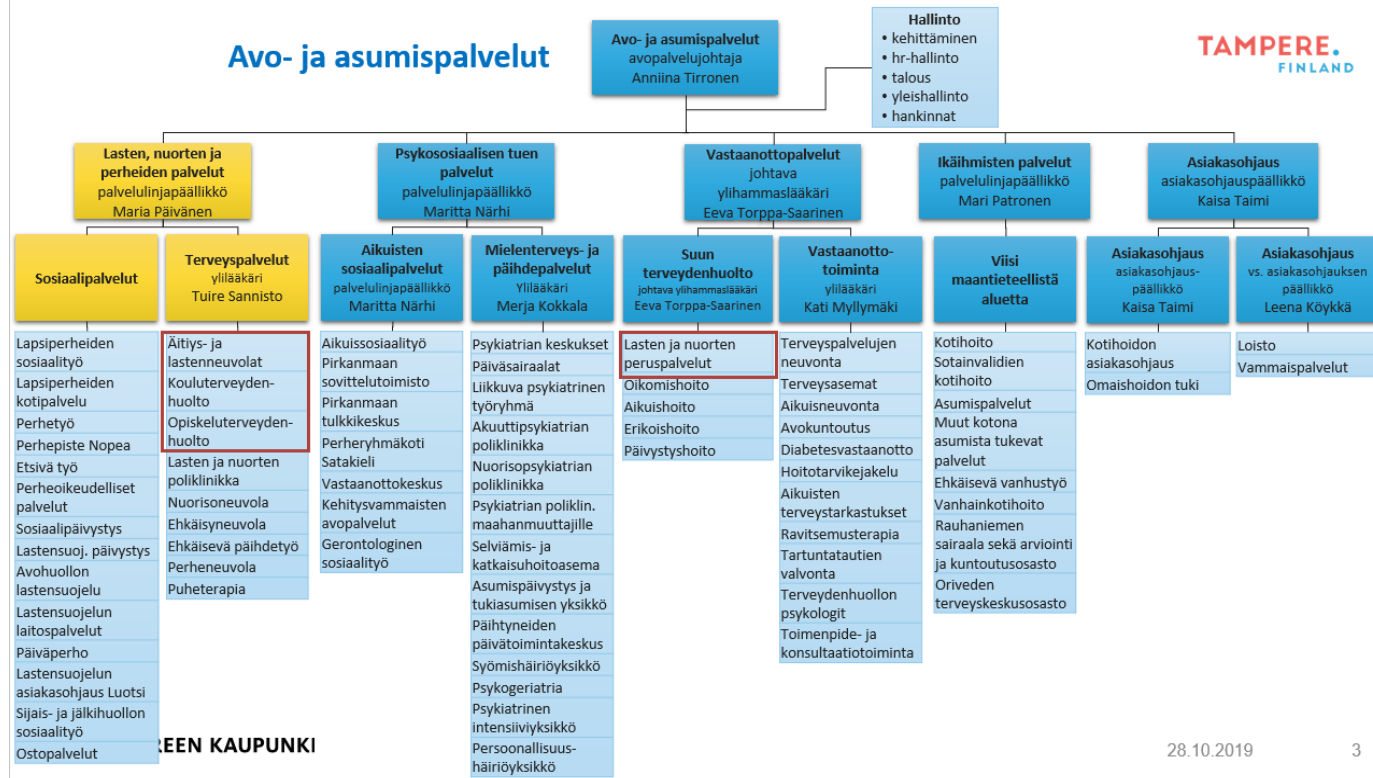
2.1 Palveluiden organisointi

Asetuksen edellyttämät palvelut tuotetaan Hyvinvoinnin palvelualueen Avo- ja asumispalveluiden palveluryhmässä (vuoden 2020 alusta Sosiaali- ja terveystieteiden palvelualueella) kahdella palvelulinjalla (jatkossa palveluryhmässä). Lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan **terveyspalvelut** tuottavat palveluista pääosan: **äitiys- ja lastenneuvolapalvelut, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä keskitetyt raskauden ehkäisyneuvontapalvelut** (nuorisoneuvola, ehkäisyneuvola). Terveystieteiden kokonaisuuteen kuuluvat lisäksi Lasten ja nuorten poliklinikka, perheneuvola (ml. lastenpsykiatrisen avohoitotyö), ehkäisevän päihdetyön yksikkö sekä erityistyöntekijöiden palveluista puheterapiapalvelut. Palvelulinjalle kuuluvat **sosiaalipalvelut** (sosiaalihuoltolain mukaiset perhepalvelut ja lastensuojelun palvelut) ovat useiden asiakkaiden osalta keskeinen yhteistyötaho. Päiväperhon perhetukikeskuksessa toimii Päiväperhon äitiys- ja lastenneuvola. Ennaltaehkäisevissä terveystieteiden palveluissa näkökulmana on lasten, nuorten ja perheiden **terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen jatkumo** raskausajasta lapsuuteen, nuoruuteen ja aikuisuuteen. Keskitetyt ja erityispalvelut tukevat asetuksen määrittämiä peruspalveluita.

Vastaanottopalveluiden palvelulinjan **Vastaanottotoiminnan** terveysasemien terveyskeskuslääkärit tekevät osan neuvola- ja kouluterveydenhuollon lääkärintyöstä. Yksikön erityistyöntekijät tarjoavat lasten ja nuorten psykologipalvelut (neuvolapsykologit, lasten neuropsykologi, nuorisoneuvolan psykologi, opiskeluterveydenhuollon psykologit) sekä fysio-, toiminta- ja ravitsemusterapiapalvelut. Näitä palveluita ei asetuksella spesifisti ohjata, mutta ne ovat aivan olennainen osa lasten ja nuorten terveydenhuollon palveluiden kokonaisuutta. Suun terveydenhuolto tuottaa asetuksen mukaiset **lasten ja nuorten (alle 18-vuotiaat) ennaltaehkäisevän suun terveydenhuollon palvelut**. Raskauden seurantaan kuuluvat ultraääniseulontatutkimukset toteutetaan nykyisin Pirkanmaan sairaanhoitopiirille kuuluvassa Äitiysultrassa.

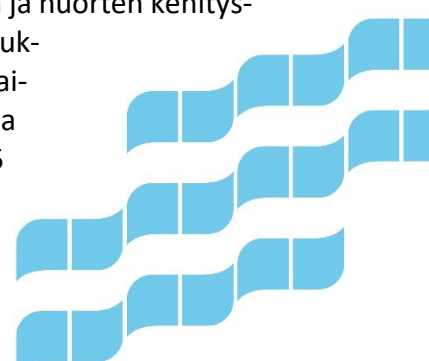
Kuva 1: Avo- ja asumispalveluiden organisaatio

Lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan sisällä yhteistoiminnan muotoja terveys- ja sosiaalipalveluiden kesken kehitetään jatkuvasti. Sekä Terveydenhuoltolaki (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>) että Sosiaalihuoltolaki (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>) velvoittavat sosiaalipalveluita ottamaan tarvittaessa terveydenhuollon toimijoita mukaan monialaiseen asiakkaan palvelutarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelman laatimiseen. Lastensuojelulain (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>) velvoitteet koskevat kaikkia julkisen terveydenhuollon toimijoita.

Avo- ja asumispalveluiden Psykososiaalisen tuen palveluiden palvelulinjan nuorten ja nuorten aikuisten erikoissairaanhoidon tasoiset mielenterveyspalvelut sekä aikuissosiaalityö ovat myös tärkeitä toimijoita erityisesti koulu- ja opiskeluterveydenhuollon näkökulmasta. Vuoden 2020 alusta nuorisopsykiatrinen poliklinikkatoiminta siirtyy osaksi Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kokonaisuutta.

Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tehdään yhteistyötä lasten ja nuorten kehitysympäristön muidenkin toimijoiden kanssa: lastenneuvolassa varhaiskasvatuksen, kouluterveydenhuollossa koulun ja opiskeluterveydenhuollossa oppilaitosten toimijoiden kanssa. Esiopetusikäisten, perusopetuksen oppilaiden ja toisen asteen opiskelijoiden osalta yhteistyötä edellyttää myös 1.8.2015

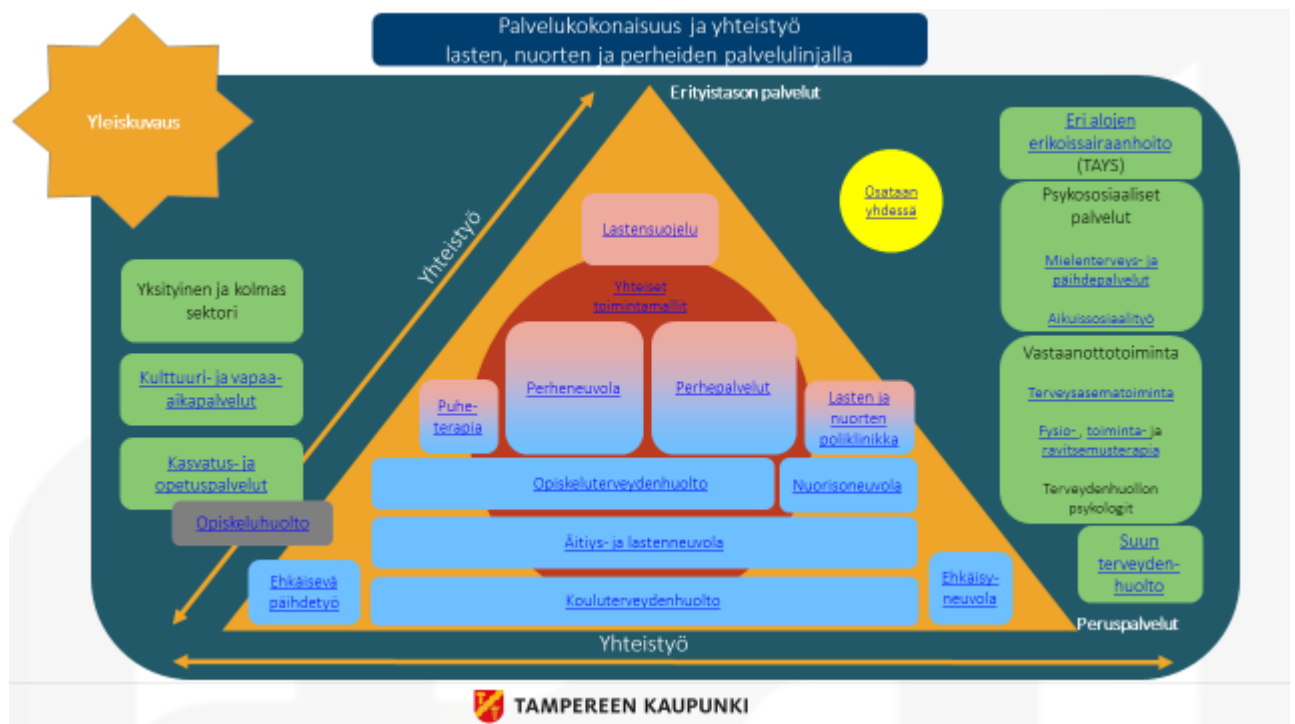

voimaan tullut oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>). Tällä hetkellä Hyvinvointipalveluiden palvelualueelle sijoittuvat varhaiskasvatuspalvelut (päivähoito) ja perusopetus eli Kasvatus- ja opetuspalvelut sijoittuvat vuoden 2020 organisaatiossa Sivistys- ja kulttuuripalveluiden palvelualueelle. Toisen asteen koulutus on osa Elinvoiman ja kilpailukyyn palvelu- aluetta. Oppilas- ja opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoriresurssit sijoittuvat koulutuksen järjestäjän organisaatioihin. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden palveluryhmän kulttuuri-, kirjasto- ja liikuntapalvelut ovat kumppaneita niin neuvola-, koulu- kuin opiskeluterveydenhuollon palveluille.

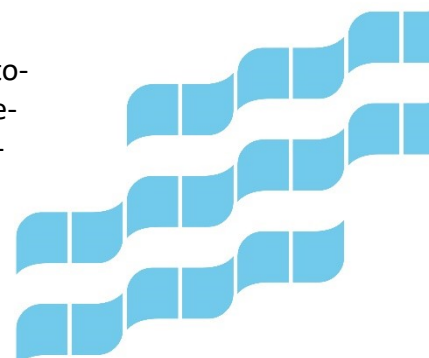
Kuva 2. Palvelukokonaisuus ja yhteistyö Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa

(ks. <https://www.tretasku.fi/web/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/yhteiset-asiat/yhteiset-toimintamallit/yhdyspintatyoskentely>, Palveluverkko lasten, nuorten ja perheiden palvelulinja, linkeistä aukeavat palveluiden kuvaukset ja yhteystiedot)

2.2 Toiminnan strateginen ohjaus

Keskeinen Tampereen kaupungin toimintaa ohjaava asiakirja on valtuustokausittain päivitettävä kaupunkistrategia. Nykyinen voimassa oleva strategia Tampere - Sinulle paras ulottuu vuoteen 2030. Se perustuu tunnistettuihin tulevaisuuden muutostekijöihin ja sisältää kaupungin kehittämisen

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

pitkän aikavälin tahtotilan. Valtuusto hyväksyi Tampereen uuden strategian 13. marraskuuta 2017. (https://www.tampere.fi/tiedostot/s/gMnFtUzmF/Tampereen_strategia_2030.pdf). Strategia painottaa muun muassa yhdenvertaisuutta ja varhaista tukea. Kaupunkistrategiassa on määritelty yhdeksi tavoiteltavaksi tulokseksi vuodelle 2030, että Tampereella on tasaisesti jakautunut hyvinvointi. Eriytyiseksi painopisteeksi on valittu lasten ja nuorten hyvinvointierojen kaventaminen ja asetetun tavoitteen saavuttamiseksi valmistellaan vuoden 2020 alusta käynnistettävää kehitysohjelmaa Tampere Junior. Myös Lauri Lylyn pormestariohjelma 2017–2020 korostaa ennaltaehkäisevien palveluiden merkitystä sekä varhaisen avun ja tuen tärkeyttä erityisesti lapsiperheiden vanhempien ja nuorten mielen-terveys- ja päihdeongelmissa.

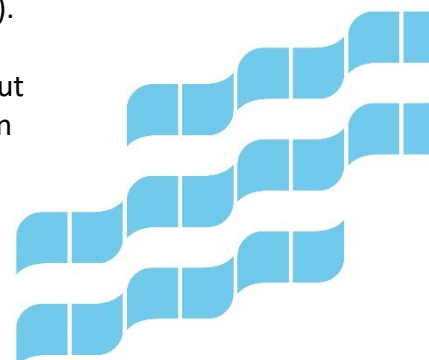
Kaupunginvaltuusto hyväksyi 28.1.2019 lastensuojelulain ja oppilas- ja opiskeluhoitolain edellyttämän lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (https://www.tampere.fi/tiedostot/l/H98amhEyJ/Lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma.pdf). Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman avulla ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä kunnassa. Hyvinvointisuunnitelman seuranta ja arviointi tehdään vähintään kerran valtuustokauden aikana. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma otetaan huomioon vuosittaisissa talous- ja toimintasuunnitelmissa. Lakisääteisen suunnitelman keskeiset painopisteet ja tavoitteet sisällytetään kaupungin strategiaan, joka ohjaa myös suunnitelmassa nostettavia tavoitteita ja toimenpiteitä.

Vuosittain laadittavassa palvelu- ja vuosisuunnitelmassa (Pavu) tarkennetaan kaupunkistrategiassa ja talousarviossa asetetut toiminnan ja talouden tavoitteet sekä linjaukset koskien hankintoja ja toiminnan kehittämistä.

2.3 Asiakkaat, käyntimäärät ja tilastotietoa hyvinvoinnista

Tampereella on asukkaita 235 567 (31.5.2019). Asukkaista hieman yli puolet on naisia. Yli 15-vuotiaita koululaisia ja opiskelijoita väestöstä oli yli 21 800 (yli 9 prosenttia). Noin 78 prosenttia 15 vuotta täyttäneistä on suorittanut perusasteen jälkeisiä tutkintoja. Vuonna 2018 Tampereella oli yhteensä 26 203 lapsiperhettä, joihin kuului vähintään yksi alle 18-vuotias kotona asuva lapsi. Lapsiperheistä 29,9 prosenttia oli yhden vanhemman perheitä. Oriveden asukasmäärä on 9 224 (31.12.2018). Vuonna 2018 Orivedellä oli yhteensä 1132 lapsiperhettä, joista noin neljäsosa yhden vanhemman perheitä. Oriveden väestöstä noin viidennes on 0-17 vuotiaita lapsia ja nuoria. Oriveden lapsiperheissä alle 18-vuotiaita lapsia oli keskimäärin 1,72 ja lapsiperheiden keskokoko 3,12 henkilöä (kaikkien perheiden keskokoko 2,7). Tampere on merkittävä opiskelukaupunki ja niin toisen kuin korkea-asteenkin opiskelijoiden ja siten nuorten ja nuorten aikuisten osuus kuntalaisista on merkittävä. Vuonna 2017 kuntienvälisestä muuttovoitosta opiskelijoiden osuus oli noin 70 prosenttia (1946 asukasta).

Äitiys- ja lastenneuvola- sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut tarjotaan pakolaisille ja turvapaikanhakijoille samankaltaisina kuin muillekin asiakkaille. Kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneille tarjotaan koulu- ja

Avo- ja asumispalvelut

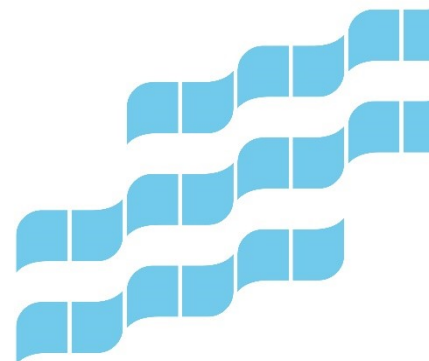
30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

opiskeluterveydenhuollon palvelut, mikäli he ovat oppilaitoksessa kirjoilla. Tampereella on varauduttu tarjoamaan neuvolapalvelut myös ns. paperittomille. Muutoin muiden kuin tamperelaisten tai ori-veläisten neuvolapalvelut tarjotaan kotikunnan maksusitoumuksella. Oman kunnan asukkaille annetaan tarvittaessa maksusitoumus oleskelukunnan palveluihin. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon järjestämisvastuu on oppilaitoksen sijaintikunnalla eikä kotikuntaa laskuteta näistä palveluista (lukuun ottamatta sijoitettuja lapsia).

Taulukossa 1 on kuvattu **asiakasmäärät** vuonna 2018 neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluissa. Äitiys- ja lastenneuvola-asiakkaiden määrät on koottu potilastietojärjestelmästä, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon asiakasmäärät ovat oppilas- ja opiskelijamääriä. Kouluterveydenhuollon oppilasmäärät ovat olleet lukuvuodesta 2013–2014 asti kasvussa. Oppilasmäärä on lisääntynyt noin 600 oppilaan vuosivauhtia.

Toteutuneissa **käyntimäärissä** (taulukko 2) ei ole nähtävissä merkittävää muutosta edelliseen vuoteen. Neuvolapalveluissa tehtiin kotikäyntejä Tampereella 3 470 ja Orivedellä 98. Terveystarkastusten osuus kaikista käynneistä on neuvolatoiminnassa noin 85 prosenttia ja kouluterveydenhuollossa noin 55 prosenttia. Opiskeluterveydenhuollossa terveystarkastusten huomattavasti pienempi osuus (noin 10 prosenttia) selittyy sairaanhoitovelvoitteella. On huomattava, että käyntitilastoinnin tarkkuus on työntekijäriippuvaista ja tilastointivirheitä ja -puutteita esiintyy ohjeistuksista ja koulutuksesta huolimatta. Kansallisissa Hilmo-tilastointiohjeissa ja niiden tulkinnoissa tapahtuu myös valtakunnallisia ja paikallisia muutoksia, jonka takia käyntitiedot eivät eri vuosien välillä ole kaikilta osin täysin vertailukelpoisia.

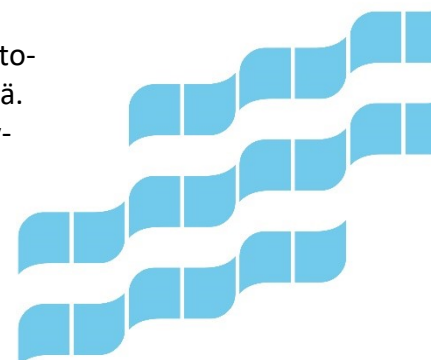
Taulukko 1: Asiakasmäärät neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluissa vuonna 2018 Tampereella ja Orivedellä

Asiakkaita 2018	
Tampere	Orivesi
Äitiysneuvola	
2 223	64
Lastenneuvola	
15 691	565
Kouluterveydenhuolto	
18 808	948
Opiskeluterveydenhuolto	
25 747	302

Taulukko 2: Kokonaiskäyntimäärät neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluissa vuonna 2018 Tampereella ja Orivedellä

	Tampere	Orivesi	Yhteensä
Äitiys- ja lastenneuvola	97 114	3 241	100 355
- terveydenhoitaja	77 340	2 715	
- lääkäri	19 774	526	
Kouluterveydenhuolto	48 110	2 187	50 297
- terveydenhoitaja	41 093	1 925	
- lääkäri	7 017	262	
Opiskeluterveydenhuolto	37 201	274	37 475
- terveydenhoitaja	28 010	264	
- lääkäri	9 191	10	
			188 127

Nuorisoneuvolassa asiakaskäyntejä toteutui 4 756, joista käynneistä 37 toteutui Ohjaamossa. Ehkäisyneuvolassa toteutui 5 092 vastaanottokäyntiä. Opiskelijoiden seksuaaliterveyspalveluista pääosa toteutuu opiskeluterveydenhuollon palveluissa.

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

Lasten ja nuorten (0–17-v.) suun terveydenhuollon käyntejä toteutui omana toimintana vuonna 2018 yhteensä 64 359 käyntiä (23 540 eri asiakasta) ja ostopalveluissa (oikomishoitoa) 25 (23 eri asiakasta).

Lasten, nuorten ja terveystalvelujen suunnitellut toimintatuotot ovat vuosisuunnitelman 2019 mukaan yhteensä 1,2 milj. euroa ja toimintakulut - 21,5 milj. euroa. Toimintakate on -20,3 milj. euroa. Tampereen osalta toimintakuluista 5,9 milj. euroa kohdentuu äitiys- ja lastenneuvolapalveluihin, 3,3 milj. euroa kouluterveydenhuoltoon, 3,1 milj. euroa opiskeluterveydenhuoltoon, 0,3 milj. euroa ehkäisyneuvolaan ja 0,4 milj. euroa nuorisoneuvolaan. Lisäksi Vastaanotto toiminnan neuvola- ja lääkäri-työpanoksesta aiheutuvat 0,8 milj. euron kustannukset. Lasten ja nuorten (0–17v.) suun terveydenhuollon kustannukset vuonna 2016 olivat Tampereella 9,0 milj. euroa.

Oriveden osalta toimintakuluista 0,2 milj. euroa kohdistuu äitiys- ja lastenneuvolatyöhön, 0,1 milj. euroa kouluterveydenhuoltoon ja 0,06 milj. euroa opiskeluterveydenhuoltoon. Oriveden osalta lääkäreiden työvoimakustannuksia neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon osalta ei ole eritelty palveluhankinnan kokonaiskustannuksista. Näiden lisäksi tulevat kustannukset esimerkiksi neuvola- ja opiskeluterveydenhuollon psykologityöstä. Lasten ja nuorten (0–17-v.) suun terveydenhuollon kustannukset vuonna 2016 olivat Orivedellä 0,3 milj. euroa.

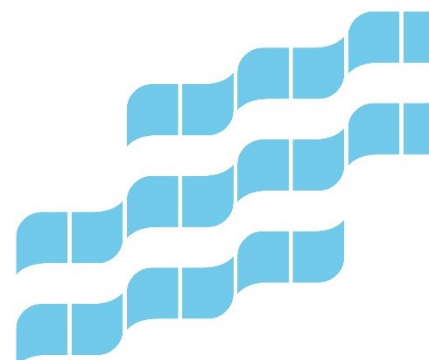
Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia kuvataan tarkemmin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa sekä kaupungin hyvinvointikertomuksessa. Vuodesta 2013 alkaen on kaupungissa tehty kahden vuoden välein kysely 4-vuotiaiden perheille, josta saadaan tietoa lapsiperheiden hyvinvoinnista, arjen sujumisesta, palvelujen käytöstä, käyttökokemuksista ja kehittämistarpeista. Kouluterveyskysely 4.-5.-luokkalaisille ja heidän vanhemmilleen sekä 8.-9. luokkien oppilaille sekä toisen asteen 1.-2. vuosien opiskelijoille toteutetaan valtakunnallisesti kahden vuoden välein. Uusimpana Lasten terveys ja hyvinvointi –tutkimus (LTH) vauva- ja 4-vuotiaiden perheille täydentää kansallisesti koordinoitua lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia koskevaa tiedonkeruuta.

Hyvinvointikysely 4-vuotiaiden perheille, 2017 tulokset:

https://www.tampere.fi/tiedostot/h/m6fUT6rUb/Hyvinvointikysely_4-vuotiaiden_lasten_perheille_tulosten_vertailu.pdf

Kouluterveyskysely 2019, tuloksia: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely-2019>

LTH-tutkimus: https://thl.fi/documents/10531/3498578/LTH_tutkimus_esittely_FI.pdf/4d808a27-3a2c-4680-babe-da26e09d20f4

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

2.4 Henkilöstöresurssit, johtaminen ja toimitilat

Asetuksen edellyttämässä työssä **terveydenhuollon ammattilaiset** muodostavat tärkeimmän resurssin, jonka riittävydestä, osaamisesta, hyvinvoinnista ja jatkuvuudesta huolehtiminen on johdon keskeinen haaste. Myös **tilakysymykset** ovat jatkuvasti ajankohtaisia palveluverkon, palveluajattelun ja toimintamallien (mm. digitalisaation vaikutukset) uudistuessa. Muiden aineellisten resurssien tarve on neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa kohtuullinen suhteessa keskimääräiseen terveydenhuollon toimintaan, mutta toiminta edellyttää silti asianmukaista tarpeista ja resursointia mm. kalustukseen, tutkimusvälineisiin sekä laboratorio- ja kuvantamistutkimuksiin. Opiskeluterveydenhuollon sairaanhoitotoiminta vaatii terveysasemaa vastaavan varustelutason.

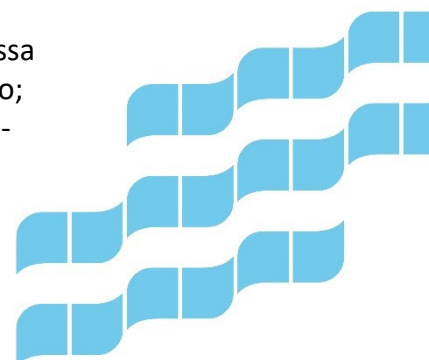
Asetuksen edellyttämässä palveluissa keskeiset palveluita toteuttavat **ammattiryhmät** ovat terveydenhoitajat ja lääkärit. Hoitohenkilökunnalla tulee olla **terveydenhoitajan** koulutus (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994 ja Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen muuttamisesta 2008). Myös seksuaaliterveyspalveluissa sekä lasten ja nuorten poliklinikalla on hoitajilta edellytetty terveydenhoitajan koulutusta. Lisäksi opiskeluterveydenhuollossa toimii psykiatrinen sairaanhoitaja. Opiskeluterveydenhuollossa ja nuorisoneuvolassa toimii lisäksi yhteensä kolme terveyskeskusavustajaa lähihoitajan tai perushoitajan koulutustaustalla.

Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon **lääkärit** työskentelevät terveyskeskuslääkärien nimikkeillä. Kaikki lääkäriavustajat ovat virkoja. Pääosa lääkäreistä on erikoistuneita, erikoistuvia tai erikoistumattomia yleislääkäreitä, osa lääkäreistä on erikoistunut tai erikoistumassa esimerkiksi lastentauteihin, naistentauteihin tai psykiatriaan. Neuvola- ja koululääkäriä tekevät myös Vastaanottotoiminnan terveysasemien terveyskeskuslääkärit sekä Tesoman allianssimallilla toimivassa hyvinvointikeskuksessa työskentelevät Mehiläinen Oy:n lääkärit. Orivedellä neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkäriä tekevät Pihlajalinna Oy:n lääkärit osana laaja-alaista terveyskeskuslääkärien työtä.

Lasten ja nuorten poliklinikalla toimii lastentautien erikoislääkäreitä ja ehkäisyneuvolassa yleislääkäri ja osa-aikaisesti naistentautien erikoislääkäri. Perheneuvolan lääkärit ovat lastenpsykiatrian erikoislääkäreitä. Lasten ja nuorten poliklinikalla ja perheneuvolassa lääkäreiden vakanssinimike on erikoislääkäri.

Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluita **johtaa** Lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan (jatkossa palveluryhmän) ylilääkäri ja hoitotyöstä vastaa hoitotyön päällikkö. Palvelukokonaisuudella on yksi yhteinen terveys- ja sosiaalipalveluita luotsaava ja yhteen sovittava moniammatillinen johtoryhmä ja palvelulinjapäällikkö (vuoden 2020 alusta palveluryhmäpäällikkö).

Lähiesimies-, vastuu- ja suunnittelutehtävissä toimii neuvolapalveluissa kolme osastonhoitajaa, vastaava lääkäri (neuvola- ja kouluterveydenhuolto; ei esimiesvastuuta) ja suunnittelija sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa kolme osastonhoitajaa, apulaisyliääkäri (opiskeluterveydenhuolto)

ja suunnittelija. Toimistosihteerityöpanosta hyödynnetään yleis- ja henkilöstöhallinnollisten tehtävien ohella muun muassa lääkäreiden työjärjestysten suunnitteluun, sähköisen alaikäisten puolesta asioinnin sopimusten tallentamiseen (apuna myös ohjelmistorobotiikka) ja isyyden tunnustamisasiakirjojen käsittelyyn. Tekstinkäsittelijä (noin 1,5 htv) purkaa sairaanhoitotyötä tekevien lääkäreiden sanelut.

Taulukko 3: Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstöresurssit Tampereella ja Orivedellä 2019 alussa

	Lääkärityöpanos (htv)	Terveydenhoitaja-työpanos (htv)
Tampere:		
Äitiys- ja lastenneuvola	9,5*	80**
- äitiysneuvola		32
- lastenneuvola		48
Kouluterveydenhuolto	6,7*	39
Opiskeluterveydenhuolto	9	29,9
Orivesi:		
Äitiys- ja lastenneuvola	ostopalvelu	3
Kouluterveydenhuolto	ostopalvelu	2,3
Opiskeluterveydenhuolto	ostopalvelu	0,7

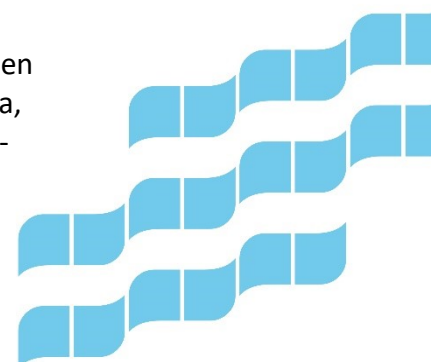
* sisältää Vastaanotto toiminnan lääkärityöpanoksen. Neuvola- ja koululääkäreiden vakansseja on Lasten ja nuorten terveystalossa yhteensä yhdeksän.

** lisäksi neuvolapalveluissa 3 terveydenhoitajaa erityisessä kotikäyntityössä ja 3 vakituksena sijaisena toimivaa terveydenhoitajaa.

Kun huomioidaan työn kuormittavuustekijöitä, kuten maahanmuuttajataustaiset ja erityistä tukea vaativat asiakkaat tai useammassa toimipisteessä työskentely, on neuvolassa noin 15, kouluterveydenhuollossa noin 2 ja opiskeluterveydenhuollossa noin 10 terveydenhoitajan vaje nykyiset henkilöstömitoitussuositukset huomioiden (tilanne 31.12.2018). Suositukseen nähden vaje neuvola- ja koululääkäreiden osalta on noin 3 henkilötyövuotta (htv).

Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa tukevissa keskitetyissä terveystalossa on resursseja seuraavasti: nuorisoneuvolassa lääkäri 1,2 htv (vakituinen terveystalolääkäri yleislääketieteen erikoislääkäri), 3 terveydenhoitajaa (yksi terveydenhoitajista toimii 50 prosentin työajalla Ohjaamossa), 1 terveystalovastaava, lasten ja nuorten poliklinikalla 3 lääkäriä, 2 terveydenhoitajaa sekä ehkäisyneuvolassa noin 1 lääkärin työpanos (yleislääkäri, naistentautien erikoislääkäri) ja 1,5 terveydenhoitajan työpanos.

Lisäksi jo useamman vuoden ajan on ollut käytettävissä pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien kotouttamiseen suunnattua valtion erillisrahoitusta, mikä on mahdollistanut terveydenhoitajien irrottamisen projektiluontoi-

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

sesti kehittämään kotouttamisen prosessia neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa (ns. mako-työ). Vuodesta 2019 Mako-työtä on tehty palvelulinjan yhteisenä työnä perheneuvolan ja sosiaalipalvelujen työntekijöiden kanssa. Terveydenhoitajan työpanosta on palkattu neuvolapalveluihin määräaikaisesti myös Migrin rahoittamana turvapaikanhaikoihin kohdistuvana työnä.

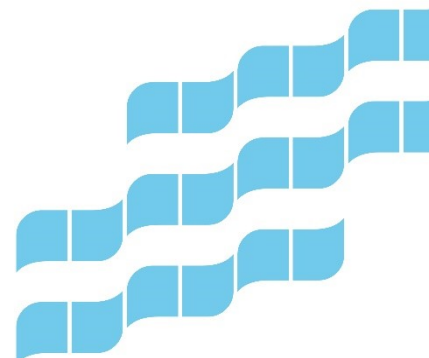
Johtamisperiaatteet neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa noudattelevat kaupungin yleisiä toimintaperiaatteita. Mahdollistava johtaminen, henkilöstön ja asiakkaiden osallistaminen, lean-kehittämisen soveltaminen on yleisellä tasolla omaksuttu hyvin, mutta kehittäminen ja kehittyminen jatkuvat.

Asetuksen määrittämiä palveluita johdetaan kokonaisuutena. Tavoitteena on luoda käytännön työn prosesseista yhdenmukaisia aina kun se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista, mikä selkeyttää kokonaisuutta ja edesauttaa esimerkiksi työntekijöiden toimimista eri sektoreilla. Myös asiakkaiden entistä saumattomampien siirtymien varmistaminen palvelusta toiseen ja yhteistyön vahvistaminen eri palveluiden yhdyspinnoilla on yksi yksikön sisäisen kehittämisen tavoitteista.

Kuva 5: Asiakkaan palveluprosessi

Toimipisteitä on toiminnan luonteen mukaisesti lukuisia (taulukko 4). Neuvolapalveluissa on ollut tavoitteena luopua pienistä 1-2 terveydenhoitajan yksiköistä ja siirtyä suurempiin ja vähemmän haavoittuviin yksiköihin, mistä johtuen neuvolapalvelut eivät kaikilta osin ole perinteisessä mielessä lähipalveluita. Koulu-terveydenhuollon vastaanotot toimivat kaikilla perusopetuksen kouluilla (myös yksityiset koulut). Opiskeluterveydenhuollossa on keskitetty toimipiste sekä etätoimipisteet lähes kaikissa lukioissa ja isoimmilla ammattioppilaitoksilla. Taulukkoon 4 on koottu toimipisteiden määrä eri palveluissa vuosina 2014 - 2018.

Taulukko 4: Toimipisteet

Palvelu	Toimipisteiden lukumäärä (Tampere + Orivesi)				
	2014	2015	2016	2017	2018
Äitiys- ja lastenneuvolat (ml. Päiväperhon neuvola)	26	25	25	21	19
Seksuaaliterveyspalvelut					
Ehkäisyneuvola	1	1	1	1	1
Nuorisoneuvola	1	1	1	1	1
Kouluterveydenhuolto	61	55	54	56	56
Opiskeluterveydenhuolto	20	17	16	18	16
Suun terveydenhuolto	31	31	30	28	18
Yhteensä	140	130	127	125	111

2.5 Palveluiden yhteiset toimintakäytännöt

Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluissa asetuksen edellyttämä keskeinen työmuoto on **terveystarkastus**.

Terveystarkastuksessa

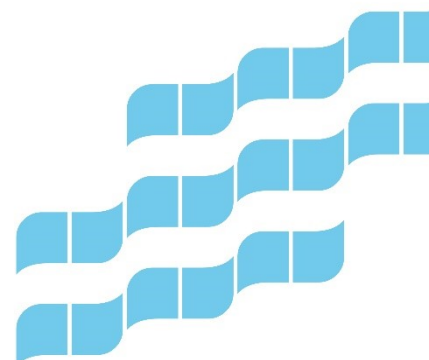
- pyritään kasvun ja kehityksen poikkeamien aikaiseen toteamiseen
- arvioidaan jatkotutkimusten, tuen ja hoidon tarvetta
- ohjataan tarvittaessa jatkohoitoon

Asetus edellyttää, että erityistä huomiota kiinnitetään lapsen ja nuoren mielipiteiden ja kokemusten kuulemiseen. Niin ikään keskeistä on **erityisen tuen tarpeen** toteaminen ja tuen järjestäminen sekä **tarkastuksista pois jäävien tuen tarpeen selvittäminen**, mikä toteutetaan eri palveluissa hieman eri tavoin.

Äitiys- ja lastenneuvolassa sekä kouluterveydenhuollossa osa terveystarkastuksista on asetuksessa määritelty ns. laajoiksi terveystarkastuksiksi.

Laaja terveystarkastus

- toteutetaan terveydenhoitajan ja lääkärin yhteistyönä
- sisältää lapsen/nuoren psykososiaalisen hyvinvoinnin kartoituksen
- koko perheen hyvinvoinnin ja elämäntilanteen arviointi vastaanotolla
- tiedot kehitysympäristöstä (koti, päiväkotiki, koulu)

Laajoissa terveystarkastuksissa laajennetaan näkökulmaa yksilöstä perheeseen ja kotiin, ja yhteistyötä tehdään myös muiden keskeisten kehitysympäristöjen kuten varhaiskasvatuksen ja koulun kanssa, koska lapsen hyvinvointi riippuu keskeisesti molempien vanhempien hyvinvoinnista, perheen elinoloista ja lapsen muista kasvuympäristöistä.

”Laajat terveystarkastukset ovat viime vuosien tärkeimpiä uudistuksia lasten ja perheiden ehkäisevien terveyspalvelujen parantamiseksi. Laajat terveystarkastukset lisäävät vanhempien tukemisen mahdollisuuksia osana perinteisiä tuttuja neuvolan ja kouluterveydenhuollon palveluja. Ulottuessaan lapsen odotusajalta kahdeksannelle luokalle nämä seitsemän tarkastusta avaavat 15 vuoden jatkumon perheiden tukemiseen.”

(Laaja terveystarkastus. Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon, THL 2012)

Laajoissa terveystarkastuksissa käytetään kokonaiskuvan muodostamiseksi perheen hyvinvoinnista ja puheeksi ottamisen apuvälineinä erilaisia vanhemmille, lapsille ja muille toimijoille (varhaiskasvatus erityisesti) suunnattuja **kyselylomakkeita**. Osa lomakkeista on valtakunnalliseen käyttöön laadittuja (esim. kouluterveydenhuollossa THL:n laatimat lomakkeet), osa kansainvälisiä (kuten WHO:n alkoholin riskikäyttöä kartoittava AUDIT-lomake) ja osa paikallisesti laadittuja (ns. hyvinvointineuvolalomakkeet). Lomakkeiden täyttö on vapaaehtoista ja tiedonsiirtoon ammattilaisten kesken tarvitaan perheen lupa. Ohjeistukset lomakkeiden käyttöön ja yleisemmin terveystarkastusten sisältöön ja käytäntöihin löytyvät intranetin **sähköisistä käsikirjoista** (Raskauden seurannan käsikirja, Lastenneuvolan käsikirja, Kouluterveydenhuollon käsikirja, Opiskeluterveydenhuollon käsikirja).

Raskauden seurannan käsikirja: <https://www.tretasku.fi/web/raskauden-seurannan-kasikirja>

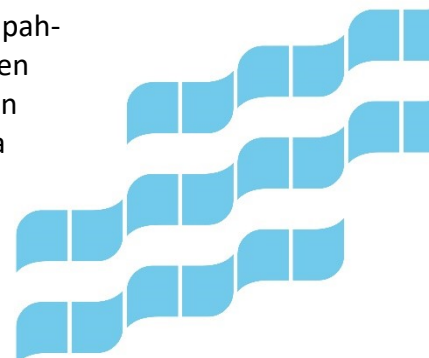
Lastenneuvolan käsikirja: <https://www.tretasku.fi/web/lastenneuvolan-kasikirja>

Kouluterveydenhuollon käsikirja: <https://www.tretasku.fi/web/kouluterveydenhuollon-kasikirja>

Opiskeluterveydenhuollon käsikirja: <https://www.tretasku.fi/web/opiskeluterveydenhuolto>

Asetuksen mukaan erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja toteuttamiseksi tulee terveystarkastusten lisäksi tarvittaessa järjestää **lisäkäyntejä ja kotikäyntejä**. Lisäkäyntejä järjestetään kaikissa palveluissa, kotikäyntejä tehdään lähinnä neuvolapalveluissa. Opiskeluterveydenhuollossa merkittävä osa käynneistä on sairauskäyntejä, koska sairaanhoito kuuluu palveluiden kokonaisuuteen lakisääteisesti. Neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa on tiettyjen oireiden ja sairauksien osalta sovittu, että niiden selvittelyä tehdään näissä palveluissa, esimerkkinä aknepotilaiden arviointi sekä keliakian ja ADHD-lääkityksen seuranta kouluterveydenhuollossa.

Vastaanottotyö toteutuu pääosin **ajanvarausperustaisesti**. Ajanvaraus tapahtuu joko puhelimitse suoraan yksikköön omalle työntekijälle tai yhteiseen ajanvaraus- ja puhelinneuvontanumeroon soittamalla tai terveyspalvelujen sähköisen ajanvarauksen kautta (terveydenhoitajan vastaanotto sovitulla

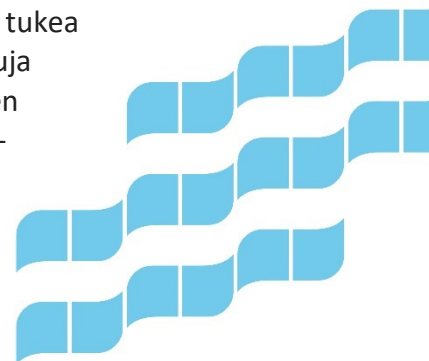
käyntiaiheilla). **Sähköisessä puolesta asiointissa** huoltaja pystyy hoitamaan alle 15-vuotiaiden lastensa ajanvarauksia. Erityisesti opiskeluterveydenhuollossa ajanvarauksen ohella puhelinkontaktissa tehdään lakisääteinen hoidon tarpeen arvio. Usein seuraava vastaanottoaika annetaan vastaanottokäynnin yhteydessä ilman erillistä uutta kontaktia.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on myös niin sanottua **avovastaanottoa**, samoin joissain neuvoloissa. Terveystarkastusten ja muiden vastaanotto- sekä kotikäyntien ohella keskeisiä **työmuotoja** neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa ovat puhelin-, tekstiviesti- ja web-viestikontaktit asiakkaisiin (chat-palvelu ja etävastaanottomahdollisuus opiskeluterveydenhuollossa vuodesta 2017 lähtien), ryhmätoiminnot (ryhmävastaanotot, perhevalmennus, vertaisryhmien ohjaaminen, terveyden edistämiseen liittyvät erilaiset tapahtumat ja teemapäivät) sekä erilaiset moniammatilliset yhteistyöneuvottelut (KEINU-tiimit, kuntoutuspalaverit, opiskeluhuollolliset yksilö- ja yhteisöpalaverit). Yhteisöllinen opiskeluhuolto on koulu- ja opiskeluterveydenhuollon keskeinen työmuoto. **Terveysneuvonta** on osa kaikkia kontakteja. Neuvonnassa hyödynnetään kansallisia ja paikallisia suosituksia ja ohjeita ja neuvola- ja kouluterveydenhuollossa muun muassa Neuvokas perhe –toimintamallia (<https://neuvokasperhe.fi/>).

Myös ammattilaisten väliset **konsultaatiot** sekä läheteiden ja lausuntojen laatiminen ovat osa työtä. Asiakkaita ohjataan tarvittaessa **laboratorio- ja kuvantamistutkimuksiin**. Neuvolassa terveydenhoitaja koskevat myös isyyslain mukaiset tehtävät. Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto vastaavat lasten, nuorten, opiskelijoiden ja raskaana olevien osalta **kansallisen rokotusohjelman** toteuttamisesta. Myös asiakkaiden lähipiirille annetaan kausi-influenssarokotuksia erityisesti neuvolassa.

Terveydenhoitajan ja toisinaan lääkärinkin rooliin kuuluu asiakkaan tilanteen laaja-alainen **selvittely ja koordinointi**. **Verkostoissa** toimiminen on keskeinen osa työtä. Kuvassa 3 on kuvattu esimerkkinä neuvolapalveluiden yhteistyötahojen moninaisuus ja laaja-alaisuus. Osalla ammattilaisista on lisäksi **erityisosaamista**, jota hyödynnetään asiakastyössä jopa kaupunkitasoisesti (seksuaalineuvoja neuvolassa, astmahoitajat opiskeluterveydenhuollossa) sekä sote- ja muille ammattilaisille suunnatuissa sisäisissä ja ulkoisissa koulutuksissa. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto esimiehineen ja henkilöstöineen ovat kiinteästi yhdessä muiden toimijoiden kanssa kehittämässä ja käytäntöön juurruttamassa perhekeskustoimintaa.

Perhekeskus on valtakunnallinen toimintamalli, jota on kehitetty ja juurrutettu erityisesti osana Lapsi- ja perheidenpalvelujen (LAPE) muutosohjelmaa 2017 - 2019. Perhekeskustoiminta ja sen laajentaminen on kirjattu Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelmaan (6.6.2019). Perhekeskus on lasten ja perheiden matalan kynnyksen palveluiden verkosto, joka muodostuu muun muassa sosiaali- ja terveyspalveluiden, sivistyspalveluiden, järjestöjen ja seurakuntien toimijoista. Tavoitteena on, että asiakas saa perhekeskuksesta kokonaisvaltaista, asiakaslähtöistä apua ja tukea oikeaan aikaan. Perhekeskus sisältää lapsille, nuorille ja perheille suunnattuja hyvinvointia ja terveyttä sekä kasvua ja kehitystä edistäviä sekä varhaisen tuen ja hoidon palveluja. Tampereella toimintamallia kehitetään ja arvioidaan kaupunkitasoisesti sekä viidelle palvelualueelle muodostetuissa

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

aluetiimeissä. Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut lasten ja perheiden universaali-palveluina ovat sote-palveluista perhekeskustoiminnan ydin. Tampereella perhekeskustoimintaa rakennetaan viidelle palvelualueelle monialaisesti ja verkostomaisesti.

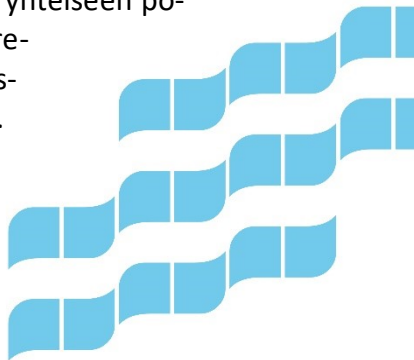
<https://lapepirkanmaa.fi/perhekeskustoimintamalli/>

Kuva 4: Neuvolan yhteistyötahoja

Ammattilaisten, terveydenhoitajan ja lääkärin, välinen **työparityö** on työn perusta ja tuloksellisuuden edellytys. Kouluterveydenhuollossa ja opiskeluterveydenhuollon oppilaitoksilla sijaitsevissa toimipisteissä työparit muodostuvat luontaisesti. Terveydenhoitajan työ oppilaitoksilla on kuitenkin varsin itsenäistä ja lääkäreiden fyysinen läsnäolo oppilaitoksen koosta riippuen vaihtelee ollen vähimmillään päivä kuukaudessa. Neuvoloissa on pyrkimyksenä, että kullakin omaa aluettaan hoitavalla terveydenhoitajalla olisi oma nimetty lääkäri(t), mutta kaikilta osin tämä ei aina ole ollut mahdollista. Opiskeluterveydenhuollon keskitetyssä toimipisteessä työ on organisoitu tiimeittäin. Työpareja/tiimejä kannustetaan suunnittelemaan ja kehittämään työtään yhdessä. Kuvaan 4 on koottu palveluita kuvaavia piirteitä.

Kirjaaminen asetuksen mukaisissa palveluissa tapahtuu terveydenhuollon yhteiseen potilastietojärjestelmään, Pegasokseen, suun terveydenhuollon osalta LifeCare-järjestelmään. Kirjaamisessa noudatetaan yleisiä ja neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sisältöjen edellyttämiä periaatteita ja käytäntöjä.

Keskeinen perusta kirjaamiselle on THL:n ylläpitämä Hilmo-hoitoilmoituskokonaisuus <https://www.thl.fi/fi/tilastot/tiedonkeruut/perusterveydenhuollon-avohoidon-hoitoilmoitus-avo-hilmo>. Myös rakenteisen kirjaamisen periaatteita noudatetaan (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-479-3>), ja kirjaamisotsikoiden yhdenmukaisen käytön edistämiseksi on laadittu palvelukohtaiset erilliset ohjeet. Lisäksi lasten, nuorten ja perheiden terveystietojen laadittiin vuonna 2016 oma yleinen kirjaamisohje, jossa on huomioitu erityisesti arkaluonteisten tietojen kirjaamiseen liittyviä kysymyksiä ja alaikäistä koskevien tietojen näkyvyyteen liittyviä asioita (<https://www.tretasku.fi/documents/206336/7467627/Potilasasiakirjojen+laatiminen+ja+k%C3%A4sitely+LNT+06062017.pdf/65585bf3-e855-2bfb-8909-0f8123999821>).

Kuva 4: Palvelujen ominaispiirteitä

PALVELUJEN OMINAISPIIRTEITÄ/AVAINSANOJA

Asiakkaiden (lasten, odottavien, perheiden) ja heidän tarpeidensa tunteminen

Jatkuvuus – niin asiakkaan kuin työntekijän näkökulmasta keskeinen piirre palvelussa

Universaalipalvelu, seurantatyö

Laaja-alaisuus (fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmat; sikiön, lapsen, vanhemman ja koko perheen näkökulmat)

Matala kynnyks

Kattavasti hyödynnetty, luotettavaksi koettu palvelu

Kohtaaminen

Koko perheen huomiointi

Hyvinvoinnin edistäminen ja ennalta ehkäisy

Mahdollisuus varhaiseen tukeen, vahvistamiseen ja puuttumiseen

Asiakkuuden sisältö ja muodot muovautuvat asiakkaan tarpeiden mukaan (työskentely on erilaista akateemisen hyvinvoinnin perheen kanssa kuin kehitysvammaisen lapsen perheen kanssa, jolla on lastensuojelun asiakkuus)

Alue- ja paikallistuntemus

Moniammatillisuus - monialaisuus

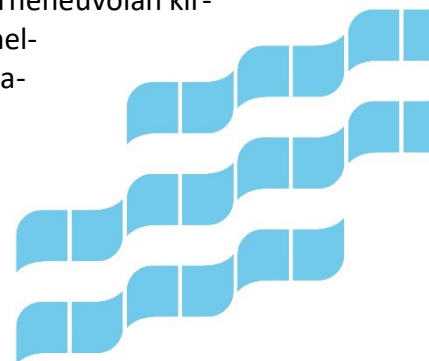
Palveluohjaus

Kasvun, kehityksen ja niiden poikkeamien asiantuntemus

Perheen omien voimavarojen tukeminen

Osaaminen, ammatillisuus, rohkeus

Tietojen näkyvyys muille toimijoille Kanta-arkistossa on jossain määrin helpottanut tiedonkulkua Tampereen yliopistollisen sairaalan tuottaman erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon kesken, jossa perinteisesti on ollut haasteita. Kaupungin oman erikoissairaanhoidon, Lasten ja nuorten poliklinikan, mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä asiakkaan luvalla myös perheneuvolan kirjausten näkyminen yhteisessä potilastietojärjestelmässä on olennaisesti helpottanut ammattilaisten työtä. Kirjausten näkyminen nyttemmin OmaKanta-

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

palvelussa myös asiakkaalle itselleen ja osin huoltajille on lisännyt asiakkaiden osallisuutta ja samalla vahvistanut huolellisen ja selkeän kirjaamisen vaadetta, mutta myös nostanut aiempaa enempää esiin tietojen korjauspyyntöjä.

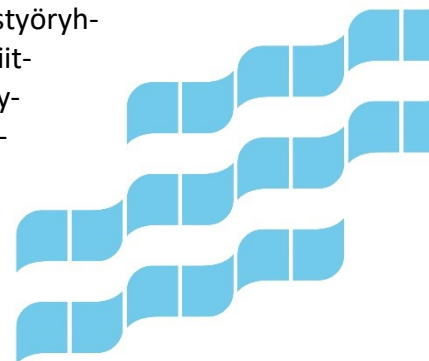
Käynti- ja muu **tilastointi** on neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa mm. Hilmo-ohjeistukseen perustuen potentiaalisesti erittäin monimutkaista, muun muassa Toimenpideluokitusten (aikaisemmin SPAT) runsaslukuisuuden ja jäykkätoimisen potilastietojärjestelmän takia. Omissa tilastointiohjeistuksissa on pyritty keskittymään välttämättömpiin kirjauksiin (esim. toimenpideluokituksista käytössä terveystarkastusten ohella vain muutamia muita), mutta tästä huolimatta kirjaamis- ja tilastointityö vie aikaa ja kuormittaa henkilöstöä.

Tiedottamisessa hyödynnetään kaupungin internetsivuja, sosiaalista mediaa (Instagram, Facebook), Facebookia, oppilaitosten sähköisiä järjestelmiä (Helmi, Wilma ym.) ja kaupungin tiedotuslehtiä. Merkittävistä uusista palveluista laaditaan mediatiedotteet. Aamulehdessä, Tamperelaisessa ja Ylen alue-radiossa onkin melko usein palveluita koskevia uutisia. Myös paikallisliikenteen sähköisiä mainostauluja on hyödynnetty.

Avo- ja asumispalvelut ovat keränneet keskitetysti **asiakaspalautetta** vuosittain kaikista palveluista. Tulokset on saatu hyödynnettäväksi palvelu-/toimipistetasolla, mikäli vastauksia on vähintään kymmenen. Erityisesti vapaapalautteissa on hyödyllistä tietoa palveluiden kehittämisen tueksi. Yksikkökohtaisia asiakaspalautteita kerätään jatkuvasti; toimipisteissä on mahdollisuus jättää asiakaspalautte paperisena versiona sekä www-sivuilla on mahdollisuus sähköiseen palautteeseen. Neuvolapalvelut ovat lisäksi osallistuneet THL:n järjestämään valtakunnalliseen neuvolan asiakaskyselyyn. Opiskeluterveydenhuollon keskitetyssä toimipisteessä on painalluslaite ja lisäksi toinen laite kiertää eri yksiköissä Lasten ja nuorten terveystietopalveluissa. Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon suunnitellaan lisäksi palvelumuotokohtaista, koko palvelujaksoa (esim. raskausajan seuranta äitiysneuvolassa) koskevaa asiakaspalautteen keräysmallia.

Asiakkaiden osallisuus ja mahdollisuus vaikuttaa palveluihin ovat asiakaspalautteen perusteella Avo- ja asumispalvelujen yhteisiä haasteita. Asiakkaiden osallistumismahdollisuuksia on edistetty perustamalla asiakasraadit kouluterveydenhuoltoon ja opiskeluterveydenhuoltoon. Neuvolapalveluiden kehittämisyhmässä on aloittanut asiakasjäsen. Erilaisia vaikuttamisen kanavia näiden puitteissa kokeillaan (tapaamiset, kyselyt, sähköisellä alustalla käytävät keskustelut). Tämän ohella pyritään löytämään keinoja vahvistaa asiakkaan kuulluksi tulemistasi asiakaskohtaisissa.

Palveluiden **kehittämistyötä** tehdään monella tasolla. Palveluiden sisällä asiakastyön prosesseja ja sisältöjä koordinoidaan kehittämistyöryhmissä. Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä seksuaaliterveyspalveluissa kussakin säännöllisesti kokoontuvat kehittämistyöryhmit valmistelevat ja päättävät toiminnan sisältöön ja toteuttamistapaan liittyviä asioita. Kehittämistyöryhmiin on nimetty sekä esimiestason että käytännön työtä tekeviä. Usein yksittäisiä asioita työstetään pienissä alatyö-

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

ryhmissä, mikä vahvistaa kehittämistyössä suoraan mukana olevien käytännön työntekijöiden osuutta. Erilaisia työpajoja ja teematapahtumia (esim. Vauva Pop Up) hyödynnetään uusien toimintamallien ja -tapojen ideoinneissa ja kehittämisessä henkilöstöä laajemmin osallistaen. Kehittämistarpeita nostetaan esiin ja työstettäväksi muun muassa asiakas-, työntekijä- ja yhteistyötahojen antamasta palautteesta, kehityskeskusteluista, intranetin Ideanappi-ideapankista ja toimintaa kuvaavista tilastotiedoista. Eri-laisilla piloteilla testataan ja kehitetään uusia toimintamalleja ennen laajempaa käyttöönottoa.

Kehittämistyötä tehdään myös lukuisissa **hankkeissa ja projekteissa** (konsernitaso, ICT-kehittäminen kaupungin sote-palveluissa, yhteistyö esim. Tays:n tai oppilaitosten kanssa) sekä palvelulinja- ja palveluryhmätasolla. Lasten ja perheiden palvelujen muutosohjelman 2017 – 2019 kehittämistyöhön on osallistuttu paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti, ja työ jatkuu edelleen. Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden toimijoita osallistuu myös alueelliseen kehittämistyöhön Pirkanmaan palveluverkkoja (ent. hoitoketjut) moniammatillisesti laadittaessa. Kansallisen sosiaali- ja terveystieteiden uudistuksen alueellisessa valmistelussa oltiin palveluista laajasti mukana edellisessä vaiheessa, ja osallistuminen suunnittelutyöhön nähdään erittäin tärkeänä myös jatkossa.

Lisätietoa:

Maakunta- ja sote-uudistus: <http://alueuudistus.fi/etusivu>

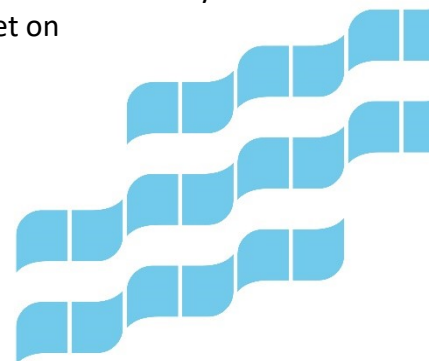
Pirkanmaan maakunta- ja sote-uudistus: <http://www.pirkanmaa.fi/pirkanmaa2019/>

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma: <https://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>

Pirkanmaan Lape-hanke Pippuri: <https://lapepirkanmaa.fi/>

Pakolaisten kotouttamistyön kehittämistä neuvola-, koulu ja opiskeluterveydenhuollossa on toteutettu jo useamman vuoden ajan ns. mako-työnä. Työssä on kehitetty monipuolisesti erilaisia työvälineitä (kuten ohjausmateriaaleja) työntekijöille, neuvontamateriaaleja asiakkaille, järjestetty infotilaisuuksia asiakkaille, toteutettu henkilöstölle maahanmuuttajatyö- ja monikulttuurista osaamista vahvistavaa koulutusta. Lisäksi on vahvistettu verkostotyötä ja kehitetty palveluprosesseja (mm. traumaustaisten lasten tunnistaminen ja palveluohjaus) yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Myös muun muassa Pegasos-potilastietojärjestelmään liittyvien sähköisten palvelujen kehittämistä on toteutettu kaikissa palveluissa, kussakin ko. asiakasryhmän tarpeen ja mahdollisuudet huomioiden, sekä vuodesta 2018 myös alueellisessa AluePegasos-kehittämistyössä esimerkiksi palvelukohtaisissa työpaikoissa.

Osaamisen kehittäminen perustuu muun muassa yksilö- ja ryhmäkehityskeskusteluissa todettuihin osaamisen kehittämisen tarpeisiin sekä muuttuvan toimintaympäristön edellyttämiin muutoksiin ammatillisessa osaamisessa ja toimintatavoissa. Yleisellä tasolla huomioidaan myös kaupunkistrategia, palveluryhmille ja -linjoille asetetut tavoitteet sekä alan tieteellinen ja ammatillinen kehitys. Lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan osaamisen kehittämisen periaatteet on kuvattu Osaamisen kehittämisen suunnitelmassa.

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

Linkki lasten, nuorten ja perheiden palvelujen osaamisen kehittämisen suunnitelmaan: [Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen osaamisen kehittämisen suunnitelma 2018-2018](#)

Kehittäjäkoulutukseen osallistumiseen (mm. kaupungin lean-koulutukset, Pirkanmaan sairaanhoitopiirin yleislääketieteen yksikön järjestämä TEKE-koulutus) kannustetaan. Osaamisen ylläpitämisen ja kehittämisen tueksi rakennetut **sähköiset käsikirjat** toimivat työntekijöiden **perehdytyksen** apuvälineinä ja työnteon tukena. Tavoitteena on turvata mahdollisimman yhdenmukaiset ja ajantasaiset toimintatavat jokaisessa toimipisteessä.

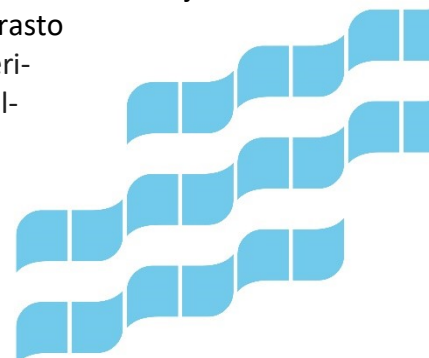
Koko lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan henkilöstön käyttöön suunnattu koulutuskalenteri tarjoaa mahdollisuuden tarkastella ja valita itselleen sopivia koulutuksia yksikön omasta runsaasta **koulutustarjonnasta** ja keskeisistä muiden tahojen järjestämistä koulutuksista. Koulutukset suunnitellaan vastaamaan todettuihin osaamisen kehittämistarpeisiin. Enemmistö koulutustilaisuuksista on suunnattu moniammatillisesti sekä terveydenhoitajille että lääkäreille ja usein muillekin saman asiakasryhmän parissa toimiville (esim. psykologit, puheterapeutit, perheneuvolan työntekijät). Osa koulutuksista järjestetään monialaisessa yhteistyössä (esim. KEINU-koulutukset) tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa (mm. YTHS). Kouluttajina hyödynnetään niin oman yksikön osaajia kuin ulkopuolisia asiantuntijoita, ja myös kolmannen sektorin toimijoiden, työntekijöiden ja kokemusasiantuntijoiden näkökulmia otetaan mukaan. Kaupungin, Duodecimin Oppiportin ja muiden toimijoiden laatimia **verkko-kurseja** hyödynnetään systemaattisesti osana osaamisen kehittämistä Lanu-palveluissa.

Linkki lasten, nuorten ja perheiden palvelujen koulutuskalenteriin: [Koulutuskalenteri](#)

Yksiköllä on **koulutusterveyskeskuksen tehtäviä** eri ammattiryhmien perus- ja jatkokoulutuksessa. Hoitoalan opiskelijoiden harjoittelujaksot sijoittuvat neuvola- ja kouluterveydenhuoltoon. Lääketieteen opiskelijat harjoittelevat ehkäisykapseleiden asetusta nuorisoneuvolassa. Lääkäreiden yleislääketieteen erityiskoulutusta ja erikoislääkäriskoulutusta suoritetaan osana terveyskeskuslääkärin tehtävissä työskentelyä Tampereen yliopiston kouluttamien erikoislääkäriohjaajien tuella. Myös lastentautien erikoislääkärin tutkintoon hyväksytään palvelua Lanun yksiköissä. Ylilääkäri toimii yksikön koulutusvastaavana, ohjaajina toimivat koulutuksen saaneet nimetyt ja yliopiston hyväksymät erikoislääkärit.

2.6 Valvonta

Asetuksen neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta toteumista valvovat Sosiaali- ja terveysministeriön ohjaamana **aluehallintoviranomaiset** sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto **Valvira**. Asetuksen määrittelemien palveluiden valvonta on ollut Valviran erityisen seurannan kohteena vuosina 2012- 2014 toteutuneen valvontaohjel-

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

man puitteissa. Hilmo-järjestelmään automaattisesti kertyvien Toimenpideluokitusten (aikaisemmin SPAT) ja muun tilastoituvat tiedon avulla valvontaviranomainen seuraa toimintaa ja asetuksen toteutumista jatkuvasti.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa yhä merkittävämpi osa säädösten toteutumisen valvontaa on **omavalvonta**, jota myös toimintaohjelman on tarkoitus edesauttaa. Omavalvonnalla tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joiden avulla palveluntuottaja itse systemaattisesti seuraa, arvioi ja valvoo omaa toimintaansa, sen laatua, tuottamia palveluja ja niiden riittävyyttä.

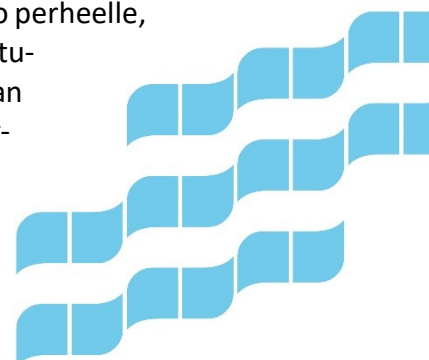
Viime kädessä asetuksen toteutumisesta vastaa kaupunginvaltuusto ja sen alainen sosiaali- ja terveyslautakunta, joka hyväksyy vuosisuunnitelman. Seuranta ja valvontaa toteuttavat myös Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden johtoryhmä sekä Avo- ja asumispalveluiden (jatkossa Sosiaali- ja terveyspalveluiden) johtoryhmä. Kaupunkitasolla lasten, nuorten ja perheiden palveluiden ohjausryhmä seuraa ja ohjaa laaja-alaisesti lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja palveluiden kehittämistä ja yhteensovittamista ja sillä myös oppilas- ja opiskelijahuoltolain lain edellyttämät oppilas- ja opiskeluhuollon ohjausryhmän tehtävät. Toiminnan lainmukaisuutta valvoo osaltaan kaupungin sisäisen tarkastuksen yksikkö.

Käytännön tasolla toiminnan kokonaisuuden ohjaaminen, seuranta, arviointi ja kehittäminen annettujen resurssien puitteissa kuuluvat lasten, nuorten ja perheiden palveluiden sekä suun terveydenhuollon johdolle. Kokemus on, että työntekijät ja esimiehet ovat laajalti sisäistäneet asetuksen vaateet, ja sen toteutumisen haasteista ja poikkeamista raportoidaan herkästi. Myös asiakaspalautteen (ks. edellä luku 2.5) sekä muistutusten ja kanteluiden avulla seurataan toiminnan laatua ja poikkeamiin puututaan. Niin ikään potilasasiamiehelle kertyvästä tiedosta laadittuja raportteja hyödynnetään. Terveystarkastusten määrällistä toteutumista seurataan vuosi-/luku-kausitasolla käyntitilastojen avulla.

3 Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut

3.1 Neuvolapalveluiden tehtävät, tavoitteet ja asiakkuudet

Äitiysneuvolan tehtävänä on edistää raskaana olevan naisen, sikiön ja vastasyntyneen lapsen ja koko lasta odottavan perheen terveyttä ja hyvinvointia. **Tavoitteena** on raskaudenaikaisten häiriöiden ehkäisy, häiriöiden varhainen toteaminen ja sujuva hoitoon ohjaaminen. Raskaana oleville naisille tarjotaan mahdollisuus raskauden aikaisiin sikiön kromosomi- ja rakennepoikkeavuuksien seulontoihin, jotka tehdään seulonta-asetuksen mukaan. Neuvolan tuki suunnataan koko perheelle, jotta voidaan tukea raskaana olevaa naista ja hänen puolisoaan valmistautumaan vanhemmuuteen ja lapsen tuomiin muutoksiin perheessä. Neuvolan tehtävänä on tukea perheen voimavaroja, lapsen ja vanhemman välistä var-

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

haista vuorovaikutusta sekä äidin voimavaroja imettää. Huomiota kiinnitetään koko perheen elintapoihin, parisuhteeseen ja molempien puolisoitten rooliin ja vastuuseen vanhempina.

Lastenneuvolan tehtävänä on edistää alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä terveyttä ja hyvinvointia sekä kaventaa perheiden välisiä terveyseroja. Lastenneuvolassa seurataan ja edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä sekä tuetaan vanhempia turvallisessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa ja lapsen hyvässä huolenpidossa sekä parisuhteen hoitamisessa. Neuvolassa pyritään havaitsemaan lapsiperheiden erityisen tuen tarpeet mahdollisimman varhain ja järjestämään tarkoituksenmukainen tuki ja apu. Lapsi saa neuvolassa rokotusohjelmaan kuuluvat rokotukset.

Neuvolan **asiakkuuteen** ovat oikeutettuja kaikki palvelun kohderyhmään kuuluvat kuntalaiset, Tampereella ja Orivedellä opiskelevat (äitiysneuvola) sekä pakolaiset ja turvapaikanhakijat. Tampereella on lisäksi linjattu, että äitiys- ja lastenneuvolapalvelut tarjotaan myös ns. paperittomille.

Mahdollisuus asioida muun kuin kotikunnan neuvolassa voi syntyä myös terveysaseman vaihdon perusteella tai toteutua ns. hoitosuunnitelman mukaisena hoitona terveydenhuoltolain nojalla. Myös sijaishuollossa oleva lapsi on oikeutettu asuinkuntansa palveluihin. Kustannukset peritään kotikunnalta.

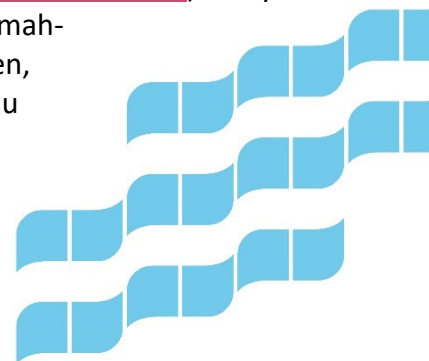
Äitiysneuvolan asiakkuus alkaa äidin yhteydenotosta hänen todettuaan raskauden alkaneen tai yhteydenotto raskautta epäiltäessä. Lastenneuvolan asiakkuus alkaa lapsen syntymän jälkeen kotikäynnillä tai vastaanotolla. Äitiys- ja lastenneuvolajatkumossa asiakkuus jatkuu luonnollisena kaarena. Muualta muuttaneet lapsiperheet aloittavat asiakassuhteen yhteydenotolla neuvolaan.

Osaan äitiysneuvolan terveydenhoitajakäyntejä sekä leikki-ikäisten lasten määräaikaistarkastuksiin (terveydenhoitajakäynnit) on sähköisen ajanvarauksen mahdollisuus.

Neuvolan palveluissa on hyvä saavutettavuus, jota osaltaan auttaa äitiys-lastenneuvolajatkumo ja tuttu terveydenhoitaja sekä palveluista tiedottaminen eri tavoin. Määräaikaikäisyyneiltä tai muutoin vastaanotoilta ilman peruutusta pois jääneitä asiakkaita tavoitellaan aktiivisesti esim. puhelimitse uuden ajan sopimiseksi. Aikaa varaamattomia asiakkaita pyritään tavoittamaan eri tavoin yleisesti neuvolatoiminnasta tiedottamalla mm. www-sivujen sekä Facebook- sivujen kautta sekä yhteistyökumppaneiden palveluohjauksen kautta.

3.2 Terveystarkastukset ja muut työmuodot

Äitiysneuvolan terveystarkastusohjelma on tiivistettynä kuvattu taulukossa 5. Ohjelma noudattelee valtakunnallisen ohjeistuksen periaatteita (<http://www.julkari.fi/handle/10024/110521>). Äitiysneuvolan laajaan terveystarkastukseen osallistuu raskaana oleva nainen ja mahdollisuuksien mukaan hänen puolisonsa (kriteeri 1), kuuluu syntyvän lapsen, vanhempien ja koko perheen terveyttä ja hyvinvointia koskeva keskustelu

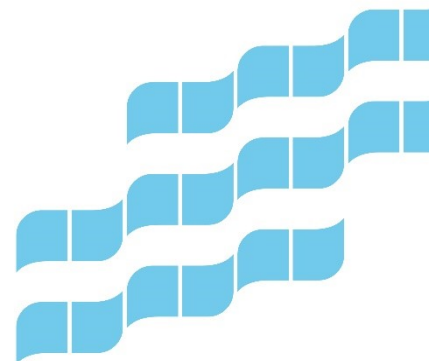

(2) ja sen toteuttavat terveydenhoitaja ja lääkäri yhteistyössä (3). Tampereella ja Orivedellä laaja terveystarkastus ajoittuu raskauden viimeiselle kolmannekselle.

Asetuksen mukaan ensimmäistä lasta odottavan tai ensimmäisen lapsen saaneen perheen luokse on järjestettävä vähintään yksi **kotikäynti**. Lasta odottavan perheen kotikäynti ei tällä hetkellä toteudu resurssivajeen vuoksi. Sen sijaan kotikäynti ensimmäisen lapsen saaneille perheille toteutuu pääsääntöisesti, mutta kesäaikana kotikäyntien järjestäminen on haasteellista sijaismäärärahojen puutteen vuoksi. Kotikäynti pyritään järjestämään myös muille sitä tarvitseville. Kotiin annettavaa erityistä alle 2-vuotiaiden lapsiperheiden sekä keskoslapsen vanhemmille tarkoitettua tukea on vahvistettu omana toimintamallina. (Kts. luku 3.4).

Ainakin ensimmäistä lasta odottavalle perheelle on asetuksen mukaan järjestettävä monialaisesti toteutettua **perhevalmennusta**. Tampereella perhevalmennus toteutetaan monitoimijaisesti osin omien terveydenhoitajien ja osin yhteistyötahojen palveluna. Neuvolan terveydenhoitajien toteuttamissa perhevalmennuksen osioissa teemoina ovat synnytys, lastenhoito ja imetys. Lisäksi muut toimijat järjestävät osana perhevalmennusta toiminnallisia ryhmätapaamisia teemoinaan vanhemmuus ja parisuhde (Tampereen kaupungin ev.lut seurakunnat, MLL Tampereen osasto ja Tampereen Kaupunkilähetyksen Kimpassa perhetoiminta) sekä isyystunteja (MLL Tampereen osasto). Odottavilla perheillä on mahdollisuus osallistua ennen synnytystä Tays:n järjestämään tutustumiskäyntiin sairaalassa.

Lapsiperheiden kotipalvelun työntekijä käy kertomassa palveluista joko neuvolan pitämässä valmennuksissa tai 2 kk:n ryhmäneuvolassa. Yhteistyötä tehdään myös nk. Ekavauva-toiminnalla, jossa neuvolasta ohjataan ensimmäistä lastaan odottavia perheitä kotipalvelun järjestämään kolmen kerran maksuttomaan kotikäyntipalveluun. Asiakas palaute toiminnasta on ollut myönteistä.

Taulukko 5: Äitiyshuollon määräaikaistarkastusten ohjelma

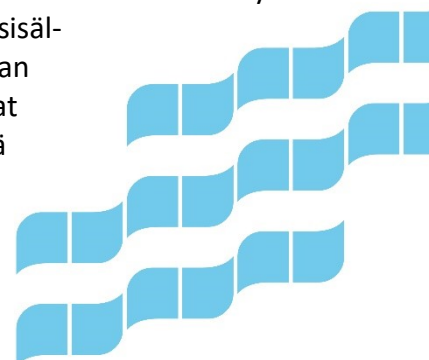
	ÄITIYSHUOLLON MÄÄRÄAIKAISTARKASTUSTEN OHJELMA 2018									Kotikäynti/neuvolan vastaanotto	Jälkitarkastus
	Puhelinkontakti	4-8rvk	8-10rvk	14-18rvk	22-24rvk	26-28rvk Neuvokas Perhe, Tunnetaitojen nettineuvola	30-32rvk	35-36rvk	37-41rvk		
Lisähuomioita						E	E		käynnit jtv	E	E
Hyvinvointiarvio (laaja tarkastus)						anna lomake	laaja	laaja			
Th	X	X	X, jos IM X	X	X	X	X	X, jos IM X	X	X	X
Ajankäyttö		90min	20min	60min	45min	90min	20-40min.	30min	60+matka	20 min	X
Lääkäri			X					X			
Ravitsemus	iPana esitiedot	Jatkuva seuranta									
Liikunta	iPana esitiedot	Jatkuva seuranta									
Audit	iPana esitiedot	Jatkuva seuranta									
Mieliälä	X	Jatkuva seuranta									
Kela- asiat					X						
BCG+ HBV tarpeen määrittys					X						
iPana esitiedot Tays (jos käytössä paperinen a-kortti synnytyslähete 22rv)					X						
RR		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Laboratoriotutkimukset	Kysy kilpirauhassairaus, TSH näyte jos hypotyreoosi	Tee lähetteet 1.käynnin lab. ja tarv. aiku-raskaudensokeri rasitukseen			Tee tarv. lähetteet sok.rasitukseen ja äidin Rh 2 sekä sikiön rh näytteeseen		Tee lähete GBS ja mahdolliseen MRSA ja Rh3 tutkimukseen	Tee tarvittaessa lähete THX-rtg			Tee tarv. lähete sokerirasitukseen 3 kk – 1 v kuluttua synnytyksestä
Häkimittaus	Mitataan kaikilta tupakoitsijoilta raskauden aikana sekä jälkitarkastuksessa										
U-gluk/prot		X	X	X	X	X	X	X	X		X
Paino		X	X	X	X	X	X	X	X		X
Sf-mitta				X	X	X	X	X	X		
Sikiön sydänäänet			X	X	X	X	X	X	X		
Tarjonta					X	X	X	X	X		
Imetysohjaus		X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Äitiusultraan ohjataan erillisen ohjeen mukaan		X									
Perhevalmennus					X		X				
Isyyden tunnustaminen		Info			Ajan sopiminen	Tunnustaminen	Tunnustaminen				
anti-d immunoglobuliini pistos, sekä plv+ bakteeriviljely ohjeistetaan myöhemmin						Anna anti-d immunog. pistos tarv. 28-30 rkv					Mieliälä, lantionpohjan lihaksat, seksuaaliterveys, ehkäisy
tilastointi= normaali terveystarkastus spat: 1379 , laaja terveystarkastus 1197 ja jälkitarkastus 1380							Katso tilastointiohjeet	IM= Itemittaus (RR, virtsa ja paino)	E=ehkäisy		
1. käynnin näytteet= veriryhmä+Rh1+Hiv+Cardiolipin+HepatiittiB, jos perhe osallistuu sikiöseulontaan otetaan seulontaverikokeet 9+0-11+6rvk											

Äitiysneuvolassa on otettu vuonna 2017 käyttöön **sähköinen äitiyskortti** (iPana Äitiys), joka lisää asiakkaiden osallistumista omaan hoitoonsa ja seurantaan sekä varmistaa nopean tiedon välittymisen omaan neuvolaan sekä yhteydenpidon Tays:n ja Äitiysultran kanssa.

Asetus edellyttää neuvolassa järjestettävän **alle kouluikäisille** vähintään 15 määräaikaistarkastusta, joista viisi tekee lääkäri yhdessä terveydenhoitajan kanssa. Näistä yhdeksän tarkastusta ajoittuu ensimmäiselle ikävuodelle. Lastenneuvolan terveystarkastusohjelma on tiiviissä muodossa koottuna taulukkoon 6.

Tampereella ja Orivedellä terveydenhoitajan ja lääkärin osuudet toteutuvat pääsääntöisesti erillisinä vastaanottoina, mutta etenkin pienten vauvojen yhteisvastaanottoja on myös kokeiltu.

Kahden kuukauden määräaikainen terveystarkastus toteutetaan **ryhmäneuvolamuotoisena**. Ryhmäneuvolatapaamisessa keskeinen osa on yhteistyötahojen tuottamalla sisällöllä, joka voi olla joko kulttuuripainotteinen leikkilaulupajat tuottajanaan Kulttuuriosuuskunta Uulu tai Tampereen kaupunkilähetyksen toteuttamat Kimpassa - Tähtituokiot. Myös muille ikäkausille on tuotettu yhteistyössä

Kimpassa - Pallopiirit -ryhmätoimintaa. Vauvasirkusta on järjestetty omina yksittäisinä tapahtuminaan yhteistyössä kulttuuritoimen kanssa.

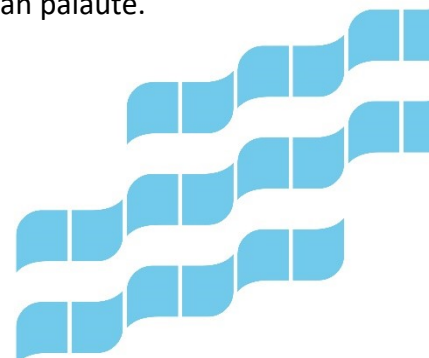
<https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/aitiys-ja-lastenneuvolat/vanhemmus-ja-parisuhdetapaamiset.html>

Taulukko 6: Lastenneuvolan terveystarkastusohjelma

LASTENNEUVOLAN MÄÄRÄAIKAISTARKASTUSTEN OHJELMA 2018																			
kotikäynti/nla		1-2 vk	2-4 vk	4-6vk	2kk	3 kk	4 kk	5 kk	6 kk	8 kk	12 kk	16-18kk	18 kk	2 v	3 v	4 v	5 v	6 v	
Hyvinvointi-arvio						lomake						lomake				lomakkeet			
Ajankäyttö	60+ matka	30-45 min				60 min		60 min	30-60 min		60 min	60 min		45 min	60 min	90min	60 min	45 min	
Th	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	(X)	X	X	X	X	X	X
Ajankäyttö			20min			20-40 min			20 min				20-40 min			20-40 min			
Lääkäri			X			X			X			X				X			
Ryhmänla				X					X										
Neurol.arvio	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	LENE	LENE ,VP, L	LENE(tarv)		
Paino	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X
Pituus+py		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X
Näkö			X	X		X				X		X	X		X	X			tarv.
Kuulo		haast.	haast.			haast.				X	X*	X*	X*	X*	O	X	X		tarv.
RR																X			tarv.
Puheen kehitys	Jatkuva seuranta															Lumiukko-seula			
Psykos.seuranta	Jatkuva seuranta; vanhemmuus ja perheen hyvinvointi																		
Terv.neuvonta	Jatkuva seuranta; mm. ravitsemus, liikunta, uni, suun terveys, tapaturmien ehkäisy															Anna Neuvokasperhe-kortti 2v, palautus/purku 3v			
Imetys	Jatkuva ohjanta imeväisiässä																		
Audit					X							X				X			
Rokotusohjelma			R (6-8vko) Vauvan iän tulee olla vähintään 6vko		PCV+R+ Viitosrokote		PCV+R+ Viitosrokote				PCV+ Viitosrokote+ MPR1	Vesirokko 1				DTap-IPV			MPR2+ Vesirokko2
Pneumokkikonjugaatti=PCV																			
Viitosrokote= Dtap-IPV-Hib																			
Rota=R, Tuhkarokko, sikotauti, vihurirokko=MPR																			
Kausi-influenssa (vuosittain) 6-35kk																			
	X*=ikätaisoisen puheentutonta ja ymmärtämisen arviointi															O=Matkalaukkuseula			
																VP = Voimaperheet		E= ehkäisy	
																L = LAPS			
3kk:n tarkastus tilastoidaan laajaksi määräaikaistarkastukseksi SPAT-koodi 1381																			
4kk tarkastus tilastoidaan (th SPAT-koodi 1315 +lääk SPAT-koodi 1381) laajaksi tarkastukseksi, 15-18kk tarkastus tilastoidaan (th +lääkäri)1382, 4v laaja (th ja lääkäri) 1383																			

Alle kouluikäisten lasten terveystarkastuksista kolme on laajaa terveystarkastusta (4 kk, 1,5 v. ja 4 v.). Tarkastukseen pyydetään mukaan molemmat vanhemmat. Laajaan terveystarkastukseen sisältyy huoltajien kirjallisella suostumuksella päivähoidon ja esiopetuksen henkilökunnan arvio lapsen selviytymisestä päivähoitossa niiltä osin kuin se on välttämätöntä hoidon ja tuen järjestämisen kannalta. Siihen sisältyy myös vanhempien näkemys lapsensa terveydestä ja kehityksestä sekä koko perheen hyvinvoinnista. Perheille annetaan kyselylomakkeet, joissa on mahdollisuus kertoa lapsen ja perheen tilanteesta tarkemmin, mm. iloista tai mahdollisista huolenaiheista, joihin voidaan palata terveystarkastuksien yhteydessä. vanhempien luvalla päivähoitoon annetaan neuvolan palaute.

Vuodesta 2017 on kaikissa neuvoloissa 4-vuotistarkastuksen yhteydessä tarjottu perheille mahdollisuus **Voimaperheet**-ohjelmaan (<https://www.utu.fi/fi/yksikot/med/yksikot/voimaperheet/Sivut/home.aspx>). Vanhemmat täyttävät

kyselylomakkeen, jonka perusteella Turun yliopiston Lasten- psykiatrian tutkimuskeskus tarjotaan osalle perheistä Voimaperheet-puhelin- ja nettivalmennusta lasten käytösongelmien ennaltaehkäisevään hoitoon.

3.3 Hyvinvointineuvolan toimintamalli ja lapsiperheiden tiimipalvelu KEINU

Tampereella on käytössä **hyvinvointineuvolan toimintamalli**, jonka avulla tuetaan koko perheen hyvinvointia ja vanhemmuutta. Neuvolatyössä toimintamallin keskeinen elementti on terveydenhoitajien ja osin myös lääkäreiden toteuttama ns. jatkumomalli, jossa sama työntekijä tekee alueellaan sekä äitiys- että lastenneuvolatyötä. Mallissa asiakasperheiden määrä jää hieman sektorikohtaista toteutusta pienemmäksi, joten mahdollisuus tukea perheiden hyvinvointia paranee.

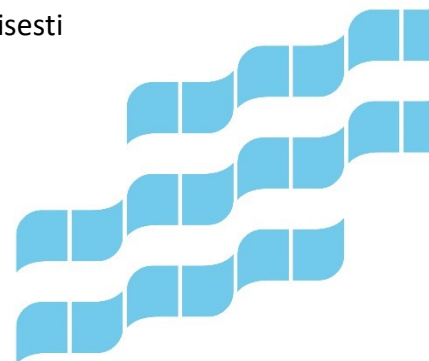
Neuvolan terveydenhoitaja ja lääkäri ovat yhteistyössä perheen kanssa äidin raskausajasta lapsen kouluikään asti. Hyvinvointineuvolan toimintamalliin kuuluu keskeisesti monialainen tiimi, jonka palveluita voidaan käyttää laajasti erilaisissa perheiden pulmatilanteissa. **Lapsiperheiden tiimipalvelu KEINU**ssa on jokaisessa tiimissä (v. 2019 yhteensä 26 tiimiä) jäsenet seuraavista ammattiryhmistä: terveydenhoitaja, lääkäri, neuvolapsykologi, palveluohjaaja ja perhetyöntekijä sekä päivähoidon ja perheneuvolan työntekijä. Perhe voi ottaa yhteyttä tiimiin kenen tahansa työntekijän kautta. Työntekijöillä on myös mahdollisuus ehdottaa perheelle tiimin palvelua. Hyvinvointineuvolatyössä painotetaan ennalta ehkäisevää työtä ja varhaista tukea. Perheen mahdollisiin ongelmiin pyritään antamaan apua jo siinä vaiheessa, kun ne ovat vielä pieniä.

<https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/aitiys-ja-lastenneuvolat/hyvinvointineuvola.html>.

https://www.tampere.fi/liitteet/l/6Jv7yqEnU/Apuu_KEINUsta_-_lapsiperheille2.pdf

Toimintamallia luotaessa 90-luvun alussa keskiössä oli neuvolatoiminta ja sen puitteissa lasten ja perheiden psykososiaalisen hyvinvoinnin tukemisen kehittäminen. Sittemmin KEINU-työ on laajentunut kaikkien alle kouluikäisten lasten parissa toimivien ammattilaisten yhteiseksi toiminnaksi, jossa merkittävä osa tiimien asiakasperheistä tulee varhaiskasvatuksen ohjaamana. KEINU-tiimityötä kehitetään jatkuvasti muun muassa asiakkailta ja työntekijöiltä säännöllisesti kerättävän palautteen avulla. Käytössä on kolmiportainen monialainen johtamismalli (tiimien toiminnasta vastaavat esimiestiimit, käytännön kehittämistyötä ja seurantaa toteuttava koordinaatioryhmä ja ohjaava seurantaryhmä). KEINU-työ on osa perhekeskustoimintamallin toteutusta Tampereella.

Monialaista yhteistyötä tehdään tiimin jäsenten kesken muutoinkin, erityisesti päivähoidon, neuvolapsykologien ja perhepalveluiden kanssa.

3.4 Erityinen kotikäyntityö

Neuvolassa on käytettävissä **erityinen kotikäyntityö**, jota tekee kolme terveydenhoitajaa koko kaupungin alueella. Lähete voidaan tehdä terveydenhoitajan, lääkärin tai muun ammattihenkilön toimesta. Erityiseen kotikäyntityöhön ohjataan myös suoraan Tays:sta mm. keskosina syntyneiden vastasyntyneiden perheitä, jotka tarvitsevat tehostettua tukea (entinen Tays:n vauvaperhetyö). Työ kohdentuu raskausajalle sekä 0-2-vuotiaiden lasten perheisiin.

3.5 Keskeiset yhteistoimijatahot ja yhteisen työn muodot

Tampereen yliopistollinen sairaala

Tärkein yhteistyötaho Tays:ssa neuvolan näkökulmasta on naistentautien ja synnytysten vastuualue, mutta keskeisiä erikoisaloja ovat myös lastentaudit, lastenpsykiatria, foniatria, lastenkirurgia, aikuispsykiatria sekä Allergiakeskus. Asiakaskohtaista yhteistyötä tehdään läheteiden/palautteiden, konsultaatioiden ja puheluiden muodossa tarpeenmukaisesti. Kehittämisyhteistyössä ajankohtaisia asioita ovat muun muassa WHO:n vauvamyönteisysohjelmaa jalkauttava projekti ja siihen liittyen imeytysohjauksen yhdenmukaistaminen sekä sähköisen äitiyskorttipalvelun jatkuva keittäminen. Myös koulutusyhteistyö on säännöllistä erityisesti äitiyshuollon osalta. Johdon yhteistyöneuvottelut (Lanulinja, Tays toimialue 4, Äitiysultra) toteutuvat kahdesti vuodessa ja lisäksi osallistutaan Tays:n ja kaupungin välisiin palvelusopimusneuvotteluihin.

Neurolapsykologit

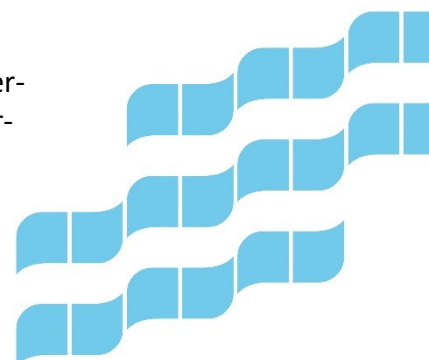
Neurolapsykologien työn tavoitteena on vahvistaa vauvan ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta ja perheen keskinäistä vuorovaikutusta jo raskausaikana ja pikkulapsivaiheessa. Keskeisiä tehtäviä ovat raskausajan ja synnytyksen jälkeisten mielialaongelmien ennaltaehkäisy ja hoitaminen. Neurolapsykologi osallistuu myös lapsen kehityksen arviointiin ja seurantaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, kun lapsen kehityksestä on huolta. Jokaiselle neuvolalle on nimetty oma neurolapsykologinsa. Palvelu on matalan kynnyksen palvelua, mihin ei tarvita lähetettä.

Lasten ja nuorten poliklinikka

Lasten ja nuorten poliklinikka on lastentautien erikoislääkäreiden vastaanotto- ja konsultaatioyksikkö, jonne neuvolasta laaditaan tarvittaessa lähete lapsen kasvuun, kehitykseen, oireisiin tai sairauksien hoitoon liittyvissä ongelmissa. Kasvava osa yhteydenotoista toteutuu sähköisinä tai puhelinkonsultaatioina ilman lähetettä ja käyntiä poliklinikalla. Poliklinikalla on myös terveydenhoitajien vastaanotto ja ryhmävastaanottoja.

Lapsiperheiden kotipalvelu ja perhetyö

Kotipalvelu ja perhetyö, ovat neuvolan ensisijainen yhteistyötaho, kun perheessä tarvitaan sosiaalista tukea. Palveluissa tavoitteena on ylläpitää perheen hyvinvointia ja tukea selviytymistä erilaisissa elämäntilanteissa sekä

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

ennaltaehkäistä lyhytaikaisissa elämän muutostilanteissa esiintyviä riskejä. Tehtävänä on tukea perhettä arjessa ja auttaa perhettä löytämään omat voimavaransa.

Tampereen kaupungin perhetyö on sosiaalihuoltolain 17 §:n ja 20 §:n mukaista lapsiperheiden kotipalvelua. Perhetyön tehtävänä on tukea asumiseen, perheen henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon, lastenhoitoon ja kasvatukseen sekä muuhun tavanomaiseen ja totunnaiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista.

Neuvoloista ohjataan asiakasperheitä kotipalvelun ja perhetyön piiriin aktiivisesti. Osa kotipalvelusta toteutuu palvelusetelillä. Ekavauva-työssä, jota pilottivaiheen jälkeen on vuonna 2017 laajennettu kaikkiin neuvoloihin, ensimmäistä lasta odottaville perheille tarjotaan kolme maksutonta perhetyön kotikäyntiä. Kokemukset palvelusta ovat olleet hyvin myönteisiä. Yhteistyötä tehdään myös yhteisten vastaanotto- ja kotikäyntien muodossa sekä osana KEINU-toimintaa. Yhteistyö perhepalveluiden kanssa toteutuu myös muun muassa Perheiden talon toiminnassa.

Lastensuojelu

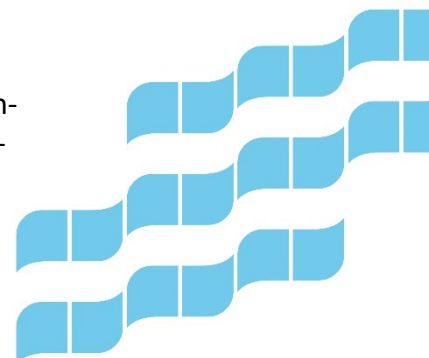
Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet (perhe- ja ohjaustyö), kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja sijaishuolto sekä jälkihuolto. Lastensuojelutyötä tehdään lastensuojelulain mukaan. Yhteistyö on asiakaskohtaista, neuvolan näkökulmasta erityisesti lastensuojeluilmoituksia ja konsultaatioita. Yhteistyökäytäntöjä ja tiedonkulkua on tarpeen edelleen kehittää. Kiireellisesti sijoitettujen neuvolaikäisten lasten lääkärintarkastukset on keskitetty Päiväperhon neuvolaan. Ylilääkäri hyväksyy perhetukikeskusten lääkehoitosuunnitelman yhdessä Mielenterveys- ja päihdepalvelujen ylilääkäriin kanssa sekä työntekijöiden lääkehoitoluvat.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen palveluja ovat päiväkotitoimi- ja perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatus. Kunnallinen päivähoito vastaa perusopetuslain mukaisen esiopetuksen järjestämisestä. Ilta- ja ympärivuorokautista hoitoa järjestetään osassa päiväkodeista. Avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat varhaiskasvatuskerhot, perhekerhot ja leikkitoimintakeskusten palvelut. Lisäksi päivähoito vastaa erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten ja nuorten yksikön (Erho) toiminnasta.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lasten tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen. Tasapainoisen kehityksen turvaamiseksi lapsi voi tarvita tavanomaista enemmän tukea. Lapsen tuen tarve arvioidaan yhdessä lapsen huoltajien ja päivähoidon kasvatushenkilöstön kanssa. Tuen tarpeen arvioimisen lähtökohtana ovat lapsen yksilöllinen kehitys ja hänen mahdollisuutensa osallistua toimintaan yhdessä muiden lasten kanssa. Lapsen tuen tarpeen tarkentamiseksi tarvitaan myös asiantuntijoiden tutkimuksia. Tukea tarvitsevalle lapselle laaditaan kuntoutussuunnitelma tai tuki suunnitellaan esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Varhaiskasvatus osallistuu lapsen kokonaiskehityksen ja perheen hyvinvoinnin tukemiseen yhteistyössä lastenneuvolan kanssa. Lapsiryhmän kasvatta-

jat laativat kuvauksen 1½- ja 4-vuotiaista lapsista osana laajoja terveystarkastuksia. Kuvaus käydään läpi huoltajien kanssa ja huoltaja toimittaa palautteen neuvolaan terveystarkastuksen yhteydessä. Muita yhteistyön muotoja ovat keskinäiset konsultaatiot (perheen luvalla), kuntoutussuunnitelmapalaverit ja KEINU-tiimeissä tehtävä yhteistyö. Neuvolan ja varhaiskasvatukset esimiesten keskinäiset tapaamiset toteutuvat vähintään kahdesti vuodessa KEINU-yhteistyön (esimiestiimit, koordinaatio-ryhmä, seurantaryhmä) lisäksi ja lisäksi tarpeenmukaisesti eri aiheiden tiimoilta. Myös koulutusyhteistyötä toteutetaan. Ylilääkäri hyväksyy Erhon työntekijöiden lääkehoitoluvat ja -suunnitelman.

Perheneuvola

Perheneuvolassa on käytettävissä moniammatilliset tiimit, joissa on sosiaalinen, psykologinen ja lääketieteellinen (lastenpsykiatria) asiantuntemus. Kasvatus- ja perheneuvontapalvelut ja lastenpsykiatrinen avohoito on tarkoitettu 0–12-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen. Perheasioiden sovittelu kohdentuu alle 18-vuotiaiden lasten perheisiin. Perheneuvola tekee lasten mielenterveystyötä ja perheneuvontaa yhteistyössä lapsen perheen, lähiverkoston ja arjessa toimivien yhteistyökumppaneiden kanssa. Perheneuvolassa toimiva Nepsy-tukitiimin työntekijät jalkautuvat päiväkoteihin ja esiopetukseen (havainnointi, työntekijöiden ja vanhempien ohjaus ja konsultaatio) ja kouluttaa sekä ammattilaisia että vanhempia neuropsykiatrisista häiriöistä ja niiden kuntoutuksesta.

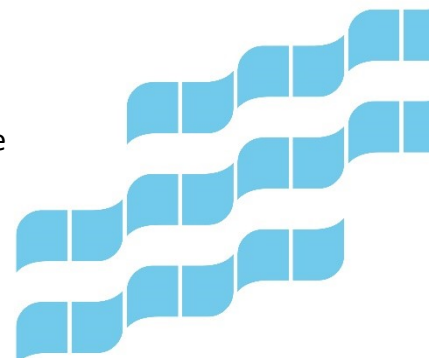
Taulukkoon 7 on koottu laajemmin neuvolapalveluiden yhteistyötahoja. Osa palveluista on kuvattu tarkemmin kouluterveydenhuollon yhteydessä (ks. luku 4.4).

Taulukko 7: Neuvolan keskeisiä yhteistyötahoja

Tampereen kaupunki Lanu-palvelut	Tampereen kaupunki Muut toimijat	Ulkoiset toimijat
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Neuvolan erityinen kotikäyntityö ❖ Lasten ja nuorten poliklinikka ❖ Perheneuvola ❖ Puheterapiapalvelut ❖ Terveystarkastajan ja perheyöntekijän yhteiset kotikäynnit ❖ Lapsiperheiden sosiaalityö ❖ Päiväperhon neuvola ❖ Ehkäisevä päihdetyö 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ KEINU-tiimit ❖ Suun terveydenhuolto ❖ Terapiapalvelut (ravitsemus, fysio- ja toimintaterapia) ❖ Varhaiskasvatus ❖ Kulttuuripalvelut ❖ Museotoimi 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ TAYS (useat eri klinikat, Äiti- ja lasten tulosuunnitelma) ❖ 3. sektori: MLL (Hämeen piiri, Tampereen osasto), Tampereen kaupunkilähetys, FinFami ry. jne.) ❖ Tampereen ev.lut. seurakunnat ❖ Oppilaitokset: TAMK Tampereen yliopisto (mm. Rokotetutkimus-keskus)

3.6 Neuvolan palvelut asiakastarpeiden näkökulmasta

Neuvolan terveystarkastukset tarjotaan lähtökohtaisesti kaikille asiakkaille asetuksen edellyttämällä tavalla.

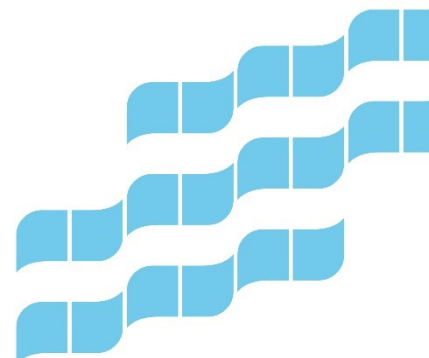
Erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan/perheen yksilölliset tarpeet pyritään tunnistamaan hyödyntämällä perheiden tuntemusta (jatkumotyö terveydenhoitajatyössä), laajojen tarkastusten lomaketyövälineitä haastattelun ja tutkimuksen tukena, varhaiskasvatuksen tekemiä arviointeja. Keskeistä on asiakkaan ammattitaitoinen, aito kohtaaminen.

Enemmän tukea ja/tai seurantaa tarvitseville järjestetään tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan lisäkäyntejä (esim. kasvun seuranta, imetysohjaus, vanhemman tuen tarve). Neuvolan omien voimavarojen ohella tarvitaan usein muiden toimijoiden osallisuutta, kuten KEINU-tiimiä.

3.7 Vahvuudet ja haasteet asiakkaan ja toiminnan näkökulmasta

Henkilöressurssien riittävyys ja motivoitunut henkilökunta ovat avainasemassa palvelujen ylläpitämisessä sekä niiden kehittämisessä. Uusien toimintamuotojen ja olemassa olevien toimintojen kehittäminen vaatii innostunutta ja ammattitaitoista henkilöstöä. Erityistä tukea tarvitsevien perheiden osuus on lisääntynyt ja ongelmat ovat osin polarisoituneet. Vahvuuksia neuvolatoiminnassa ovat ammattitaitoinen ja hyvät vuorovaikutustaidot omaava henkilöstö. Haasteita tuovat resurssien riittävyys ja ajankäytön hallinta. Sähköisen asioinnin murrosvaihe tuo myös haasteita niin henkilökunnalle kuin asiakkaillekin. Jatkossa asiakkaiden omatoimisuusasteen nostaminen tulee nopeuttamaan välillisiä toimintoja jättäen enemmän aikaa välittömään asiakaskohtaamiseen. Viestintää tehostetaan sähköisten palveluiden kautta hyödyntäen muun muassa neuvolatoiminnan Facebook-sivuja.

Keskeinen ajankohtainen haaste on neuvolatoiminnan kehittäminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa osaksi entistä koordinoitumpaa perhekeskustoimintaa, asiakas(-perhe) keskiössä ja hänen tarpeidensa ja mahdollisuuksiensa mukaisesti (segmentointiajattelu) eri toimijoiden kanssa saumattomasti työskennellen ja digitalisaation mahdollisuuksia hyödyntäen.

Taulukko 8: Poimintoja neuvolan asiakaspalautteesta

Vahvuudet	Haasteet
<p>Ammattitaitoinen ja ystävällinen henkilökunta "Ystävällinen, sydämellinen palvelu!" "Olen erittäin tyytyväinen palvelun laatuun!"</p>	<p>Resurssien riittävyys "Varaisin enemmän aikaa per asiakas. " "Lomien aikana olisi hyvä jos olisi sama sijainen koko ajan, ettei joka käynnillä joudu selvittämään samoja asioita."</p>
<p>Äitiys- ja lastenneuvolajatkumo (sama työntekijä) "On tärkeää että sama ihminen hoitaa kokoajan jolloin oppii myös tuntemaan potilaan ja syntyy luottamuksellinen suhde ja tunne siitä että apua myös saa jos tarvitaan."</p>	<p>Uusien työntekijöiden riittävä perehdytys "Varsinkaan lastenneuvolapalveluista ja resursseista (varsinkaan osaavasta henk.kunnasta) ei ole varaa vähentää/säästää toiv. kaupunki säästää mistä tahansa muusta kuin lapsista."</p>
<p>Työntekijöiden hyvät vuorovaikutustaidot</p>	<p>Sähköisten palvelujen lisääminen Asiakkaiden itsepalveluasteen nostaminen Sähköisen tiedottamisen lisääminen</p>

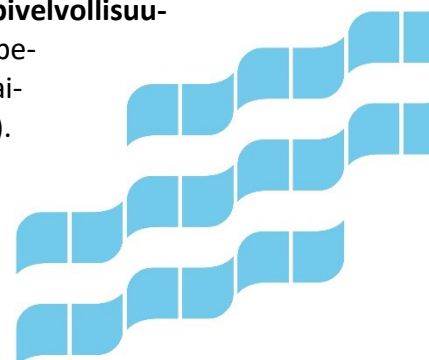
4 Kouluterveydenhuolto

4.1 Tavoitteet, tehtävät ja asiakkuus

Kouluterveydenhuollon **tavoitteena ja tehtävänä** on tukea lasten ja nuorten tasapainoista kasvua ja kehitystä seuraamalla, arvioimalla ja edistämällä oppilaan terveyttä yhteistyössä vanhempien/ huoltajien ja kouluyhteisön aikuisten kanssa. Toiminta on ehkäisevää, ennakkoivaa ja hoitavaa ja sitä toteutetaan moniammatillisessa yhteistyössä osana oppilashuollon kokonaisuutta.

Terveydenhuoltolaki velvoittaa kunnan järjestämään kouluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien perusopetusta antavien oppilaitosten oppilaille. Myös ulkokuntalaiset oppilaat ovat oikeutettuja palveluihin eikä niistä laskuteta kotikuntaa. Kouluterveydenhuollon palvelut tarjotaan myös maahanmuuttajaoppilaille statuksesta riippumatta, jos he ovat oppilaina koulun kirjoilla.

Lapsi perheineen siirtyy neuvolasta kouluterveydenhuollon palveluihin **oppivelvollisuuden alkaessa**, tavallisesti sinä vuonna, kun lapsi täyttää 7 vuotta (esiope- tusikäisten lasten ennaltaehkäisevä terveydenhuolto on asetuksen mukaisesti osa lastenneuvolatoimintaa ja toteutetaan äitiys- ja lastenneuvolassa). Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia ja oppivelvollisuus

kestää 9–11 vuotta. Lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi oppivelvollisuus voi alkaa 6-vuotiaana ja kestää 11 vuotta. Peruskoulun jälkeen kouluterveydenhuollon palveluista siirrytään pääsääntöisesti opiskeluterveydenhuollon palvelujen piiriin. Kouluterveydenhuollon palvelut ovat oppilaalle lähtökohdallisesti vapaaehtoisia ja maksuttomia.

4.2 Toimintaympäristö

Kouluterveydenhuolto toimii pääsääntöisesti perusopetusta antavien **koulujen tiloissa** ja tiiviissä yhteistyössä koulun toimijoiden kanssa. Perusopetusta annetaan Tampereella sekä kaupungin ja valtion (Tampereen yliopiston normaalikoulu) että yksityisten tahojen (Rudolf Steiner -koulu, Svenska Samskolan, Tampereen kristillinen koulu) ylläpitämissä peruskouluissa. Suomenkielisen perusopetuksen lisäksi järjestetään myös vieraskielistä perusopetusta, valmistavaa opetusta sekä painotettua ja joustavaa perusopetusta. Erityisopetus toteutuu enenevästi inkluusioperiaatteen mukaisesti lähikouluilla tai sen mukaisella koulupolulla. Koko kaupunkia palvelevaa erityisopetusta antaa yksi erityiskoulu kahdella eri koulutalolla.

Tampereella koulut ovat joko alakouluja (vuosiluokat 1–6) tai yhtenäiskouluja (1–9). Lisäksi joillain alueilla toimii ns. pienten lasten kouluja (esiopetus + vuosiluokat 1–2). Hallinnollisia, kaupungin palvelualueita noudattelevia koulualueita on viisi, joita johtaa kaksi vastaavaa rehtoria.

Yhteistyö koulujen tiloissa toimimisen osalta on toiminut pääsääntöisesti hyvin, mutta kasvavat oppilasmäärät ja useiden koulujen peruskorjauksen ym. muutostyöt väistötiloihin haastavat paitsi koulujen oman toiminnan myös oppilashuollon. Tilapalveluiden suunnalla ymmärrys toiminnan edellyttämiin tarpeisiin ei ole aina riittävällä tasolla. Pienten lasten yksiköissä ei kaikissa ole kouluterveydenhuollolle soveltuvia tiloja käytettävissä. Useilla kouluilla tilat ovat yhteiskäytössä oppilashuollon toimijoiden kesken.

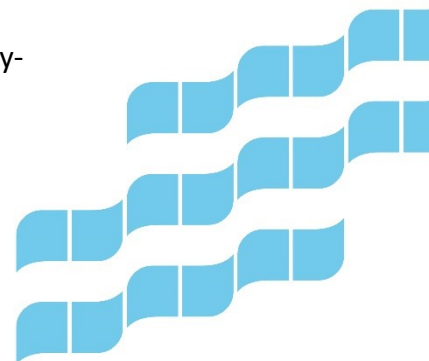
[Oppilasmäärät, 20.9.2018](#)

[Perusopetus](#)

4.3 Toiminnan sisältö

Terveydenhuoltolaissa ja Valtioneuvoston asetuksessa neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta määritellään palvelun sisällöt seuraavasti:

- 1) kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein;
- 2) vuosiluokittain oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen;

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

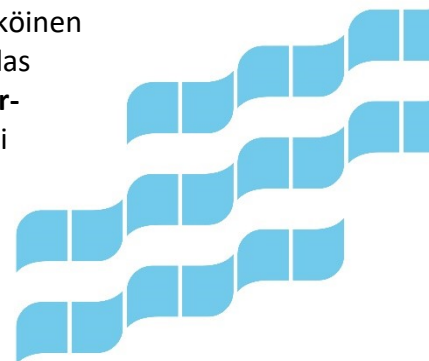
- 3) oppilaan vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen;
- 4) oppilaan suun terveydenhuolto, johon sisältyvät suun terveystarkastukset vähintään kolme kertaa ja yksilöllisen tarpeen mukaisesti;
- 5) oppilaan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen ja tukeminen sekä pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen;
- 6) oppilaan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset

4.3.1 Terveystarkastukset

Kouluterveydenhuollossa oppilaiden hyvinvointia ja terveyttä seurataan koko ikäluokan kattavissa vuosittaisissa **terveystarkastuksissa**. Terveystarkastukset ovat kouluterveydenhuollon keskeinen toimintamuoto. Tavoitteena on tukea oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä, arvioida kunkin oppilaan terveys ja hyvinvointi, löytää terveyden ja hyvinvoinnin riskit ja ohjata oppilas tarvittaessa tuen, avun tai hoidon piiriin. Terveystarkastuksissa arvioidaan ja selvitetään haastattelulla, kliinisillä tutkimuksilla ja muilla menetelmillä jokaisen oppilaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveydentilaa ja toimintakykyä pyrkien löytämään mahdolliset oppilaan kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia uhkaavat tekijät sekä tunnistamaan kunkin oppilaan yksilölliset terveyden edistämisen tarpeet. Asetus edellyttää kaikkien peruskoulun oppilaiden vuosittaista tarkastamista. Tampereen ja Oriveden kouluterveydenhuollon terveystarkastusohjelma on kuvattu taulukossa 9.

Laaja terveystarkastus, johon kuuluu myös lääkärintarkastus, tehdään 1., 5. ja 7-8. luokalla. Tarkastuksissa käytetään Tampereella ja Orivedellä Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen (THL) laatimia valtakunnallisia esitietolomakkeita, oppilaan lomaketta sekä huoltajan lomaketta. Mielialakyselyn (BDI-13) 8. luokan oppilas täyttää vastaanottotilanteessa. Laajassa terveystarkastuksessa arvioidaan koko perheen hyvinvointia sekä oppilaan selviytymistä koulussa niiltä osin kuin se on välttämätöntä hoidon ja tuen järjestämisen kannalta. Huoltajan kirjallisella suostumuksella laajaan terveystarkastukseen sisältyy opettajan arvio oppilaasta. Jos oppilas on täyttänyt 15 vuotta, opettajan antamaan arvioon tarvitaan myös oppilaan kirjallinen lupa. Opettajan arvio pyydetään yleensä suullisesti. Laajaan terveystarkastukseen kutsutaan myös oppilaan huoltajat. Laajoista terveystarkastuksista tehtyä yhteenvetoa käytetään arvioitaessa oppilashuollon yhteistyönä luokka- ja koulu yhteisön tilaa ja mahdollisten lisätoimenpiteiden tarvetta. Yhteenveto ei saa sisältää henkilötietoja. Tarkastuksen sisältö on asetuksen mukainen.

Oppilaat kutsutaan henkilökohtaisesti laajoihin terveystarkastuksiin kirjallisella kutsulla (tarjotaan huoltajalle mahdollisuus sähköiseen ajanvaraukseen ja/tai lähetetään aika kotiin kirjeitse). Niille asiakkaille, jotka ovat ottaneet käyttöön tekstiviestipalvelun, lähtee sähköinen muistute vastaanottoajasta kaksi vuorokautta ennen käyntiaikaa. Oppilas voidaan tarvittaessa hakea luokasta tai muistuttaa ajasta tekstiviestillä. **Tarkastuksista poisjääville** tarjotaan uusi vastaanottoaika pääsääntöisesti

kahdesti. Koteihin ollaan tarvittaessa suoraan yhteydessä. Niiden asiakkaiden osalta, joista on huolta, sovitaan toimista oppilashuollon yhteistyönä.

Laajojen terveystarkastusten väli vuosina terveydenhoitaja tapaa kaikki oppilaat suppeammassa terveystarkastuksessa. Huoltajia informoidaan tarkastusten alkamisesta ja halutessaan heillä on mahdollisuus osallistua. Tarkastuksissa ei käytetä esitietolomakkeita. Käynti sisältää vähintään oppilaan hyvinvoinnin kysymisen, kasvun ja ryhdin tutkimisen sekä ikävaihe huomioiden puberteettikehityksen arvioinnin. Tarvittaessa oppilas ohjataan koululääkärin vastaanotolle tai muun asiantuntijan, kuten fyysioterapeutin arvioon.

Taulukko 10: Kouluterveydenhuollon terveystarkastusohjelma

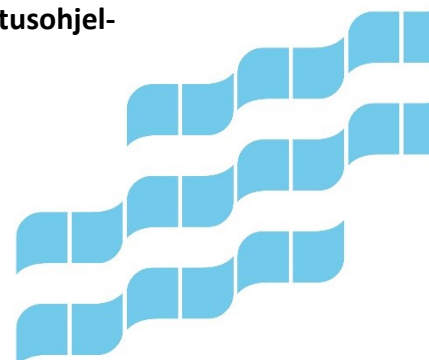
KOULUTERVEYDENHUOLLON MÄÄRÄAIKAISTARKASTUSTEN OHJELMA Käsi kirjaversio 18102019

18.10.2019

Terveystarkastus	1.lk	2.lk	3.lk	4.lk	5.lk	6.lk	7.lk	8.lk	9.lk
Ajankäyttö	60min	30min	30min	30min	60min	30min	60min	30min	30min
Terveydenhoitaja	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ajankäyttö	20-30min				20-30min			20-30min	
Lääkäri	X				X			X	
Tilastointi	1384	1315	1315	1315	1385	1315	1386	th:1315, lä:1386	1315
THL:n lomakkeet	X				X		Huoltajan lomake	Oppilaan lomake	
Opettajan palaute	X				X			X	
Luokkayhteen veto	X				X			X	
Pituus	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Paino	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ryhti	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Iho	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Puberteettikehitys	X				X			X	
Kuulo	X							X + korvien soiminen	
Lähinäkö	X				tarv.		X		
Kaukonäkö	X				X			X	
Väri näkö							X		
RR	X				X			X	
Neurologinen arvio	X				X			X	
MOVE					X (th tai lääkäri)			X (th tai lääkäri)	
Mielialakysely BDI-13								X	
Päihdemittari							tarv.	tarv.	tarv.
Vointi ja kuulumiset	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kouluvalmius ja koulunkäynti	X	X	X	X	X	X	X	X	X
AmmatINVALINTA							X	th ja lä	X
Psykososiaalinen kehitys	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Terveysneuvonta	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Rokotusohjelma						Tytöille HPV x 2, Cervarix		dtap (diTekiBooster), rokotustiedot oppilaalle	tarv.
Materiaali	X		X		X	X	tarv.	X	X
Suun terveydenhuolto	X		X		X		X		X

Kouluterveydenhuollossa jatketaan neuvolassa aloitettua kansallista **rokotusohjelmaa** terveystarkastusten yhteydessä ja erillisillä rokotuskäynneillä.

[KTHn käsikirja / Terveystarkastukset](#)

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

4.3.2 Muut työmuodot

Kouluterveydenhuollon tärkeä, asetuksenkin edellyttämä työmuoto on terveydenhoitajan **avoin vastaanotto**, jolle oppilaat voivat tulla aikaa varaamatta koulukohtaisesti sovittuina aikoina. Avoimelle vastaanotolle oppilas voi tulla keskustelemaan oireistaan tai mieltään painavista muista asioista. Oppilas voi ohjautua vastaanottokäynnille myös monialaisen asiantuntijaryhmän tai opettajan aloitteesta. Avoin vastaanottoaika on yleensä aamupäivisin ja koulukohtaisista ajoista tiedotetaan oppilaille, huoltajille ja koulun henkilökunnalle.

Oppilas tai oppilaan vanhempi voi myös varata ajan terveydenhoitajan tai lääkärin vastaanottokäynnille. Koululääkärin vastaanotolle ajanvaraus tapahtuu kouluterveydenhoitajan kautta. **Ajanvarausvastaanotoilla** voidaan käsitellä kouluterveydenhuollon vastuulle kuuluvia asioita myös terveystarkastusten väliaikoina (esim. epäily näön heikkenemisestä, aknen hoidon arviointi, epäily sisäilmaoireilusta) ja toteuttaa sovittuja seurantoja ja tukikäyntejä (esim. kasvun/painon seuranta eri syistä, tiettyjen sovittujen sairauksien ja niiden hoitojen, kuten keliakian tai ADHD:n, seuranta ja arviointi, tukikäynnit mielenterveysongelmissa).

Äkillisten sairastapauksien hoidosta, tapaturmien hoidosta ja useimpien pitkäaikaissairauksien seurannasta vastaa oma terveysasema tai perusterveydenhuollon päivystyspiste Acuta.

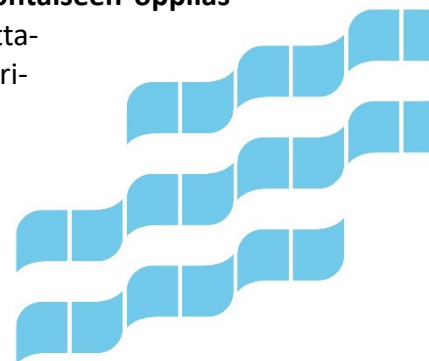
[KTHn käsikirja / Vastaanottokäynnit](#)

4.3.3 Oppilashuoltotyö

Kouluterveydenhuolto on osa koulun moniammatillista **oppilashuoltoa**, johon kuuluvat myös koulukuraattorin ja koulupsykologin palvelut, jotka Kasvatus- ja opetuspalvelut järjestävät. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa koulu yhteisössä.

Oppilashuoltotyötä ohjaa **oppilas- ja opiskeluhuoltolaki** (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>). Oppilashuoltotyön tarkoituksena on edistää oppilaiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä ehkäistä ongelmien syntymistä yksilöllisen ja yhteisöllisen työn kautta. Keskeisiä käsitteitä ovat koulu yhteisön hyvinvointi, kodin ja koulun välinen yhteistyö, varhainen tuki ja monialainen yhteistyö.

Oppilashuoltolaki nostaa ensisijaiseksi ennaltaehkäisevän ja koko koulu yhteisöä tukevan **yhteisöllisen oppilashuollon**. Tämän lisäksi oppilailla on lakisääteinen oikeus **yksilökohtaiseen oppilashuoltoon**. Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaille annettavia kouluterveydenhuollon palveluja, oppilashuollon psykologi- ja kuraattori-palveluja sekä yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään koulu yhteisön ja oppilas-ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan koulu ympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Koulu koh taiset Kouluterveyskyselyn tulokset (vaikkapa kiusaamiseen liittyvät vastaukset) ovat esimerkki yhteisöllisessä oppilashuollossa käsiteltävistä asioista.

Tampereella koulu kohtaisen **yhteisöllisen oppilashuollon palaverit** pidetään vähintään neljä kertaa vuodessa. Palaveriin osallistuu kouluterveydenhoitaja ja tarvittaessa myös lääkäri. Kouluterveydenhuollon laajojen terveystarkastusten luokkayhteenvedot tuottavat tietoa myös yhteisöllisen oppilashuollon toteuttamiseen. Luokkayhteenvetojen systemaattisessa toteutumisessa kaikilla luokilla on vielä paikoin haasteita.

Kouluterveydenhoitaja ja -lääkäri voivat osallistua tarvittaessa myös **pedagogisen tuen** palaveriin. Yksilökohtaisen oppilashuollollisen palaverin (**monialainen asiantuntijaryhmä**) voi kutsua koolle kuka hyvänsä oppilashuollon toimija. Näihin kokoontumisiin osallistuu pääsääntöisesti oppilas huoltajineen, joiden suostumuksella osallistujat kootaan.

Tampereella ollaan käynnistämässä päällekkäisen työn välttämiseksi ja välttämättömän tiedonkulun turvaamiseksi myös oppilashuollon **asiantuntijatiimejä**, joihin osallistuvat ennalta sovitulla tavalla kouluterveydenhoitaja, -psykologi ja -kuraattori sekä tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan myös koululääkäri.

[KTHn käsikirja / Oppilashuoltotyö](#)

4.3.4 Erityistä tukea tarvitseva oppilas

Kouluterveydenhuollossa oppilaiden hyvinvointia ja terveyttä seurataan koko ikäluokan kattavissa vuosittaisissa **terveystarkastuksissa**. Erityistä tukea tarvitsevan oppilaan yksilölliset tarpeet pyritään tunnistamaan lisäkäyntien ja kohdennettujen terveyshaastattelujen avulla.

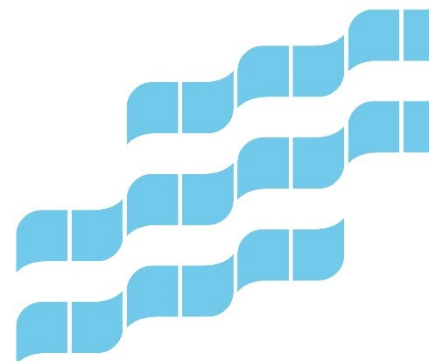
Pitkäaikaissairaiden lasten omahoitoa tuetaan muun muassa osallistumalla lääkehoitosuunnitelmapälavereihin ja huomioimalla pitkäaikaissairaudet terveystarkastuksissa (tarvittaessa muistutetaan esimerkiksi astman seurantakäynneistä terveysasemalla).

[Erityistä tukea tarvitseva oppilas kouluterveydenhuollossa](#)

[Pitkäaikaisesti sairas oppilas](#)

[Asiakkaana maahanmuuttaja](#)

[Valmistavalla luokalla oleva oppilas](#)

4.3.5 Koulun terveydellisten olojen valvonta

Koulu yhteisön terveellisyys ja turvallisuus on tarkastettava yhteistyössä oppilaitoksen rehtorin, opilaiden, kouluterveydenhuollon, terveystarkastajan, henkilöstön työterveyshuollon, työsuojeluhenkilöstön ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kesken lakisääteisesti kolmen vuoden välein.

Tampereella koulun työn vaarojen arvioinnin ja terveydellisten olojen tarkastuksen toteuttavat erillisen suunnitelman mukaisesti yhteistarkastuksessa rehtori, kouluterveydenhuolto, työterveyshuolto, ympäristöterveys, tilakeskus, perusopetuksen hallinto ja henkilökunnan työsuojeluorganisaatio. Tarkastuksen järjestelyistä vastaa perusopetuksen hallinnossa työnjohtaja, joka laatii vuosittain tarkastusajataulun ja ilmoittaa tarkastuksista koulujen rehtoreille ja kouluterveydenhoitajille sekä tarkastusryhmän jäsenille. Tarkastuskokouksessa esittelijänä toimii rehtori ja puheenjohtajana suunnittelija perusopetuksen hallinnosta. Tarkastuksesta tehdään pöytäkirja täyttämällä sitä varten Työturvamonitoriin laadittu lomake Työnvaarojen arviointi ja terveydellisten olojen tarkastus (koulut ja päiväkodit), jota eri osapuolet hyödyntävät laatiessaan omia toimintasuunnitelmiaan. Tarkastuskokouksen sihteerinä toimii perusopetuksen hallinnosta työnjohtaja. Kaikista tarkastuksessa esille tulleista parannus- tai korjaustarpeista tehdään esitys, joka on mukana tarkastuspöytäkirjassa.

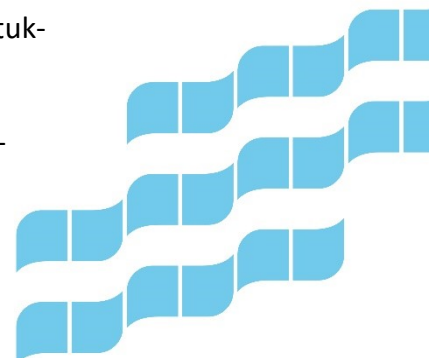
Ennen koululla suoritettavaa tarkastusta koulun rehtori tiedottaa asiasta koko henkilöstölle sekä opilaiden ja heidän huoltajiensa edustajille ja heille annetaan mahdollisuus esittää oma mielipiteensä ja näkemyksensä sekä parannusehdotuksensa. Kaikilla edellä mainituilla ryhmillä on myös oikeus lähettää edustajansa osallistujaksi tarkastukseen. Tarkastuksen jälkeen täytetty tarkastuspöytäkirja toimitetaan kaikille osapuolille tiedoksi ja toimenpiteitä varten. Kutsut sekä täytetty tarkastus-pöytäkirja toimitetaan tarkastettavan koulun rehtorille, joka toimittaa edelleen henkilökunnalle, oppilaskunnalle ja vanhempainyhdistykselle, koulun kouluterveydenhoitajalle, työterveyshuoltoon, ympäristöterveyteen, tilakeskukseen, perusopetuksen työsuojeluun.

[KTHn käsikirja / Koulun terveydelliset olot](#)

4.3.6 Terveiden edistäminen

Terveiden edistämisen keskeinen keino kouluterveydenhuollossa on **terveysneuvonta**, joka on tärkeä osa yksilöllisiä terveystarkastuksia. Neuvonnan tarkoituksena on tukea ja edistää lapsen mielenterveyttä, itsenäistymistä, terveellisiä elämäntapoja ja hyvää fyysistä toimintakykyä. Neuvontaa toteutetaan myös luokissa ryhmätasoisesti osana terveydenhoitajan 2. ja 4. luokan terveystarkastuksia hyödyntäen yhteistä taustamateriaalia ja oppilasryhmässä syntyvää vuorovaikutusta. Koulukiusaamisen ehkäiseminen ja vanhempien tukeminen lapsen hoidossa ja kasvatuksessa ovat osa terveysneuvonnan sisältöjä.

Laajojen terveystarkastusten esitietolomakkeisiin (THL) on koottuna yksilöllisen keskustelun pohjaksi keskeisimmät teemat terveyden edistämisen

aihealueista. 8. luokan tarkastuksessa käytetään mielialakyselyä (BDI-13) systemaattisesti kaikille oppilaille vastaanottotilanteessa. Tarvittaessa käytetään Nuorten päihdeseulaa (Adsume). Huolen asteet on seuloissa pisteytetty ja hoitopolut on suunniteltu huolen asteen mukaisesti.

[Nuorten päihdeseula](#)
[Mielialakysely](#)

Kouluterveydenhoitaja osallistuu mahdollisuuksien mukaan asiantuntijana terveystiedon opetukseen ja koululla järjestettäviin, terveyden edistämiseen liittyviin, tapahtumiin ja vanhempainiltoihin, hyödyntäen mm. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Kouluterveydenhuollon ja nuorisoneuvolan toimijat ovat olleet aloitteellisia monitoimijaisesti toteutettavan, kaikille 8. luokkalaisille suunnatun toiminnallisen seksuaali- ja päihdekasvatustoimintamallin SepäSe:n käynnistämiseksi. SepäSe-päivien järjestämisessä Tampereen kouluilla ja mukana olevien toimijoiden (kaupungin eri yksiköt, kolmannen sektorin toimijat, terveydenhuollon ja lääketieteen opiskelijat) Lanun toimijat ovat edelleen mukana. Teemapäivä on osa opetussuunnitelman mukaista terveystiedon opetusta. Päivässä keskitytään erityisesti oppilaiden seksuaaliterveyden osaamisen vahvistamiseen ja ehkäisevän päihdetyön teemoihin.

4.4 Monialainen yhteistyö

Kasvatus- ja opetuspalvelut

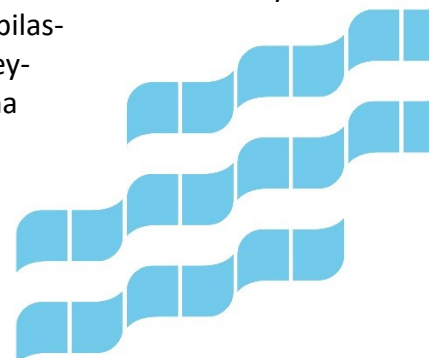
Koulun toimijoiden, niin muun oppilashuollon kuin opettajien, erityisopettajien ja rehtorin, kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä arjessa muun muassa edellä kuvatuilla tavoilla (yksilöllinen ja yhteisöllinen oppilashuolto, Sepäse-toimintamalli jne.). Kouluilta saadaan keväisin 1. luokan aloittavista oppilaista listat, joiden avulla uudet oppilaat viedään kouluterveydenhuollon kirjoille ja kutsutaan ensimmäiseen terveystarkastukseen. Vanhempainilloissa huoltajille tiedotetaan kouluterveydenhuollon palveluista ja myös koululaisten ja koulu yhteisön hyvinvointiin ja terveyteen liittyvistä tekijöistä.

Uusi yhteinen työmuoto on 5.- ja 8.-luokkalaisille opettajien toimesta tehtävät MOVE!-mittaukset osana valtakunnallista fyysisen toimintakyvyn tiedonkeruu- ja palautejärjestelmää. Kouluterveydenhuolto hyödyntää mahdollisuuksien mukaan laajoissa terveystarkastuksissa yksilökohtaisia MOVE!-mittausten tuloksia.

Kouluterveydenhuollon johto tapaa opetuspalveluiden johtoa säännöllisesti 2–3 kertaa vuodessa yhteisten asioiden merkeissä.

Neuvola

Oppilaan terveystiedot siirtyvät sähköisen terveystietokannan avulla neuvolasta kouluterveydenhuoltoon. Tarvittaessa siirtymävaiheessa ammattilaiset vaihtavat oppilaskohtaisia tietoja siirtopalaverissa. Esiopetusikäisten ennaltaehkäisevä terveydenhuolto toteutetaan lain edellyttämällä tavalla lastenneuvolapalveluna myös oppilashuollon osalta.

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

Lasten ja nuorten poliklinikka

Lasten ja nuorten poliklinikka on lastentautien erikoislääkäreiden vastaanotto- ja konsultaatioyksikkö, jonne kouluterveydenhuollosta laaditaan tarvittaessa lähete oppilaan kasvuun, kehitykseen, oireisiin tai sairauksien hoitoon liittyvissä ongelmissa. Kasvava osa yhteydenotoista toteutuu sähköisinä tai puhelinkonsultaatioina ilman lähetettä ja käyntiä poliklinikalla. Poliklinikalla on myös terveydenhoitajien vastaanotto ja ryhmävastaanottoja.

Nuorisoneuvola

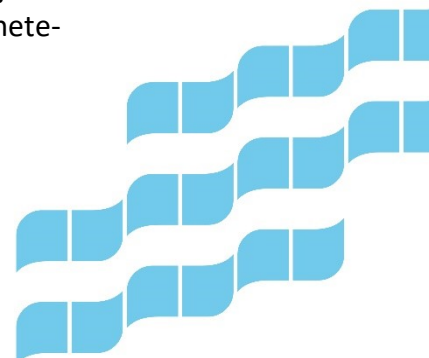
Nuorisoneuvola on alle 22-vuotiaiden tamperelaisten peruskoululaisten, lukiolaisten ja toisen asteen koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ehkäisyneuvola. Nuorisoneuvolasta saa apua seksuaalisuuteen, ehkäisyyn (ehkäisyn aloitus ja seuranta), alle 15-vuotiaiden jälkiehkäisyyn, raskaudenkeskeytykseen, sukupuolitauteihin, kuukautisvaikeuksiin, seurusteluasioihin, omiin huoliin ja terveyteen liittyvissä asioissa. Ajan voi varata nuori itse tai esim. vanhemmat, jotka ovat huolestuneet nuoresta. Nuori ohjataan kouluterveydenhuollosta nuorisoneuvolaan tavallisimmin raskauden ehkäisyn tarpeen takia. Myös terveydenhoitaja voi varata ajan nuorelle.

Perheneuvola

Perheneuvolassa on käytettävissä moniammatilliset tiimit, joissa on sosiaalinen, psykologinen ja lääketieteellinen (lastenpsykiatria) asiantuntemus. Kasvatus- ja perheneuvontapalvelut ja lastenpsykiatrinen avohoito on tarkoitettu 0–12-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen. Perheasioiden sovittelu kohdentuu alle 18-vuotiaiden lasten perheisiin. Perheneuvola tekee lasten mielenterveystyötä ja perheneuvontaa yhteistyössä lapsen perheen, lähiverkoston ja arjessa toimivien yhteistyökumppaneiden kanssa. Perheneuvolan palveluihin kuuluvat myös konsultaation ja työnohjauksen antaminen. Perheneuvolassa toimiva Nepsy-tukitiimin työntekijät jalkautuvat kouluihin (havainnointi, työntekijöiden ja vanhempien ohjaus ja konsultaatio) ja kouluttavat sekä ammattilaisia että vanhempia neuropsykiatrista häiriöistä ja niiden kuntoutuksesta.

Puheterapia

Puheterapeutit toimivat yhteistyössä kouluterveyden- ja oppilashuollon, esim. erityisopettajien ja terveydenhoitajien kanssa. He konsultoivat, arvioivat, ohjaavat ja mahdollisuuksien mukaan toteuttavat lyhyitä puheterapiajaksoja. Puheterapeutit omalta osaltaan osallistuvat oppilaille laadittujen kuntoutussuunnitelmien toteuttamiseen ja toteutuksen seurantaan ja ovat mukana tärkeässä koulunaloituksen nivelvaiheessa puheterapiakuntoutukseen liittyvissä asioissa. Puheterapeutit ovat tiiviisti mukana koulujen kanssa tehtävässä yhteistyössä ja ohjaavat erityisopettajia esim. artikulaatioryhmien aloittamisessa ja toiminnan toteuttamisessa. Puheterapeutit pitävät jonkin verran myös itse erilaisia ryhmiä, lähinnä kuitenkin esikouluikäisille suunnattuja. Vanhemmat varaavat itse ajan puheterapeutille tai käynti sovitaan kouluun. Terveydenhoitaja, koululääkäri tai erityisopettaja antaa vanhemmalle puheterapeutin tiedot tai sopii yhteydenpidosta. Oppilaat voivat tulla puheterapeutin arvioon lähetteellä tai ilman.

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

Opiskeluterveydenhuolto

Opiskeluterveydenhuolto huolehtii kokonaisvaltaisesti Tampereella sijaitsevien toisen asteen oppilaitosten opiskelijoiden terveyden- ja sairaanhoidosta. Siirtymävaiheessa tehdään tarvittaessa yhteistyötä oppilaskohtaisesti. Osa yläkoulujen terveydenhoitajista toimii myös opiskeluterveydenhuollossa lukioterveydenhoitajina. Myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon yhteisiä koulutuksia järjestetään.

Nuorisopsykiatria

Kaupungin nuorisopsykiatrian poliklinikan palvelujen kohderyhmänä ovat 13–18-vuotiaat tamperealaiset nuoret, joilla on esimerkiksi masennusta, ahdistuneisuutta, unettomuutta, keskittymisvaikeuksia, jännittämistä ja käytöshäiriöitä ja 13–17-vuotiaat, joilla on samanaikaisesti mielenterveys- ja päihdehäiriö.

Ravitsemusterapia

Terveydenhoitajat ja lääkärit antavat ravitsemusneuvontaa tavallisimmissa erityisruokavalioissa. Ravitsemusterapeutille oppilas lähetetään ravitsemuksen erityisosaamista vaativissa tilanteissa. Yksilövastaanottojen lisäksi ravitsemusterapeutit ovat mukana lasten ja nuorten painonhallintaryhmissä ja tekevät tarvittaessa asiakasneuvottelukäyntejä (esim. kouluille) Ravitsemusterapeutit kouluttavat ja antavat konsultaatioapua tarvittaessa kouluterveydenhuollon henkilökunnalle. Ravitsemusterapeutit tekevät ja päivittävät ravitsemuskasvatusaineistoa sekä seulovat jo valmista materiaalia.

Toimintaterapia

Toimintaterapeutit arvioivat lapsen valmiuksia ja selviytymistä päivittäisen elämän tilanteista sekä kuntoutustarvetta. Kaupungin omana toimintana tehdään osa yksilöllisestä ja ryhmämuotoisesta toimintaterapiasta. Toimintaterapia tapahtuu mm. vastaanotolla, erityiskoululla tai lapsen kotona.

Fysioterapia

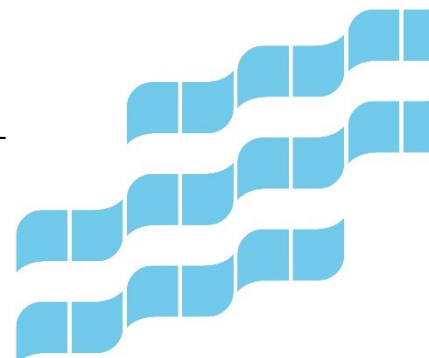
Kouluterveydenhuollon oppilaita ohjataan Avokuntoutuksen eri toimipisteissä, oppilaan asuinalueen mukaisesti. Ulkokuntalainen opiskelija saa fysioterapiaohjauksen koulun sijainnin mukaan eri toimipisteissä. Tarvittaessa toteutetaan myös lyhyitä terapiasarjoja. Lähetteen tekee joko terveydenhoitaja tai lääkäri. Fysioterapeutteja toimii Puistokoulun, Raholan, Saukonpuiston, Annalan ja Karosen kouluilla. Fysioterapiassa painottuvat neuvonta ja ergonominen ohjaus, yksilölliset terapiasarjat ja ryhmäterapia sekä jalkine- ja apuvälinearviot.

Terveysasemat

Alueellisilla terveysasemilla on päävastuu kouluikäisten sairaanhoidosta. Tarvittaessa asiakkaita/potilaita ohjataan eteenpäin. Tehtyjä kirjauksia hyödynnetään puolin ja toisin. Terveysasemien terveyskeskuslääkärit tekevät osan koululääkäreiden työpanoksesta.

Perhepiste Nopea

Kouluikäisten osalta keskeinen kumppani on perhepalveluihin kuuluva matkalan kynnyksen perhetyötä tarjoava Perhepiste Nopea, joka jalkautuu

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

myös kouluille. Perheiden talo järjestää toimintaa, kuten avoimia vanhempainiltoja, myös kouluikäisten vanhemmille.

Lastensuojelu

Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet (perhe- ja ohjaustyö), kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja sijaishuolto sekä jälkihuolto. Lastensuojelutyötä tehdään lastensuojelulain mukaan. Yhteistyö on asiakaskohtaista, kouluterveydenhuollon näkökulmasta erityisesti lastensuojeluilmoituksia ja konsultaatioita. Yhteistyökäytäntöjä ja tiedonkulkua on tarpeen edelleen kehittää. Kiireellisesti sijoitettujen kouluikäisten lasten lääkärintarkastukset tehdään aina kuin mahdollista kouluterveydenhuollossa.

Lääkinnällinen kuntoutus

Lääkinnällisen kuntoutuksen työryhmä myöntää maksusitoumuksia vajaakuntoisten kuntalaisten tarvitsemiin apuvälineisiin ja ostopalvelukuntoutukseen silloin, kun asiakkaan tarvitsemaa kuntoutusta ei voida toteuttaa kaupungin omana toimintana. Erityisesti kuntoutetaan lapsia, joille vamma tai sairaus aiheuttaa olennaista, pysyväisluonteista haittaa. Lasten asioille on oma työryhmä, joka käsittelee koululääkärin lähetteen muodossa tulleet esitykset.

Lasten neuropsykologi

Lasten neuropsykologi antaa neuropsykologista kuntoutusta lapsille ja nuorille, joilla on erilaisia oppimisen ongelmia. Hän osallistuu oppilaskohtaisiin palavereihin koululla, antaa konsultaatioapua muille toimijoille, kehittää oppimista tukevia työmuotoja ja on lääkinnällisen kuntoutustyöryhmän jäsen.

Nuorisopalvelut

Nuorisopalvelut ovat mukana nuorten arjessa, nuorisotiloilla, tapahtumissa, kouluilla, netissä, vapaa-aikana. Ympäri kaupunkia toimii 10 nuorisokeskusta ja lisäksi monitoimitalo, joissa nuoret tapaavat toisiaan, pelailevat, kokkailevat tai suunnittelevat yhteistä iltaohjelmaa. Alueilla tehdään paljon kouluyhteistyötä, järjestetään erilaisia paikallisia tapahtumia sekä retkiä ja leirejä.

Tampereen yliopistollinen sairaala

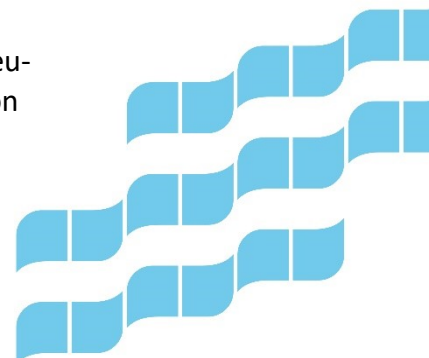
Tays vastaa vaativasta erikoissairaanhoidosta. Kouluterveydenhuollon tavallisimmat yhteistyötahot ovat lasten- ja nuorisopsykiatrian klinikat. <https://www.tays.fi/fi-fi/palvelut/lastenpsykiatria>

Tays Hatanpää, korvayksikkö

Yksikkö toimii lähete- ja konsultaatiopoliklinikkana läheteperiaatteella kouluikäisten kuulontutkimuksiin liittyvissä asioissa.

Tays, silmätautien poliklinikka

Lakisääteiset koululaisten näöntarkkuuteen liittyvät jatkotutkimukset toteutetaan Tays:n silmätautien poliklinikalla Hatanpään sairaalan silmäyksikön toiminnan sulauduttua sen osaksi

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

Tays Kehitysvamma-poliklinikka

Kehitysvammaisten koululaisten kuntoutus- ja etuisuusasiat ovat usein alueellisen kehitysvamma-poliklinikan vastuulla, joskin yhä useammin ainakin osin kouluterveydenhuollossa. Poliklinikan työssä painottuvat kehitysvammaisuuteen liittyvät erityiskysymykset, jotka usein ilmenevät varhaislapsuudessa ja elämän eri siirtymävaiheissa. Asiakkaat ovat kaiken ikäisiä ja asiakkuus on usein pitkäaikainen. <https://www.tays.fi/fi-FI/Palvelut/Kehitysvammahuolto>

Järjestöt

Lukuisat järjestöt tuottavat palveluita, joista hyötyvät myös koululaiset ja/tai heidän perheensä. Järjestöjen tuottamat palvelut ovat käyttäjille pääosin maksuttomia. Järjestöjen tarjoama apu kouluikäisille on esimerkiksi puhelinauttamista, verkkoauttamista, kriisityötä, vertaistukea tai kuntoutuskursseja.

[KTHn käsikirja / Hyvinvoinnin tuki](#)

4.5 Palveluista tiedottaminen ja asiakkaiden osallistaminen

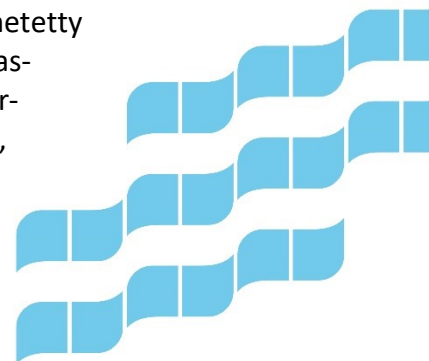
Tiedote kouluterveydenhuollon palveluista jaetaan kaikille koulutulokkaiden perheille joko kouluun tutustumispäivässä tai terveydenhoitajan 1. luokan terveystarkastuksessa (yleensä jo kesällä ennen koulun alkua). Tiedote annetaan myös muualta muuttaneille uusille oppilaille. Tiedote on käännetty muutamalle yleisemmälle maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kotikielelle. Koulun kotisivuilla on tiedote kouluterveydenhuollon palveluista yhteystietoineen. Lisäksi lukuvuoden alkaessa laaditaan yleisluontoinen lyhyt tiedote ja lukuvuoden alkaessa tiedote julkaistaan kaikille huoltajille Helmin/Wilman kautta.

Kouluterveydenhoitaja käyttää koulun **sähköistä reissuvihkoa** (Helmi/Wilma) viestittäessään perheille esimerkiksi tulevasta terveystarkastuksesta tai muista ajankohtaisista asioista.

Tampereen kaupungin ulkoisille www-sivuille on koottuna tietoa kouluterveydenhuollon palveluista, yhteystietoja, käytössä olevat esitietolomakkeet sekä erityisruokavalioon liittyvät lomakkeet. Sivuilla julkaistaan myös uutisia kouluterveydenhuollon toiminnasta ja terveyden edistämiseen liittyviä artikkeleita. Kouluterveydenhuollon palveluista ja ajankohtaisista teemoista tiedotetaan kouluterveydenhuollon Instagramin kautta.

[Tampereen kaupunki, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto](#)

Avo- ja asumispalvelujen asiakaspalautekysely on useimpina vuosina lähetetty linkin kautta huoltajille Helmin/Wilman kautta. Tällä tavoin on tavoitettu vastaajia kattavammin kuin monissa muissa lasten ja nuorten palveluissa. Parhaat arviot on yleensä annettu asiallisesta ja ammattitaitoisesta kohtelusta,

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

kun taas kriittisimmät arviot on saatu osallistumismahdollisuuksista palvelun suunnitteluun. Vapaapalautteissa on toistunut toive erityisesti kouluterveydenhoitajan läsnäolosta koululla joka päivä ja koululääkärille pääsyn toivotaan olevan helpompaa sekä myös sairausasioita hoidettavan.

Saadun palautteen myötä kouluterveydenhuoltoon perustettiin vuonna 2015 huoltajista ja oppilaista koostuva asiakasraati, jolla on muutamia rakentavassa hengessä toteutuneita tapaamisia ja lisäksi raatia on hyödynnetty sähköisesti erilaisten ohjeistusten ym. kommentoinnissa.

Tampereen Lasten Parlamentti on tamperelaisille 7–12-vuotiaille suunnattu lasten oma vaikuttamiskanava. Lasten Parlamentti toimii eri tavoin koko kaupungin laajuisesti ja sen toiminnan tavoitteena on saada aktiivinen ja innostunut osallisuuskulttuuri osaksi tamperelaisten lasten elämää. Tampereen Nuorisovaltuusto on nuorten vaikuttajaryhmä, joka pyrkii parantamaan tamperelaisten nuorten asemaa sekä heidän osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiaan. Sekä Lasten parlamentti että Nuorisovaltuusto ovat kutsuneet kouluterveydenhuollon edustajia kuultavaksi ja toimielinten jäsenet ovat olleet mukana kouluterveydenhuollon asiakasraadin tapaamisissa.

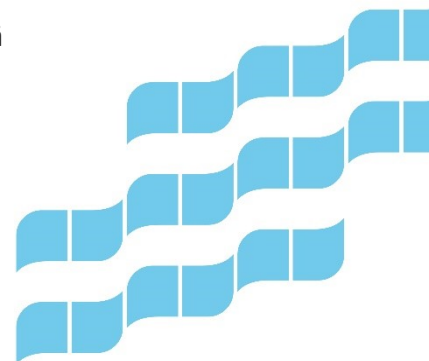
4.6 Vahvuudet ja haasteet asiakkaan ja toiminnan näkökulmasta

Hyvin toimivassa, luottamuksellisessa vuorovaikutussuhteessa kouluterveydenhuollossa nousee esille, ei vain terveyteen ja terveyden edistämiseen liittyvät asiat, vaan **lapsen ja nuoren sekä heidän perheidensä elämän koko kirjo**. Kohtaamisissa **vahvistetaan ja tuetaan terveyttä** edistäviä valintoja ja tottumuksia. Mahdollisiin pulmiin tartutaan rohkeasti ja tarpeen mukaan ohjataan mahdollisen lisätuen piiriin tai jatkohoitoon tarvittaville tahoille.

Kouluterveydenhuollon palvelu koetaan **matalan kynnyksen lähipalveluksi** kouluikäisten lasten ja perheiden elämässä. Kouluterveydenhuolto nähdään asiakaspalautteissa kotien tukena ja tarpeellisena ”oheiskasvattajana”. Sitoutunut ja motivoitunut henkilökunta haluaa työskennellä kouluuyhteisössä lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin tukijoina.

Tunnistettuja haasteita:

- Henkilö- ja tilaresurssien riittävyys ja pysyvyys kouluilla on ensisijaisen tärkeää palvelutason säilyttämiseksi.
- Kouluterveydenhuollon henkilöstön kokemus lisääntyvästä työtaakasta
- Lasten ja perheiden ongelmien monimutkaistuminen
- Palvelutarpeen lisääntyminen perustasolla, muiden lapsiperhepalveluiden ja erityisesti mielenterveyspalveluiden kuormittuessa vaikeimmin hoidettavista
- Ajan ilmiöitä esimerkiksi lisääntyvä syömiseen ja ruokailuun liittyvä oirehdinta osana muuta psyykkistä oireilua
- Lainsäädäntö ohjaa vahvasti toimintaa (ei niinkään perheiden kokemaa palvelutarve)

5 Opiskeluterveydenhuolto

5.1 Tavoitteet

Opiskeluterveydenhuolto on osa kunnan perusterveydenhuoltoa ja 2. asteella osa oppilaitosten opiskeluhoitoa. Opiskeluterveydenhuollon työtä ohjaa Terveystieteiden tutkimuskeskus (17§) ja Valtioneuvoston asetus neuvola-toiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011). Opiskeluterveydenhuollon keskeiset tavoitteet, tehtävät ja sisältö on kirjattu Opiskeluterveydenhuollon oppaaseen (STM:n julkaisu 2006).

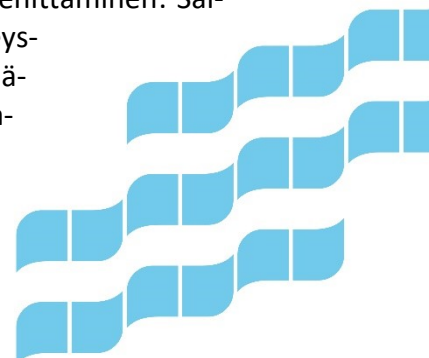
Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on ylläpitää ja parantaa opiskelijoiden terveyttä, lisätä opiskelukykyä vahvistamalla elämäntilanteen valmiuksia ja taitoja sekä edistää opiskelu- ja elämäntilanteen terveellisyttä ja turvallisuutta. Tavoitteena on tarjota tasavertaiset lakisääteiset palvelut kaikille opiskelijoille. Pyrkimyksenä on pitää hoitoon hakeutumisen kynnys matalana ja puuttua riskitekijöihin mahdollisimman varhain. Tavoitteena on vahvistaa ennaltaehkäisevää työtä, jota ovat muun muassa terveydenhoitajien ja lääkäreiden tekemät terveystarkastukset sekä oppilaitoksissa tehtävä opiskeluyhteisön terveyttä edistävä työ.

5.2 Toimintaympäristö

Opiskeluterveydenhuollon toimintaympäristönä on Tampereen kaupungin sekä Oriveden laaja palveluverkko, erikoissairaanhoidon, kolmas sektori, oppilaitokset, kodit ja työharjoittelupaikat.

Opiskeluterveydenhuollon palveluita tarjotaan **useassa eri toimipisteessä**. **Keskitetty** toimipiste (Tullinkulma) palvelee suurinta osaa opiskelijoista. Lisäksi on oppilaitoksia, joissa on lähes päivittäiset terveydenhuollon palvelut. Näitä ovat Tampereen seudun ammattiopisto Tredun toimipisteet (Hepolamminkatu, Santalahdentie), Tampereen aikuiskoulutuskeskus (Nirva), Poliisiammattikorkeakoulu sekä useimmat lukiot.

Keskitettyssä toimipisteessä toimitaan kolmen tiimin **tiimityömallilla**, jossa kullakin terveydenhoitajien ja lääkäreiden muodostamalla tiimillä on omat vastuunsa oppilaitoksissa. Terveystieteiden tutkimuskeskuksesta on nimetty jokaiselle tiimille tiimivastaava. Vastaanotto työ tapahtuu keskitettyssä toimipisteessä ajanvarauksella. Henkilöstön yhdessä kehittämässä tiimityömallissa pyritään tasapainottamaan palvelujen kysyntää ja tarjontaa palveluiden saatavuuden parantamiseksi, vahvistamaan hoitajien ja lääkäreiden välistä konsultaatiotoimintaa ja mahdollistamaan tiimien omaehtoinen toiminnan kehittäminen. Sairasvastaanoton kysynnän vaihteluihin on vastattu suunnittelemalla terveystarkastusten toteuttaminen tasaisemmin koko lukuvuodelle. Erityisesti lääkärin vastaanottoaikojen saatavuus on parantunut huomattavasti. Saataavuutta seurataan jatkuvasti (T3).

5.3 Asiakkuus, asiakasmaksut ja tiedottaminen

Opiskeluterveydenhuollon palveluihin ovat **oikeutettuja** Tampereella sijaitsevilla toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa, lukioissa ja ammattikorkeakouluissa vähintään kaksi kuukautta päätoimisesti opiskelevat. Palvelut tarjotaan oppilaitoksille, joilla on opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä lupa ammatillisen koulutuksen järjestämiseksi. Koska kunta voi halutessaan järjestää palvelut myös muille oppilaitoksille, Tampereella opiskeluterveydenhuollon asiakkaina on pieniä kauneudenhoitoalan oppilaitoksia, joilla ei ole kyseistä lupaa.

Avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskelevat, oppisopimuskoulutuksessa olevat ja aikuislukion opiskelijat eivät ole valtioneuvoston asetuksen (338/2011) mukaan oikeutettuja opiskeluterveydenhuoltoon.

Syksyisin oppilaitokset toimittavat opiskeluterveydenhuoltoon, kunkin oppilaitoksen nimetyille terveydenhoitajalle tiedot opiskeluun oikeutetuista opiskelijoista. Näiden tietojen perusteella uudet opiskelijat **kutsutaan** terveystarkastuksiin tai heille lähetetään terveystarkastus.

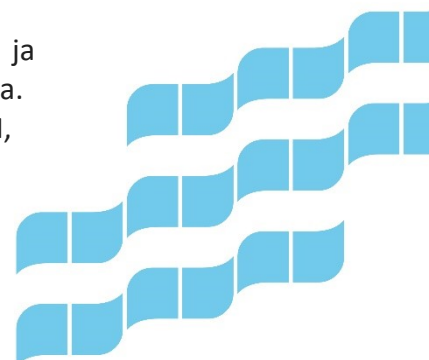
Opiskeluterveydenhuollon **asiakasmaksut** perustuvat asiakasmaksulakiin (734/1992). Terveydenhoitajan, psykologin ja psykiatrisen sairaanhoitajan palvelut sekä terveydenhoitokäynnit käynnit lääkärillä ovat maksuttomia. Asiakasmaksua ei peritä myöskään sellaisista käynneistä, joilla käsitellään laaja-alaisesti ja moniammatillisesti opiskelukykyä tai ammatinvalintaa. Sairaanhoitolliset lääkäri-käynnit ovat maksullisia 18 vuotta täyttäneille ja peruuttamattomasta, käyttämättä jätetystä lääkärin vastaanottoajasta peritään voimassa oleva peruutusmaksu. Lääkärien laatimista todistuksista ja lausunnoista peritään samat maksut kuin muussa kaupungin perusterveydenhuollossa.

Opiskeluterveydenhuollon palveluista **tiedotetaan** oppilaitosten ja Tampereen kaupungin www-sivuilla, oppilaitosten vuositiedotteissa ja Tampereen kaupungin opiskeluterveydenhuollon Instagram-sivulla. Lisäksi terveydenhoitajat käyvät oppilaitoksilla pitämässä tiedotustilaisuuksia uusille opiskelijoille. Lukuvuoden alkaessa lähetetään oppilaitosten kautta jaettavaksi myös yleisluontoinen opiskeluterveydenhuollon syystiedote.

Opiskeluterveydenhuoltoa koskevat toimintaohjeet sekä ajankohtaiset tiedotteet löytyvät Tampereen kaupungin intranetistä: [Opiskeluterveydenhuolto](#)

5.4 Toiminnan sisältö

Opiskeluterveydenhuollon toiminnasta säädetään terveydenhuoltolaissa ja valtioneuvosto asetuksessa neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta. Tarkempi sisältö määritellään opiskeluterveydenhuollon oppaassa (STM,

2006). Toiminnan rungon muodostavat terveystarkastukset, opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja perusterveydenhuoltotasoiset terveyden- ja sairaanhoitopalvelut mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen sekä suun terveydenhuolto. Toiminnan keskeinen tavoite on opiskelijoiden opiskelukyvyn ylläpito ja edistäminen.

5.4.1 Terveystarkastukset ja -kyselyt

Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastustoiminnan kokonaisuus on koottu taulukkoon 11. Terveystarkastuksessa kartoitetaan opiskelijan terveyttä ja hyvinvointia haastattelulla, kliinisillä tutkimuksilla ja tarvittaessa muilla menetelmillä. Perheen hyvinvointia selvitetään haastattelulla. Alle 18-vuotiailla ja erityisopiskelijoilla huoltajat tulevat tarvittaessa mukaan tarkastuksiin.

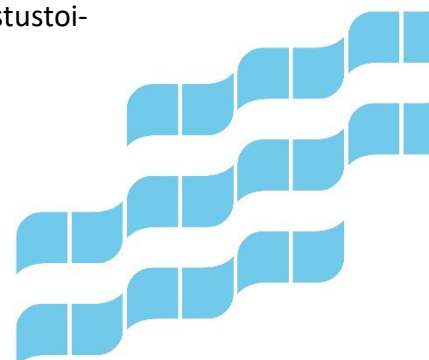
Taulukko 11: Terveystarkastustoiminta opiskeluterveydenhuollossa

Terveystarkastustoiminta	Toisen asteen koulutus (lukiot ja toisen asteen ammatillinen koulutus)			Ammattikorkeakoulu
	1. vuosi	2. vuosi	3. vuosi	1. vuosi
Terveyshaastattelulomake	x			
Terveyskysely	*			x
Terveydenhoitajan tarkastus	x			Terveyskyselyn perusteella
Lääkärintarkastus*	(x)	(x)		(x)
Suun terveystarkastus (vähintään kerran opiskeluaikana)	x			x

*) Lääkärintarkastus järjestetään ensimmäisenä opiskeluvuonna opiskelijalle, joka on erityisopetuksessa tai jonka terveydentilan ja opiskelukyvyn selvittäminen on tarpeellinen opiskelualan tai tulevan ammatin vuoksi. Muille opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus hakeutua lääkärintarkastukseen toisen opiskeluvuoden aikana.

Ensimmäisen vuoden **toisen asteen opiskelijoille** suunnatun terveystarkastustoiminnan tavoitteena on (Opiskeluterveydenhuollon opas 2006b):

- Selvittää yhdessä opiskelijan kanssa opiskelijan elämäntilanne, elämäntavat, sosiaaliset verkostot ja opiskelu osana hyvinvoinnin kokonaisuutta.

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

- Tukea ja vahvistaa voimavaroja.
- Havaita elämäntapoihin liittyvät riskit ja antaa ohjausta ja neuvontaa niiden vähentämiseksi.
- Arvioida opiskelijan terveydentilaa opinnoista selviytymisen kannalta.
- Ohjata opiskelija palvelujen piiriin, jos löytyy toimintakykyä uhkaavia tai sitä haittaavia ongelmia.
- Suunnitella kroonisten sairauksien seuranta, hoito ja kuntoutus opiskelun ajaksi.
- Selvittää erityisopiskelijan tarvitsemat kuntoutus- ja tukitoimet yhdessä oppilaitoksen ja muiden tahojen kanssa
- Selvittää raskauden ehkäisyn ja seksuaaliterveysneuvonnan tarve.
- Tiedottaa opiskeluterveydenhuollon tarjoamista palveluista.

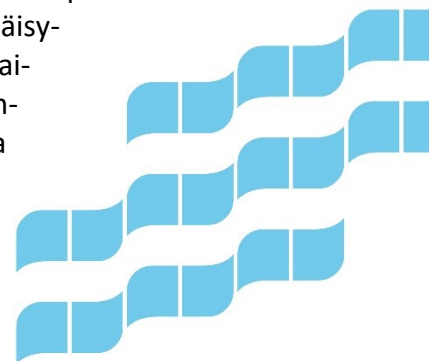
Terveystarkastuksissa on haastattelulomakkeen lisäksi käytössä päihdeseula Adsume tai Audit, mielialakysely BDI-21 ja tarvittaessa Scoff-syömishäiriöseula. Kouluterveyskyselyn tuloksia pyritään hyödyntämään terveystarkastuksissa siten, että kyselyssä esille tulleita ongelma-alueita ja teemoja huomioidaan, esimerkiksi keskustelemalla opiskelijoiden kanssa enemmän päihhteistä tai kiusaamisesta.

Ammattikorkeakouluopiskelijoille tehdään ensimmäisenä opiskeluvuonna terveyskysely, jonka perusteella terveydenhoitaja tarvittaessa kutsuu opiskelijan terveystarkastukseen. Terveyskyselyllä tavoitetaan yli 90 prosenttia opiskelijoista. Terveydenhoitajilla ei ole mahdollisuutta kirjata kaikkia kyselyvastauksia potilastietojärjestelmään. Tulevaisuudessa toiveena on saada potilastietojärjestelmään integroitu terveyskysely, jolloin tiedot kaikkien vastanneiden terveydentilasta tallentuvat automaattisesti ja ovat arvokkaana pohjana mahdollisille myöhemmille käynneille.

5.4.2 Seksuaali- ja lisääntymisterveys

Hormonaalisen ehkäisyn aloitus on osa terveydenhoitajien ja lääkärin perustyötä. Ehkäisyn aloittaa terveydenhoitaja, mutta aloituksen toteuttaa lääkäri, jos opiskelijalla on hormonaalisen ehkäisyn riskitekijöitä. Tavoitteena on, että ehkäisy on aloitettavissa seitsemän päivän kuluessa opiskelijan yhteydenotosta. Kierukoiden ja ehkäisykapseleiden asetukset on keskitetty muutamalle lääkärille riittävän osaamisen varmistamiseksi ja ylläpitämiseksi.

Kaikki opiskelijat saavat kuuden kuukauden maksuttomat ehkäisypillerit (tai laastarit/renkaat) ensimmäisen ehkäisyn aloituksen yhteydessä. Tamperelaisten, orivesiläisten sekä ulkokuntalaisten toisen asteen opiskelijoiden maksuton ehkäisy laajeni 1.2.2019 alkaen (www.tampere.fi/maksutonehkaisy). Tamperelaisten ja orivesiläisten yliopisto-opiskelijoiden maksuton ehkäisy tarjotaan YTHS:n kautta. Maksuttomuuden laajentaminen on lisännyt odotetulla ja toivotulla tavalla pitkäaikaisen ehkäisyn käyttöä. Mahdollisuutta seksitautitesteihin tarjotaan aktiivisesti ehkäisy- ja muillakin vastaanotokäynneillä. Maksuttomia kondomeja on tarjolla kaikilla vastaanotoilla ja myös odotustiloissa. Ongelmattomissa tapauksissa ehkäisyn seurantakäynnit tapahtuvat vuosittain terveydenhoitajalla ja joka kolmas vuosi lääkärillä. Mikäli opiskelijan raskaudenehkäisyyssä vaaditaan

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

erityisosaamista, voidaan opiskeluterveydenhuollosta konsultoida tai lähettää opiskelija nuorisoneuvolaan (alle 22 v.) tai ehkäisyneuvolaan (yli 22 v.).

Tavallisimpien (laboratoriotutkimuksin diagnosoitavien) seksitautien klamydian ja tippurin etättestaus on mahdollista Fimlabin palveluna kotiin tilattavan näytteenottoasetin avulla. Positiivisen löydöksen saaneet opiskelijat ohjataan opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajan vastaanotolle. Testaus edellyttää vahvaa tunnistautumista (pankkitunnukset/mobiilivarmenne), mikä ei nuorimpien opiskelijoiden osalta ole aina mahdollista. Terveydenhoitajat ja lääkärit tekevät läheteitä seksitautitutkimuksiin myös vastaanottokäyntien ja puhelinneuvonnan yhteydessä. Seksitautiseulontoja tarjotaan aktiivisesti muun muassa terveystarkastuksissa ja raskauden seurannan yhteydessä.

Opiskeluterveydenhuollossa toimii kaksi seksuaalineuvojakoulutuksen saanutta terveydenhoitajaa.

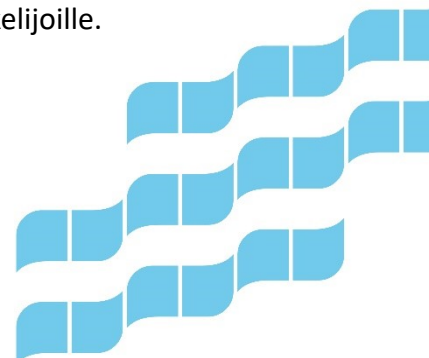
5.4.3 Mielenterveyspalvelut ja päihdetyö

Opiskelijoiden mielenterveys -ja päihdehäiriöiden ehkäisy, diagnosointi ja hoito on merkittävin opiskeluterveydenhuollon haaste. Mielenterveyden häiriöiden hoitaminen on oppilaitoksen ja kunnan verkostossa tapahtuvaa moniammatillista yhteistyötä. Opiskeluterveydenhuolto vastaa lievien ja keski- vaikeiden mielenterveyshäiriöiden diagnosoinnista ja hoidosta sekä vaikeiden häiriöiden diagnosoinnista ja jatkohoitoon ohjaamisesta Tampereen hoidonporrastuksen mukaisesti.

Toisella asteella opiskeleva opiskelija voidaan tarvittaessa ohjata joko oppilaitoksen opiskeluhuollon psykologille, terveydenhuollon psykologille tai psykiatriselle sairaanhoitajalle terveydenhoitajan tai lääkärin tekemän arvioinnin jälkeen. Opiskeluhuollon psykologille opiskelija tai hänen huoltajansa voi varata aikaa myös itse. Opiskeluterveydenhuollon psykologien asiakastyö on psykologista ohjausta, neuvontaa ja lyhytterapiaa. Oppilaitoksissa toimivien opiskeluhuollon psykologien asiakastyö on matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa, joka tapahtuu tiiviissä yhteistyössä opiskeluhuollon muiden toimijoiden kanssa. Korkeakouluopiskelijat ohjataan tarvittaessa terveydenhuollon psykologille tai psykiatriselle sairaanhoitajalle terveydenhoitajan tai lääkärin tekemän arvioinnin jälkeen.

Hoitohenkilökunnasta kuudella on lisäksi masennuksen ryhmämuotoisen hoidon ohjaajan koulutus, joka antaa valmiudet mielialaryhmien vetämiseen. Vuodesta 2017 on hoitajia koulutettu interpersoonalliseen ohjaustyöhön (IPC) tukemaan mielenterveysasiakkaiden kanssa työskentelyä aiempaa strukturoidummin. Työ tueksi on järjestetty työohjausta ja psykologien järjestämiä konsultaatioryhmiä.

Opiskeluterveydenhuollon psykologit järjestävät ryhmiä ahdistusoireista, jännittämisestä, uniongelmista ja masennusoireista kärsiville sekä koulukiusaamista kokeneille opiskelijoille.

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

5.4.4 Sairausvastaanotto

Terveydenhoitaja tekee hoidon tarpeen arvioinnin kaikille asiakkaille joko vastaanotolla tai puhelimitse. Arvioinnin perusteella hoitaja voi antaa asiakkaalle lääkäriaajan. Käyntisyykirjausten (ICPC2) perusteella yleisimpiä syitä käydä lääkärin vastaanotolla ovat psyykkiset syyt, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, ihosairaudet sekä seksuaaliterveyteen liittyvät syyt. Terveydenhoitajalla käyntien yleisimpiä syitä olivat yleiset ja epämääräiset syyt, hengityselinsairaudet ja mielenterveyden häiriöt. Lisäksi raskauden ehkäisykäynnit ja ihosairaudet näkyvät runsaina käynteinä hoitajilla.

Opiskelijoiden sairaanhoito pyritään tarjoamaan aina ensisijaisesti opiskeluterveydenhuollossa, mutta tamperelaiset opiskelijat voivat halutessaan hakeutua myös omalle terveysasemalle ja ajoittain opiskeluterveydenhuollon ruuhkautuessa opiskelijoita joudutaan sinne ohjaamaan. Vastaanotto toiminnassa ei tilastoida opiskelijoiden käyntejä opiskeluterveydenhuollosi, joten ei ole tiedossa miten paljon opiskelijat näitä palveluja käyttävät. Opiskeluterveydenhuollosta tehtävä muuallle ohjaus on vähäistä.

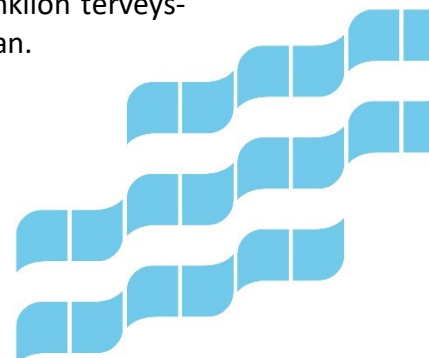
5.4.5 Opiskeluhoolto

Toisen asteen opiskeluhoolto tuli ohjaamaan oppilas- ja opiskeluhooltolaki 1.8.2014 (1287/2013). Opiskeluhoollon tavoitteena on edistää opiskelijoiden ja opiskeluyhteisön terveyttä ja hyvinvointia sekä tarjota kaikille opiskelijoille yhdenvertaiset opiskeluhoollon palvelut. Haasteena on psykologipalveluiden riittämättömyys toisen asteen koulutuksessa.

Opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitaja on keskeinen opiskeluhoollon toimija. Terveydenhoitaja tekee kiinteää yhteistyötä psykologien, kuraattorien, opinto-ohjaajien ja erityisopettajien kanssa. Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on vahvistaa terveydenhuollon ja erityisesti lääkärin roolia yhteisöllisessä opiskeluhoollossa. Osana yhteisöllistä opiskeluhoolltoa laaditaan oppilaitoskohtainen päihdeohjelma ja kriisitoimintasuunnitelma. Lisäksi oppilaitosyhteisössä toteutetaan terveyden edistämistyötä laatimalla toimintaohjeita tupakoinnin ja nuuskaamisen ehkäisemiseksi sekä vähentämiseksi. Tavoitteena on laatia myös suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.

5.4.6 Suun terveydenhuolto

Suun terveydenhuollon palvelut sisältävät terveysneuvonnan, suun ja hampaiden yksilöllisen tarpeen mukaiset tutkimukset ja hoidon sekä suun terveydenhuollon ammattihenkilön terveys-tarkastuksen perusteella laatiman omahoidon sisältävän hoitosuunnitelman.

Opiskelijalla on oikeus yhteen suun terveystarkastukseen opintojen aikana. Yleensä tarkastuksen tekee suuhygienisti. Palvelut järjestää Vastaanottopalveluiden Suun terveydenhuolto, jonne opiskelijat ottavat itse yhteyttä puhelimitse tai sähköisen ajanvarauksen kautta. Opiskeluterveydenhuollon lääkärit ja terveydenhoitajat tiedottavat asiasta opiskelijoita. Suun terveydenhuollon puutteellisen tilastoinnin vuoksi ei tiedetä miten opiskelijat palveluita käyttävät.

5.4.7 Oppilaitosten terveydellisten olojen valvonta ja kriisityö

Hyvinvoiva opiskeluyhteisö ja tarkoituksenmukaiset, turvalliset sekä terveelliset fyysiset oppimisympäristöt ovat merkittävä osa opiskelijan opiskelukyvyn ylläpitoa ja edistämistä. Lainsäädännöllä pyritään varmistamaan opiskelijoille hyvä opiskeluympäristö. Terveydenhuoltolaki velvoittaa toteuttamaan oppilaitosten terveydellisten olojen tarkastuksen kolmen vuoden välein ja seurannan vuosittain. Tarkastusten tavoitteena on poistaa ja minimoida oppilaitoksen terveellisyyteen ja turvallisuuteen liittyvät riskit. Terveydenhoitaja osallistuu näihin tarkastuksiin ja yhdessä lääkärin kanssa seuraa osaltaan tarvittavien muutosten toteutumista.

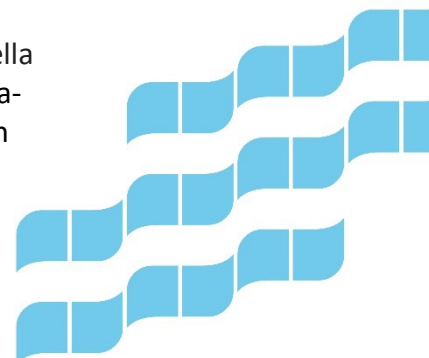
Opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin tarkastusten järjestelyjä organisoii Tampereen kaupungin ympäristöterveys, joka laatii vuosittain tarkastus-aikataulun yhteistyössä työterveyshuollon, oppilaitosten ja opiskeluterveydenhuollon edustajien kanssa. Ympäristöterveys ilmoittaa tulevista tarkastuksista oppilaitosten koulutuksesta vastaaville henkilöille (rehtori) sekä opiskeluterveydenhuoltoon. Oppilaitosten terveydellisten olojen tarkastuksen toteuttavat erillisen suunnitelman mukaisesti oppilaitoksen johto, opiskelijoiden edustus, opiskeluterveydenhuolto, työterveyshuolto, ympäristöterveys, rakennuksen ylläpitäjä ja henkilökunnan työsuojeluorganisaatio.

Opiskeluterveydenhuolto tekee **kriisityötä** oppilaitosten kanssa osallistumalla oppilaitoksissa olevien kriisityöryhmien toimintaan. Opiskelijoiden kriisitilanteissa apua pyritään järjestämään välittömästi oppilaitosten omien kriisiryhmien toimesta. Tarvittaessa opiskelijalle järjestetään jatkohoito. Debriefing-palveluita tarjoaa myös Tampereen kaupungin akuuttipsykiatrian poliklinikka.

Kriisityön koordinaatioryhmä (oppilaitosten kriisiryhmien vastuuhenkilöt ja opiskeluterveydenhuollon edustus) suunnittelevat ja järjestävät henkilöstölle säännöllisesti kriisikoulutusta kahden vuoden välein.

5.5 Keskeisimmät yhteistyötahot

Koulutuksen järjestäjätahot ja oppilaitokset toimijoinen (sisältäen 2. asteella opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut) ovat keskeiset yhteistyötahot. Arjen yhteistyö oppilaitoksilla on tiivistä. Vuonna 2017 tapahtuneen toimintamallin muutoksen myötä opiskeluterveydenhuollon hallinnon ja

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

Tampereen kaupungin toisen asteen koulutuksen järjestäjätahon keskinäisellä yhteistyöllä ei ole vielä vakiintuneita muotoja lukuun ottamatta kaupungin Lape-ryhmää, joka toimii myös oppilas- ja opiskeluhuoltolain toteutumista seuraavana ja ohjaavana toimielimenä ja jossa molemmat tahot ovat edustettuina.

Sisäiset yhteistyötahot

Nuorisoneuvola, puheterapia, kouluterveydenhuolto, ehkäisyneuvola, vastaanotto toiminta (sis. psykologipalvelut), nuorisopsykiatrian ja psykiatrian poliklinikat, ravitsemusterapia, toimintaterapia, fysioterapia, suun terveydenhuolto, lapsiperheiden ja aikuisten sosiaalipalvelut ovat tärkeimpiä sisäisiä yhteistyötahoja.

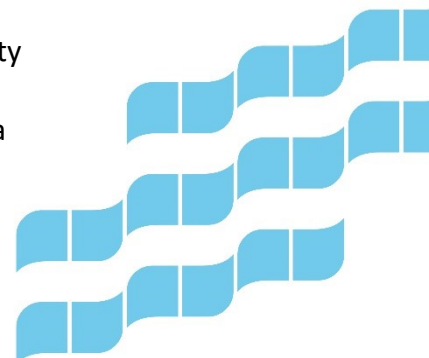
Ulkoiset yhteistyötahot

Tays:n erikoissairaanhoidon (eri klinikat mukaan lukien Tays Hatanpäällä toimivat yksiköt), järjestöt, säätiöt ja yritykset (mm. Tyttöjen talo, Syömishäiriöliitto SYLI, YTHS) sekä alaikäisten opiskelijoiden huoltajat ja opiskelijoiden muut läheiset.

5.6 Opiskeluterveydenhuollon vahvuudet ja haasteet

Vahvuudet

- Terveydenhuollon ja sairaanhoidon palvelujen muodostama yhtenäinen kokonaisuus
- Tiivis hoitaja-lääkäri -yhteistyö
- Erityisosaaminen nuorten sekä nuorten aikuisten terveyden ominaispiirteistä
- Opiskeluterveydenhuollon vahva asema opiskelijoiden terveyden erityisosaajana sekä palvelujen tuottajana Tampereen terveystalouden palveluverkostossa
- Aktiivisuus ja aloitteellisuus palveluiden kehittämisessä, esimerkkeinä laaditut syömishäiriöpotilaan sekä neuropsykiatrisen potilaan hoitopolut sekä valtakunnalliseen käyttöön laajeneva raskauden ehkäisyn hoitopolku
- Henkilökunnan ja asiakkaiden osallistaminen palvelujen kehittämiseen (mm. asiakasraatitoiminta)
- Valmius ottaa käyttöön sähköisiä palveluja
  - Pegasoksen sähköisessä asiointissa on tarjolla useita palveluita, kuten sähköinen ajanvaraus terveydenhoitajalle, tekstiviestit ja web-viestit.
  - Chat-palvelu
  - Omaolo-oirekyselyiden käyttöönotto 1/2020
- Useat pienet opiskeluterveydenhuollon etäpisteet ja suuri keskitetty toimipiste täydentävät toisiaan. Keskitetty toimipiste tekee toiminnasta vähemmän haavoittuvan verrattuna tilanteeseen jossa toiminta olisi kokonaan oppilaitoksilla. Opiskelijat kuitenkin

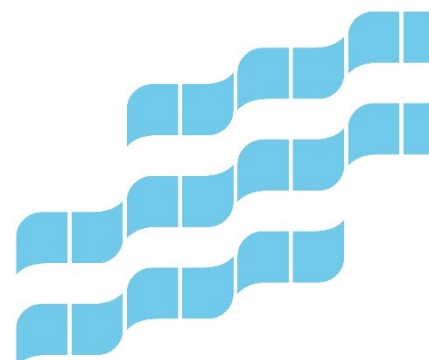

arvostavat lähipalveluja ja siksi oppilaitosvastaanotot ovat perusteltuja, mikä tukee myös opiskeluhuollon toimijoiden yhteistyötä

- Tarkoituksenmukainen työnjako; opiskeluterveydenhuollossa on muun muassa astmahoitajat, seksuaalineuvojat sekä raskauden ehkäisyyn ja rokotustoimintaan erikoistuneet hoitajat
- Myös erityistyöntekijät mukana palveluiden kokonaisuudessa, esimerkkinä ravitsemusterapeutin vastaanotto keskitetyssä toimipisteessä
- Henkilöstön osaamista maahanmuuttajaopiskelijoiden kohtaamisessa vahvistetaan ylläpitämällä ajantasaista ohjeistusta Tampereen kaupungin intranetissä: [Asiakkaana maahanmuuttaja](#)

Haasteet

- Mielenterveys-, päihde- ja elämönhallinnan ongelmien jatkuva lisääntyminen
- Ammattialakohtaisen opiskelukyvyn arvioinnin osaamisen vahvistaminen
- Yhteisöllisten ennaltaehkäisevien toimien löytäminen ja vahvistaminen
- Laaja ja heterogeeninen toimintaympäristö, oppilaitosten suuri määrä
- Oppilaitosten erityistarpeisiin vastaaminen
- Opiskelijoiden suun terveydenhuolto on irrallaan muusta opiskeluterveydenhuollosta. Yhtenä kehittämiskohteena on opiskeluterveydenhuollon henkilökunnan parempi suun terveyden osaaminen ja syvempi ymmärrys suun terveyden yhteydestä yleisterveyteen. Lisäksi tavoitteena on luoda selkeät yhteistyökäytännöt suun terveydenhuollon kanssa.
- Sähköisten palveluiden edelleen kehittäminen
- Lainsäädännöstä tulevat uudet velvoitteet, kuten tartuntatautilaki ja sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden rokotukset
- Mielenterveysongelmien määrä on lisääntynyt ja jonot eri hoitotahoille ovat pitkiä
- 1.1.2021 alkaen ammattikorkeakoulujen (TAMK, POLAMK) opiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto siirtyy Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiön vastuulle, mikä tarkoittaa merkittävää muutosta asiakaskunnan ikäprofiilissa ja määrässä ja huolellista suunnittelua ja valmistautumista
- Tullinkulman keskitetty opiskeluterveydenhuollon toimipiste on sisäilmakohde ja valmisteilla on muutto uusiin tiloihin osoitteeseen Hammareninkatu 5
- Nuorisovastaanoton toiminnan suunnitteluun osallistuminen on positiivinen haaste

6 Seksuaaliterveyspalvelut

Seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluita toteutetaan osana perustason ennaltaehkäiseviä ja sairaanhoidon palveluita **lähipalveluina** mutta myös **keskitetysti** erityisosaamisen varmistamiseksi. Keskitettyjä toimipisteitä ovat **nuorisoneuvola** ja **ehkäisyneuvola** sekä Vastaanotto toiminnassa **sukupuolitautilien poliklinikka**.

Seksuaali- ja lisääntymisenterveyteen liittyvää neuvontaa ja ohjausta toteutetaan neuvoloissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa osana muuta terveysneuvontaa. **Äitiys- ja lastenneuvoloissa** huolehditaan synnytyksen jälkeisen ehkäisyn toteutumisesta (neuvonta, ehkäisyn aloitus). Useissa neuvoloissa kierukan tai ehkäisykapselin aloitus on mahdollista ja asiakkaita ohjataan myös ehkäisyneuvolaan, nuorisoneuvolaan tai opiskeluterveydenhuoltoon. Neuvola-asiakkaita on mahdollista ohjata myös seksuaalivierokoulutuksen saaneen terveydenhoitajan vastaanotolle. Kouluikäiset ohjataan **kouluterveydenhuollosta** tarvittaessa ehkäisyn aloituksen nuorisoneuvolaan. **Opiskeluterveydenhuollossa** raskauden ehkäisyneuvotus sekä seksitautilien seulonta ja hoito ovat osa toiminnan kokonaisuutta (ks. luku 5.4.2). Myös Vastaanotto toiminnan **terveysasemilla** toteutetaan raskauden ehkäisyn seuranta ja osin myös menetelmien vaihtoja ja aloituksia.

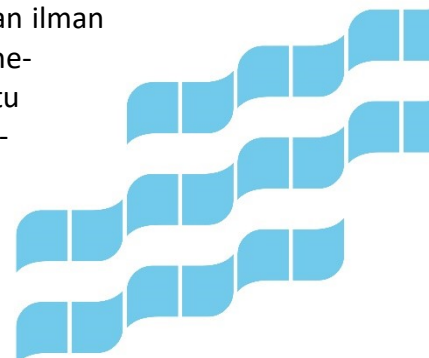
Seksuaaliterveyspalveluita **kehittämistyötä** tehdään paitsi kussakin yksikössä, myös yhteistyössä palveluita tarjoavien yksiköiden yhteistyönä seksuaaliterveyspalvelujen kehittämissuunnan koordinoimana. Tavoitteena on kehittää toimintamalleja ja yhtenäistää käytäntöjä toimijoiden kesken aina kun se on mahdollista, kuitenkin huomioiden eri palvelujen erilaiset kohderyhmät.

Kaupungin maksuttoman ehkäisyn periaatteita toteutetaan kaikissa yksiköissä, jotka tarjoavat raskaudenehkäisyneuvotusta (www.tampere.fi/maksutonehkaisy).

6.1 Nuorisoneuvola

Tipotien sosiaali- ja terveysasemalla sijaitsevan nuorisoneuvolan **tarkoituksena** on toimia seksuaaliterveyden asiantuntijayksikkönä painopisteenään nuorten ennaltaehkäisevä terveydenhoito. **Tavoitteena** on tukea koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa annettavaa raskaudenehkäisy- ja seksuaaliterveysneuvontaa sekä oppilaan tai opiskelijan seksuaalista kypsymistä ja kehitystä. Erityistehtävänä on tavoittaa niitä alle 22-vuotiaita nuoria, jotka eivät ole koulu- tai opiskeluterveydenhuollon palveluiden piirissä.

Nuorisoneuvola on matalan kynnyksen yksikkö, jonka **asiakkuuteen** tullaan ilman ohjausta tai lähetettä (nuorisolääkärin vastaanottoa lukuun ottamatta) puhelimitse tai sähköisesti ajan varaten. Nuorisoneuvolan palvelut on suunnattu peruskoululaisille sekä alle 22-vuotiaille toisen asteen koulutuksen ulko-

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

puolella oleville nuorille ja aikuislukiossa opiskeleville. Perinteisesti palveluita on tarjottu myös lukio-
laisille, mutta nykyisin seksuaaliterveyspalvelut pyritään tarjoamaan heille pääosin opiskeluterveyden-
huollon kautta. Myös terveystarkastuksia, mielenterveyspalveluita ja syömishäiriötä sairastavien so-
maattista seurantaa tarjotaan kohdennetusti alle 22-vuotiaille nuorille, jotka eivät opiskele eivätkä ole
työelämässä.

Raskauden ehkäisyn aloittaminen ja seuranta ovat tavallisimpia käyntisyitä, mutta myös raskauden-
keskeytysasiakkaat hoidetaan ensikäynnistä jälkitarkastukseen. Seksitautien seulonta ja hoito ovat
keskeinen osa työtä. Seksuualineuvonta- ja terapiapalveluita tarjotaan kohdennetusti. Tavoitteena on
kohdata nuori **kokonaisvaltaisesti** huomioiden myös psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin haasteet,
minkä takia nuorisoneuvolassa toimii myös psykologi (Vastaanottopalvelut). Nuorisoneuvolan erityis-
osaamista hyödynnetään myös laajalti eri yksiköiden työntekijöiden osaamisen kehittämässä ja pal-
veluiden kehittämistyössä. Nuorisoneuvolan asiantuntijarooli on ollut keskeinen 8.-luokkalaisille suun-
natun SepäSe-toimintamallin rakentamisessa ja ylläpitämisessä.

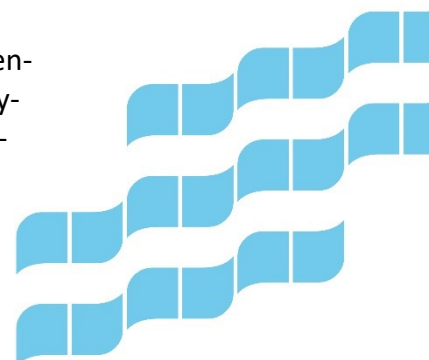
Elokuussa 2014 aloitettu **nuorisolääkärivastaanotto** on vahvistanut nuorisoneuvolan toimintaa syr-
jäytymistä ehkäisevän ja konsultoivan työn alueella. Nuorisolääkärin työparina toimii terveyskeskus-
avustaja. Vastaanotolle varataan aina aika ja taho, joka arvelee nuoren hyötyvän nuorisolääkärin vas-
taanotosta, ohjaa nuoren palveluun. Palvelu on tarkoitettu erityisesti syrjäytymisriskissä oleville noin
13–25-vuotiaille nuorille, jotka eivät kuulu kohdennetun terveydenhuollon (koulu-, opiskelu- tai työ-
terveyshuolto) piiriin. Nuorisolääkäri toimii lyhyen aikaa nuoren ”omalääkärinä” pyrkien kartoitta-
maan nuoren kokonaistilannetta, hakemaan ja toteuttamaan ongelmiin ratkaisuja yhdessä nuoren ja
hänen tukenaan jo toimivien tahojen kanssa sekä tarvittaessa ohjaamaan muihin palveluihin. Palvelu
on pääasiassa konsultaatioluonteista, ei pitkäaikaista tukea tai seurantaa. Nuorisolääkäri tekee myös
kiireellisesti sijoitetuille 13–17-vuotiaille nuorille lakisääteiset lääkäritarkastukset.

Asevelvollisuudesta vapautuksen tai lykkäyksen saaneille sekä armeijan tai siviilipalveluksen keskeyt-
täneille alle 28-vuotiaille henkilöille tarjotaan tukipalveluja osallistumalla valtakunnalliseen **Aikalisä** -
toimintaan.

Palveluista ei peritä asiakasmaksuja, mutta peruuttamattomista, käyttämättä jätetyistä lääkärinvas-
taanottoajoista peritään voimassa oleva peruutusmaksu 15 vuotta täyttäneiltä. Nuorisoneuvola to-
teuttaa osaltaan raskauden ehkäisyn maksutonta jakelua (www.tampere.fi/maksutonehkaisu).

Nuorisoneuvolan palveluista tiedotetaan kaupungin www-sivuilla, koulu- ja lukioterveydenhoitajat
kertovat toiminnasta terveystarkastusten yhteydessä ja nuorisoneuvolan terveydenhoitajat tiedotta-
vat Aikalisä-toiminnasta armeijan kutsuntatilaisuuksissa.

Nuorisoneuvola tekee **yhteistyötä ja konsultoi** koulu- ja opiskeluterveyden-
huollon, Tampereen kaupungin nuorisopsykiatrian ja nuorten aikuisten psy-
kiatrian poliklinikan, Hatanpään gynekologisen poliklinikan, nuorisoneuvo-
lan psykologin, Ohjaamon ja Aikalisä- toiminnan työntekijöiden kanssa.

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

Kolmannen sektorin yhteistyötahoja ovat mm. Välitä!- yksikkö, Tyttöjen talo, rikosuhripäivystys ja Silta-Valmennus ry.

Nuorisoneuvolan **vahvuuksia** on erittäin vahva erityisosaaminen nuorten seksuaaliterveyden alueella, sitoutunut ja verkostoitunut henkilöstö ja halu vahvistaa asiantuntijaroolia nuoren palveluiden laaja-alaiseksi kehittämiseksi. **Haasteita** ovat kasvavat asiakasmäärät ja jalkautuvan työn lisäämisen tarpeet.

6.2 Ehkäisyneuvola

Sarviksen kiinteistössä sijaitsevan ehkäisyneuvolan toiminnan **tavoitteena** on osaltaan väestön seksuaaliterveyden edistäminen, ei-toivottujen raskauksien vähentäminen sekä sukupuolitautilien ehkäisy tuottamalla ehkäisyneuvontapalveluita kohderyhmälle. Lähtökohtana on turvallisen ja sopivan ehkäisymenetelmän valinta yhdessä asiakkaan kanssa. Ehkäisyneuvola palvelee kuntalaisia myös ehkäisyn ongelmatilanteissa ja tarjoaa erityisosaamista muille raskauden ehkäisyä toteuttaville toimijoille konsultaatioiden ja koulutuksen muodossa.

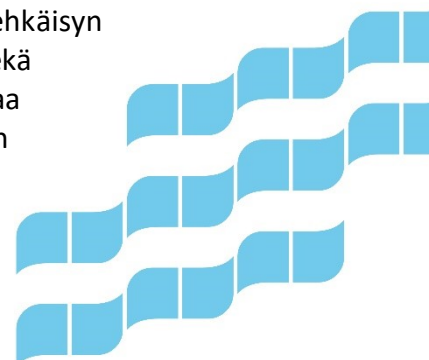
Ehkäisyneuvolan palvelut on **suunnattu** yli 22-vuotiaille naisille, kun kyseessä on ehkäisyn aloitus, kierukan tai ehkäisykapselien asetus, vaihto tai poisto, kierukkaehkäisyn seurantakäynnit 1–3 vuoden välein tai ehkäisyn ongelmatilanne (merkittävä pitkäaikaissairaus, useita riskitekijöitä, vaikeudet sopivan ehkäisymenetelmän löytämisessä jne.). Palveluihin varataan aika puhelimitse tai sähköisesti. Palveluista ei peritä asiakasmaksuja. Peruuttamattomista, käyttämättä jätetyistä lääkärin vastaanotto-ajoista peritään voimassa oleva maksu.

Ehkäisyneuvolan palveluista **tiedotetaan** väestölle Tampereen kaupungin www-sivuilla ja sisäisesti intranetin kautta.

Terveydenhoitajan toimenkuvaan kuuluu neuvonta- ja ajanvarauspuhelinpalvelu, itsenäinen vastaanotto sekä vastaanotto asiakkaan lääkärikäynnin yhteydessä. Terveydenhoitajat tekevät myös lääkärin vastaanottoon ja välinehuoltoon liittyvät avustustoimet, instrumenttien huollot sekä lääke- ja varastotilauksia.

Terveydenhoitajien työnkuva on laaja ja vastuullinen, sisältäen muun muassa lääkärin ohjauksen ja valvonnan tukemana hormonaalisen ehkäisyn aloituksen sovituin rajoituksin, kierukkaehkäisyn seurannan tarvittavine tutkimuksineen, kierukan poiston sekä sisällöltään laaja-alaisen puhelinneuvonnan.

Lääkärikäyntien sisältö on valitun ehkäisymenetelmän toteuttaminen: ehkäisyn aloitus, kierukan asetus ja vaihto, ehkäisykapselien asetus ja poisto sekä ehkäisyn vaihtoehtojen kartoittaminen ongelmatilanteissa. Lääkäri antaa konsultaatiotukea terveydenhoitajille mahdollistaen hoitajien laaja-alaisen työn.

Ehkäisyneuvola antaa **konsultaatiopalveluja** nuorisoneuvolalle, opiskeluterveydenhuollolle, äitiysneuvoloille sekä terveysasemien terveyskeskuslääkäreille ja aikuisneuvonnan terveydenhoitajille. Ehkäisyneuvola **kehittää** omia palveluprosessejaan ja osallistuu yhteiskehittämiseen seksuaaliterveyspalveluiden toimijoiden kanssa.

Ehkäisyneuvolan **vahvuuksia** ovat henkilökunnan vahva ammattitaito, motivaatio ja sitoutuminen yhteisiin pelisääntöihin sekä joustava ja kokonaisvaltainen palvelu. **Haasteita** ovat kasvava asiakasmäärä, mikä ilmenee ajanvaraus- ja neuvontapuhelimen ruuhkautumisena ja ajoittaisena jonojen kasvuna sekä asiakastarpeiden ja -vaatimusten kasvu.

7 Lasten ja nuorten suun terveydenhuollon palvelut

Lasten ja nuorten suun terveydenhuollon **tehtävänä** on suun terveyden edistäminen ja suun sairauksien ennaltaehkäisy ja hoito. **Asiakasryhmät** ovat lasta odottavat perheet, neuvolaikäiset lapset ja heidän perheensä, peruskoululaiset sekä opiskeluterveydenhuollon asiakkaat.

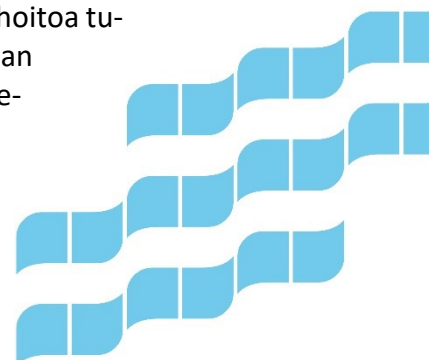
Lasten ja nuorten suun terveydenhuollossa painopiste on suun sairauksien **ennaltaehkäisyssä ja varhaisoidossa**. Jokaisella vastaanottokäynnillä pyritään antamaan lapsen ja nuoren henkilökohtaiseen suun tilanteeseen parhaiten soveltuvia kotihoito-ohjeita ja tekemään tarvittavat suun terveyden edistämisen toimenpiteet.

Suun terveydenhuolto tuottaa lapsille ja nuorille sekä **kiireellisen että asetuksen määrittämän** kiireettömän suun terveydenhoidon, joka järjestetään **hoitotakuun** määrittämässä aikarajoissa. Suun terveydenhuolto toimii **moniammatillisessa yhteistyössä** hyvinvointineuvoloiden, kouluterveydenhuollon, perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen kanssa.

Määräaikaistarkastuksia tekevät **hammaslääkärit, suuhygienistit ja täydennyskoulutetut hammashoitajat**. Suun terveystarkastuksissa käydään läpi suun terveydentila, mahdolliset muutokset ja hoidon tarve: suun limakalvojen, hampaiden ja ikenien terveyden lisäksi niissä tutkitaan myös purenta, jolloin arvioidaan oikomishoidon tarvetta.

Määräaikaistarkastukset tehdään asetuksen mukaisesti 1-, 2-, 4- ja 5-vuotiaille sekä 1.-, 5.- ja 8.-luokkaisille. Myös 17-vuotiaille nuorille lähetetään kehote varata aika tarkastukseen.

Neuvolaikäisten lasten vanhemmat saavat suun terveyttä edistävää ja kotihoitoa tukevaa neuvontaa. Lasta odottavat perheet/vanhemmat ohjataan varaamaan aika suuhygienistin vastaanotolle. 1- ja 2-vuotiaiden vanhemmat saavat ke-

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

hotteen varata aika hammashoitajalle hammasneuvolaan. 4-vuotiaat saavat kehotteen varata aika hammashoitajan tai suuhygienistin terveystarkastukseen, 5-vuotiaat suuhygienistin terveystarkastukseen.

Lapset ja nuoret kutsutaan määräaikaistarkastuksiin hammashoitolaan syntymäkuukauden ja -vuoden mukaan. Tällöin jokaiselle lapselle ja nuorelle laaditaan **yksilöllisen hoidontarpeen mukainen hoitosuunnitelma / suun terveydenhoitosuunnitelma**. Myös suun terveyden edistämisen toimenpiteet suunnitellaan ja toteutetaan jokaisen yksilön hoidontarpeen mukaisiksi. DMF-indeksin avulla kuvataan suun terveyden tilaa.

Määräaikaistarkastusten välillä lapset ja nuoret kutsutaan tarvittaessa vastaanotoille yksilöllisen hoitosuunnitelmansa mukaisesti. Tarvittaessa heille tehdään myös muita suun tutkimuksia ja/tai ohjataan **erikoishammaslääkäreiden** jatkotutkimuksiin ja mahdolliseen jatkohoitoon Tampereen kaupungin Suupolille tai erikoissairaanhoidon. Lasten ja nuorten **oikomishoito** järjestetään hoidontarve-pisteytyksellä 8–10, ennusteeltaan heikkenevät pisteytyksen 7 saavat pisteytetään myös pisteytykseen 8. Hyvä Vastaanotto -hankkeen kautta pyritään saamaan oikomishoidon hoidontarpeen arviot tehtyä 3 kk:ssa ja oikomishoidon aloitukset hoitosuunnitelman mukaisissa aikatauluissa.

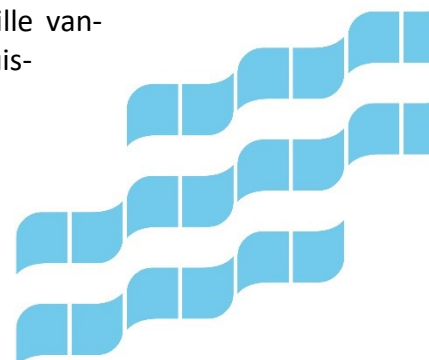
Kaikki ekaluokkalaiset kutsutaan hammaslääkärin tarkastukseen, missä arvioidaan parenta- ja kariesriski ja tehdään niiden mukainen yksilöllinen pitkän ajan hoitosuunnitelma. Hoitosuunnitelman mukaisesti lapsia ja nuoria kutsutaan myös yksilöllisen hoidontarpeen mukaan. Kutsujärjestelmässä olevat sekä 5.- ja 8.-luokkalaisten määräaikaistarkastukset tehdään ns. **monihuonemallilla**. Monihuonemallin hoitotiimin muodostavat suuhygienisti-hammashoitaja -työparit (4) ja hammaslääkäri (1) ja toimintaa toteutetaan isoissa yksiköissä (6 tiimissä).

Lisäksi lasten vaativaa korjaavaa hammashoitoa tehdään tarvittaessa yleisanestesiassa.

Suun terveydenhuolto **kehittää** ammattiryhmien välistä työnjakoa ja yhteistyötä sekä pyrkii vakiinnuttamaan tiimityössä jo muodostuneita yhteistoimintamalleja.

Koululaisten määräaikaistarkastuksiin ja yksilölliseen hoidontarpeeseen perustuviin tarkastuksiin lähetetään **kehote** varata aika. **Kiireettömän ajanvarauksen** puhelinpalvelusta p. 03 5657 0100 tai sähköisen ajanvarauksen kautta. Kiireellisissä tapauksissa arkisin ajanvaraus puhelimitse p. 03 5657 0111 (klo 8-18). Muina aikoina kiiretapauksissa otetaan yhteys Terveyspalvelujen neuvontaan (arkisin klo 18-21, viikonloppuisin 8-21). Alaikäisen sähköinen puolesta-asointi on mahdollista 15 ikävuoteen asti kuten muissakin terveystarvepalveluissa.

Alle 15-vuotiaille lapsille varatusta ajasta **tekstiviestimuistutus** tulee niille vanhemmille, jotka ovat ajanvarauksen yhteydessä kertoneet haluavansa muistutuksen ja antaneet matkapuhelinnumeron.

Päivystyksellistä akuuttia hammashoitoa varten ajan voi varata kiireellisen hoidon puhelinpalvelusta tai keskitetystä ajanvarauksesta (tai alle 15-vuotiaalle sähköisen puolesta asiointin kautta). Hoitosuhteen tarkistus tehdään 6-, 10-, 13- ja 16-vuotiaille, jolloin heille, joille ei ole tehty tutkimusta tai terveystarkastusta kolmen edellisen vuoden aikana, lähetetään kehotuskirje varata aika hammashoitoon. Hammashoitoloiden toiminta on ympärivuotista eikä rajoitu ainoastaan koulupäiviin, joten oppilasta hoidetaan myös koulutuntien ulkopuolella ja loma-aikoina.

Lasten ja nuorten erikoishoidon (oikomishoito, anestesia, kirurgia) toteuttaa Suupoli Tampere.

Alle 18-vuotiaiden suun terveydenhuollon käynnit ovat maksuttomia perusterveydenhuollossa, peruuttamattomasta poisjäännistä peritään kuitenkin yli 15-vuotiailta asiakasmaksuasetuksen mukaisesti peruuttamattoman käynnin maksu.

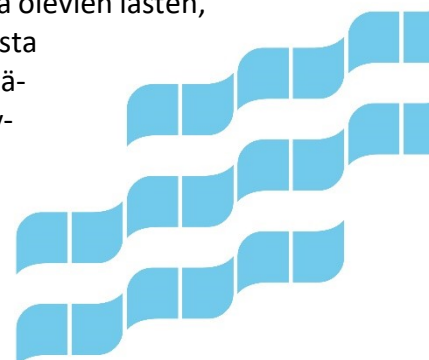
8 Kaupunkitasoiset toimintamallit ja kehittäminen

Keskeiset kaupunkitasoiset yhteistyön toimintamallit, kuten lasten kaltoinkohteluun puuttumisen käsikirja ja toimintaohje, sekä yhteiset kehittämiskohteet on kuvattu tarkemmin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa (ks. myös s. 9, luku 2.2): https://www.tampere.fi/tiedostot/l/H98amhEyJ/Lasten_ ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma.pdf.

9 Lopuksi

Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä lasten ja nuorten suun terveydenhuolto muodostavat yhdessä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen kanssa **lasten, nuorten ja heidän perheidensä universaalipalveluiden kokonaisuuden**, joita keskitetyt ja erityispalvelut sekä sosiaalipalvelut täydentävät asiakastarpeiden mukaisesti (ks. kuva 6). Universaalit terveyspalvelut tavoittavat lasten ja nuorten ikäluokat ja heidän perheenä käytännössä kokonaisuudessaan, mikä mahdollistaa parhaimmillaan hyvinvoinnin tukemisen, kattavan ja systemaattisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin pulmien seulonnan sekä havaittujen ongelmien puheeksi ottamisen ja tarvittavan tuen sekä tutkimusten ja hoidon järjestämisen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Haasteina käytännön työssä on asiakastarpeisiin nähden riittämättömät mahdollisuudet reagoida seulonnoissa havaittuihin löydöksiin, ongelmiin ja lisätuen tarpeisiin. Hyvinvoinnin polarisoituminen edellyttäisi yhä vahvempaa tukea haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten, nuorten ja perheiden avuksi tinkimättä kuitenkaan palveluiden universaalista luonteesta, jota ilman eivät tuen, tutkimusten ja hoidon tarpeet tule riittävästi näkyviin. Toisaalta myös hyvinvoivien lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tukeminen ja ennalta vahvistaminen on keskeisen tärkeää niin

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

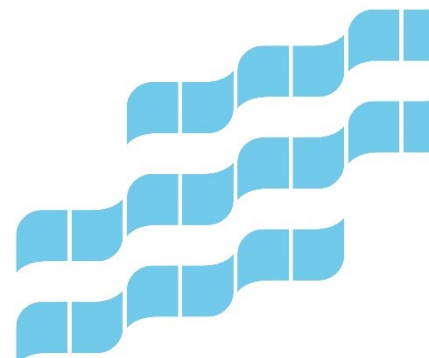
Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

yksiköiden kuin väestötasonkin näkökulmasta. Asiakkaiden osallistaminen vielä nykyistä laajemmin palveluiden kehittämiseen sekä digitalisaation edistäminen työn tavoitteita palvellen ovat edelleen ajankohtaisia haasteita. On myös keskeisen tärkeää, että seurantamenetelmät sekä tuen ja hoidon keinot ovat mahdollisimman pitkälle tutkimusnäyttöön perustuvia.

Tampereella ja Orivedellä asetuksen edellyttämällä palveluilla on monia **vahvuuksia ja voimavaroja**: neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut toimivat yhtenä kokonaisuutena, jonka yhteydessä on myös keskeisimmät täydentävät erityispalvelut ja jotka vuoden 2017 alusta ovat kuuluneet lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveystyöpalvelujen yhteiseen palvelulinjaan. Yhteisen johdon luotsaamana on entistä paremmat mahdollisuudet löytää yhteisen kehittämisen tarpeita, palveluiden katveita ja päällekkäisyyksiä ja toteuttaa kehittämistyötä osana omaa palveluiden uudistamistyötä sekä alueellista ja valtakunnallista kehittämistyötä. Perhekeskustoimintamallin mukainen monialainen ja asiakaslähtöinen työ on kaupungissa rakentumassa viidelle perhekeskusalueelle sisältäen useita jo vakiintuneita toimintamalleja mutta edellyttäen jatkuvaa uudistumista ja rajapintojen muuttamista yhdyspinnoiksi.

Entistä monialaisempi näkökulma perheiden parissa tehtävään työhön sekä yhteisen kielen ja kulttuurin luominen välttämätöntä. Osaava, motivoitunut ja sitoutunut henkilöstö, joka on sisäistänyt ennaltaehkäisyn ja varhaisen puuttumisen periaatteet työssään tunnistaa myös moniammatillisen ja -alaisen työn hyödyt ja omaa valmiuksia muutokseen. Lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjalla kehitettävä Osataan yhdessä -toimintamalli (palvelulinjan sisäinen ketjulähettilätoiminta, <https://www.tre-tasku.fi/web/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/yhteiset-asiat/osaamisen-kehittaminen/osataan-yhdessa>) on yksi keino suunnitelmallisen toimipaikkakoulutuksen ohella vahvistaa henkilöstön osaamista ja erityisesti luoda luottamusta eri lapsiperheitoimijoiden kesken. Toimintakulttuurin ja koko palvelukokonaisuuden uudistaminen yhä asiakaslähtöisemmäksi ja joustavammaksi sekä yhteisten toimintamallien vahvistaminen sote-uudistuksessa kuntiin jäävien palveluiden kanssa on keskeistä, jotta tulevaisuuden haasteet voidaan kohdata.

Palvelukokonaisuuden toimintatapojen kehittämisen ja tulevan sote-uudistuksen edellyttämien rakenteellisten muutosten tulee mahdollistaa edelleen palveluiden ydin ja vaikuttavuuden perusedellytys: asiakkaan aito kohtaaminen ja kuulluksi tuleminen mahdollistaminen.

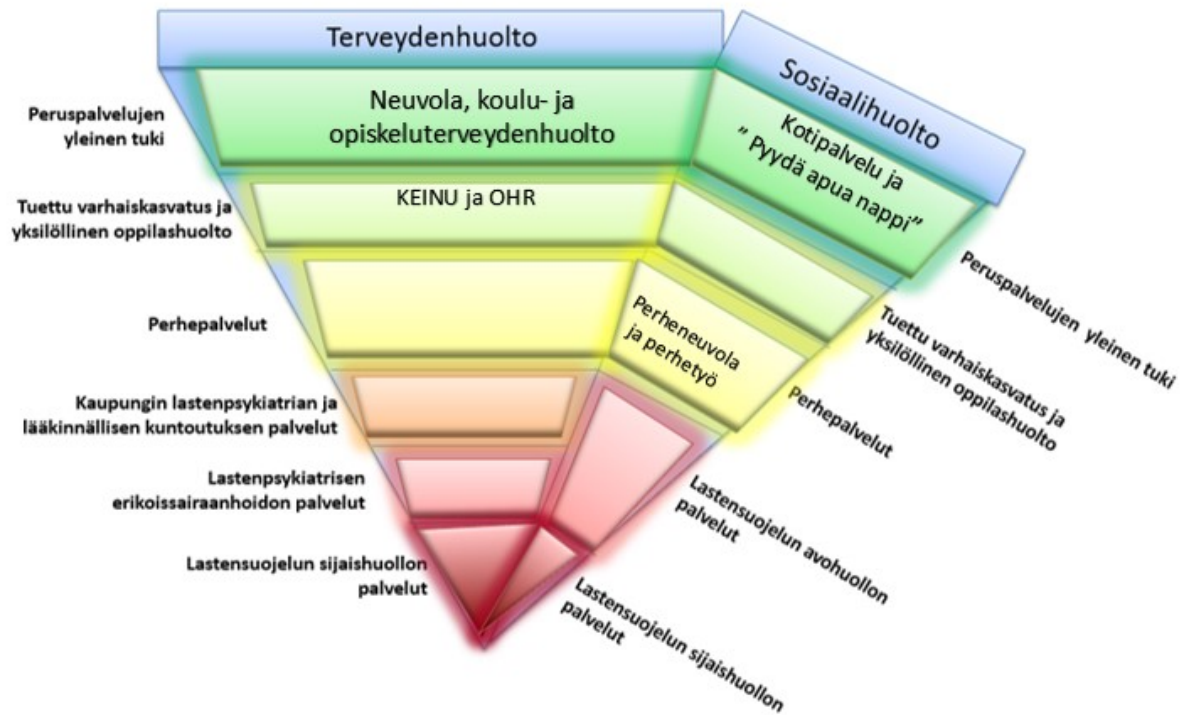

Avo- ja asumispalvelut

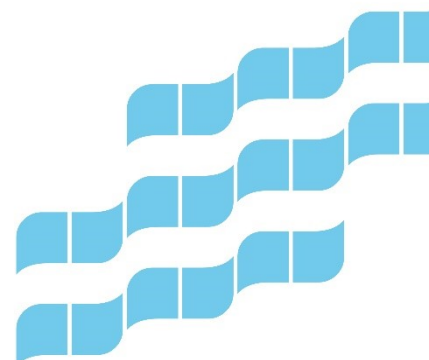
30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

Kuva 6: ”Palvelutimantti”

Lähde: Outi Valkama

10 Liitteet

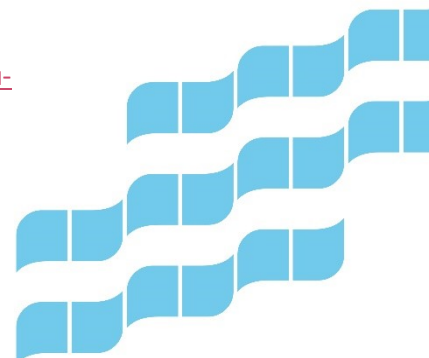
Liite 1: Toimintaa ohjaavat lait ja keskeiset valtakunnalliset ohjeet ja suositukset

Lait ja asetukset:

- Terveydenhuoltolaki 1326/2010
- Kansanterveyslaki 66/1972 ja –asetus 802/1992; muutettu asetuksella 692/2007
- Neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevän suun terveydenhuollosta annettu asetus (380/2009); muutos 338/2011
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014
- Lastensuojelulaki 417/2007 (muutettu 1302/2014)
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992 ja – asetus 912/1992
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007
- Avioliittolaki 234/1929 (muutettu 1987/411)
- Isyyslaki 11/2015
- Tartuntatautilaki 1227/2016
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi 14.6.2002/504
- Laki lapsen kohdistuneen seksuaalirikoksen selvittämisen järjestämisestä 1009/2008
- Laki raskauden keskeyttämisestä 239/70 ja –asetus 359/1970
- Steriloimislaki 283/1970 ja –asetus 427/1985
- Mielenterveyslaki 1116/1990 ja –asetus 1247/1990
- Valtioneuvoston asetus seulonnoista 339/2011
- Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta 1015/1991
- Perusopetuslaki 628/1998, laki perusopetuslain muuttamisesta 642/2010
- Lukiolaki 629/1998
- Ammatillisesta koulutuksesta annettu laki 630/1998
- Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta 951/2011 (ja muut SORA-lainsäädäntömuutokset)
- Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 1287/2013

Keskeiset kansalliset ohjeet ja suositukset:

- Asetuksen perustelut ja soveltamisohjeet (STM 2009): <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72129/URN%3aNBN%3afi-fe201504226745.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Avo- ja asumispalvelut

30.10.2019

Dnro TRE:6695/00.01.02/2019

- Äitiysneuvolaopas – suosituksia neuvolatoimintaan (THL 2013): <http://www.julkari.fi/handle/10024/110521>
- Lastenneuvolakäsikirja (THL, nettimateriaali): <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja>
- Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa: Menetelmäkäsikirja (THL 2011): <https://www.julkari.fi/handle/10024/80364>
- Laaja terveystarkastus: Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon (THL 2012): http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90831/URN_ISBN_978-952-245-708-0.pdf?sequence=1
- Kouluterveydenhuolto 2002: Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille (STM, Stakes 2002): http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104361/Oppaite51_2002.pdf?sequence=1
- Kouluterveydenhuollon laatusuositus (STM 2004): <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72398/Opp200408.pdf>
- Näönseulonta kouluterveydenhuollossa (THL 2016): http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130284/THL_TT_N%c3%a4%c3%b6nseulonta_verkko18032016.pdf?sequence=3
- Opiskeluterveydenhuollon opas (STM 2002): <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504225553>
- Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen (THL 2015): <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-505-9>
- SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa (STM 2015): <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3562-4>
- Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa – opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin (THL 2017): http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131873/URN_ISBN_978-952-302-722-0.pdf?sequence=1
- Edistä, ehkäise, vaikuta - Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020 (THL 2013): <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-174-7>
- Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen (STM, Suomen kuntaliitto 2008): <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504226067>
- Keuhkotuberkuloosin varhainen toteaminen. Ohje maahanmuuttajien terveystarkastuksesta (STM 2014): <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-920-0>
- Syödään yhdessä - ruokasuositukset lapsiperheille <https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitsemus/ravitsemus/syodaan-yhdessa-ruokasuositukset-lapsiperheille>
- Terveyttä ja iloa ruoasta - varhaiskasvatuksen ruokailusuositus <http://www.julkari.fi/handle/10024/135907>
- Syödään ja opitaan yhdessä - kouluruokailusuositus <http://www.julkari.fi/handle/10024/131834>

